

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs läns *gränser*, hvilka finnas beskrifna uti föregående berättelser, hafva icke under åren 1881—1885 undergått någon förändring. Men Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 18 december 1885 förordnat, att hemmanen 2 mantal Kringlarp N:o 1 och 2, hvilka med 85 innevånare vore i jordeboken förda under Börstigs socken och Redvägs härad, samt $\frac{1}{4}$ mantal Bondarp N:o 1, $5\frac{5}{6}$ mantal Döfve N:o 1—7 och lägenheten Döfve N:o 8, som med tillsammans 220 innevånare vore i jordeboken upptagna inom Kärråkra socken af Ås härad af Elfsborgs län, skola vid 1887 års början upptagas i jordeboken under Börstigs socken i Frökinds härad af Skaraborgs län samt i följd häraf förläggas i judicielt och administrativt hänseende till Leaby tingslags länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag eller, såsom det numera benämnes, Frökinds härads och Ollebergs fjerdings tingslag samt Vartofta och Frökinds härads domsaga. Då denna förändring ännu icke trädt i verkställighet, är således *länets ytvidd* oförändrad. Densamma uppgafs i sista berättelsen till 8,563.9 kvadratkilometer, men uppgår enligt senare verkställda mätningar till 8,453.54 kvadratkilometer eller 84.535 kvadratnymil. Häraf belöpa å fastland, öar, holmar och skär uti insjöar 78.8 kvadratnymil, å öar, holmar och skär i Venern och Vettern 1.66 kvadratnymil samt å insjöar och vattendrag 4.06 kvadratnymil; och är hela ytvidden sålunda fördelad, att Hofva

tingslag innehåller 7.98, Hasselrörs tingslag 5.175, Valle tingslag 10.556 och Binnebergs tingslag 3.668 kvadratnymil eller hela Vadsbo härad sammanräknade 27.379 kvadratnymil, Käkinds härad 6.545, Gudhems härad 3.772, Vartofta härad 13.677, Frökinds härad 1.367, Vilske härad 2.506, Skånings härad 5.235, Valle härad 2.334, Laske härad 2.142, Barne härad 3.218, Viste härad 2.743, Åse härad 2.379, Källands härad 4.657, Kinnefjerdings härad 2.158 och Kinne härad 3.714 kvadratnymil, samt Mariestads område 0.126 kvadratnymil eller 1,264.1 hektar, Skaras 0.161 kvadratnymil eller 1,609.3 hektar, Lidköpings 0.154 kvadratnymil eller 1,535.6 hektar, Sköfdes 0.076 kvadratnymil eller 763.4 hektar, Hjos 0.09 kvadratnymil eller 901.2 hektar och Falköpings 0.101 kvadratnymil eller 1,008.2 hektar. Sjön Venerns ytvidd utgör 58 kvadratnymil och Vetterns 19.76 kvadratnymil. Huru stor del af dessa sjöar anses tillhöra Skaraborgs län, kan ej heller nu med visshet uppgifvas. Förhållandet mellan länets ytvidd och folkmängd är sådant, att på 1 kvadratnymil land belöpa 3,168 invånare. I afseende å folkmängdstäthet torde Skaraborgs län således fortfarande vara det femte i ordningen samt öfverträffas allenast af Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Blekinge och Kristianstads län. Beträffande de särskilda socknarnas areal och folkmängdens fördelning dem emellan, finnas fullständiga uppgifter meddelade i Ekonomiska Kartverkets häradsbeskrifningar

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-34.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	4.
3. Näringar.....	9.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	18.
5. Kameralförhållanden.....	24.
6. Politi.....	25.
Tabellbilagor	35-50.
Tab N:o 1. Folkmängden i Skaraborgs län åren 1881-1885.....	35.
Tab N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Skaraborgs län åren 1881-1885	36.
Tab N:o 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m.m. i Skaraborgs län år 1885.....	37.
Tab N:o 4. Egendomar af fideikommissnatur i Skaraborgs län år 1885.	38.
Tab N:o 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag i Skaraborgs län år 1885.....	39-40.
Tab N:o 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar i Skaraborgs län år 1885.....	40.
Tab N:o 7. Brandförsäkrings-inrättningarnas verksamhet i Skaraborgs län åren 1881-1885.....	41-42.
Tab N:o 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Skaraborgs län år 1885.....	43-50.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs läns *gränser*, hvilka finnas beskrifna uti föregående berättelser, hafva icke under åren 1881—1885 undergått någon förändring. Men Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 18 december 1885 förordnat, att hemmanen 2 mantal Kringlarp N:o 1 och 2, hvilka med 85 innevånare vore i jordeboken förda under Börstigs socken och Redvägs härad, samt $\frac{1}{4}$ mantal Bondarp N:o 1, $5\frac{5}{6}$ mantal Döfve N:o 1—7 och lägenheten Döfve N:o 8, som med tillsammans 220 innevånare vore i jordeboken upptagna inom Kärråkra socken af Ås härad af Elfsborgs län, skola vid 1887 års början upptagas i jordeboken under Börstigs socken i Frökinds härad af Skaraborgs län samt i följd häraf förläggas i judicielt och administrativt hänseende till Leaby tingslags länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag eller, såsom det numera benämnes, Frökinds härads och Ollebergs fjerding tingslag samt Vartofta och Frökinds härads domsaga. Då denna förändring ännu icke trädt i verkställighet, är således *länets ytvidd* oförändrad. Densamma uppgafs i sista berättelsen till 8,563.9 kvadratkilometer, men uppgår enligt senare verkställda mätningar till 8,453.54 kvadratkilometer eller 84.535 kvadratnymil. Häraf belöpa å fastland, öar, holmar och skär uti insjöar 78.8 kvadratnymil, å öar, holmar och skär i Venern och Vettern 1.66 kvadratnymil samt å insjöar och vattendrag 4.06 kvadratnymil; och är hela ytvidden sålunda fördelad, att Hofva

tingslag innehåller 7.98, Hasselrörs tingslag 5.175, Valle tingslag 10.556 och Binnebergs tingslag 3.668 kvadratnymil eller hela Vadsbo härad sammanräknade 27.379 kvadratnymil, Käkinds härad 6.545, Gudhems härad 3.772, Vartofta härad 13.677, Frökinds härad 1.367, Vilske härad 2.506, Skånings härad 5.235, Valle härad 2.334, Laske härad 2.142, Barne härad 3.218, Viste härad 2.743, Åse härad 2.379, Källands härad 4.657, Kinnefjerdings härad 2.158 och Kinne härad 3.714 kvadratnymil, samt Mariestads område 0.126 kvadratnymil eller 1,264.1 hektar, Skaras 0.161 kvadratnymil eller 1,609.3 hektar, Lidköpings 0.154 kvadratnymil eller 1,535.6 hektar, Sköfdes 0.076 kvadratnymil eller 763.4 hektar, Hjos 0.09 kvadratnymil eller 901.2 hektar och Falköpings 0.101 kvadratnymil eller 1,008.2 hektar. Sjön Venerns ytvidd utgör 58 kvadratnymil och Vetterns 19.76 kvadratnymil. Huru stor del af dessa sjöar anses tillhöra Skaraborgs län, kan ej heller nu med visshet uppgifvas. Förhållandet mellan länets ytvidd och folkmängd är sådant, att på 1 kvadratnymil land belöpa 3,168 invånare. I afseende å folkmängdstäthet torde Skaraborgs län således fortfarande vara det femte i ordningen samt öfverträffas allenast af Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Blekinge och Kristianstads län. Beträffande de särskilda socknarnas areal och folkmängdens fördelning dem emellan, finnas fullständiga uppgifter meddelade i Ekonomiska Kartverkets häradsbeskrifningar

och Statistiska Centralbyråns underdåniga berättelse för år 1880, Befolkningsstatistik, ny följd XXII: 2. Dessa uppgifter får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, till undvikande af allt för stor vidlyftighet, här endast återberätta.

Länet har fortfarande 6 städer alla med egen rådstufverätt och magistrat; i Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor. Angående länets 7 domsagor återberättas de upplysningar, som äro meddelade i senaste berättelse.

Enligt hvad i föregående berättelser omförmäles, är länet fortfarande i administrativt hänseende indeladt i 7 fögderier, hvilka sammanfalla med domsagorna, 27 länsmansdistrikt samt 263 lands- och 6 stads-kommuner.

Kyrkosocknarna, hvilkas antal fortfarande är 269, städerna inberäknade, äro jemväl fortfarande fördelade på 98 pastorat, men i afseende å kontraktsindelningen har den förändring inträddt, att enligt Kungl. brefvet den 9 augusti 1884 af dessa 98 pastorat tillsammans med 10 pastorat af Elfsborgs län numera äro bildade 14 kontrakt. Tolf af dessa kontrakt, nemligen Domprosteriet, Barne, Kinna, Vånga, Falköpings, Vartofta, Kållands, Kåkind, Norra Vadsbo, Södra Vadsbo, Mariestads och Billings kontrakt tillhöra uteslutande Skaraborgs län. Väne och Redvägs kontrakt bestå af pastorat dels i Skaraborgs och dels i Elfsborgs län.

Af länets städer har endast Lidköping stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Enligt hvad uti senaste berättelse blifvit omförmäldt, kvarstodo vid 1880 års slut oregelbundenheter i länets indelning i stort antal. För afhjelpande af dessa oregelbundenheter hafva utsedde komiterade uti sitt den 9 oktober 1882 afgifna underdåniga betänkande angående reglering af oregelbundenheterna i rikets administrativa, judiciella, ecklesiastiska och kommunala indelningar framställt icke mindre än 105 särskilda förslag. 31 af dessa förslag afse likväl endast sådana förändringar i jordeboken, som äfven i de fall, då hemman eller hemmansdel föreslås till öfverflyttning från en jordebokssocken till en annan, icke i öfrigt rubba den administrativa samt icke alls beröra den judiciella, ecklesiastiska och kommunala indelningen. Öfver samtliga dessa förslag har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 28 december 1883 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande. Såvidt komiterades förslag i öfrigt hunnit behandlas under ifrågasvarande tidrymd, hafva i följd deraf, förutom den här ofvan omförmälda tillökning i länets område, följande förändringar i länets indelning blifvit föreskrifna:

1) Genom Kungl. brefvet den 27 februari 1885 är förordnat, att ängslägenheten N:o 1 Qvarntorp skulle vid 1886 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende samt i jordeboken öfverföras från Berga till Bäcks socken.

2) Kungliga brefvet den 31 juli 1885 föreskrifver, att jordlägenheterna Gunnarsmossen N:o 1 och Stora Storebergskärret N:o 1 skulle vid 1886 års början öfverföras: Gunnarsmossen i kyrkligt och kommunalt hänseende från Elgarås till Hofva socken och Stora Storebergskärret såväl i nämnda hänseende som i jordeboken från Hofva till Elgarås socken.

3) Enligt Kungl. brefvet den 8 juli 1885 har Kungl. Maj:ten förordnat, att vid 1886 års början kapellansbostället Dunshult N:o 1, $\frac{1}{2}$ mantal, skulle i kyrkligt hänseende och hemmanet Lilla Dunshult N:o 1, $\frac{1}{16}$ mantal, i jordeboken öfverflyttas från

Sätters till Frösve socken, dervid sistnämnda hemman borde i jordeboken erhålla N:o 4; att jordlägenheterna Kroken N:o 1 och Rödegården N:o 1 skulle jemväl vid 1886 års början såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Frösve till Sätters socken, dervid de hvar för sig borde i jordeboken betecknas med N:o 2; samt att i sammanhang härmed sockennamnet Frödsved i jordeboken skulle utbytas mot benämningen Frösve.

4) Den Brotorp eller Katrineberg N:o 1, i Låstads socken, underlydande kronolägenheten Kräftängarne N:o 4, kallad Åsbotorp, har enligt Kungl. brefvet den 25 juli 1884 blifvit från och med år 1885 i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverförd från Tidavads till Låstads socken.

5) Kungl. Maj:ten har genom nådigt bref den 5 december 1884 förordnat, att det A. Wallqvist tillhöriga hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Berg Bredegården äfvensom lägenheterna Tatemyran och Yttersöran skulle från och med 1886 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende samt i jordeboken öfverföras från Bergs till Sätters socken.

6) Från och med år 1885 utgöres Karlsborgs socken i kyrkligt och kommunalt hänseende af ej mindre fästningen Karlsborg jemte de enligt nådiga brefven den 24 augusti och 8 september 1819 för fästningsanläggningen af Mölltorps sockens område inköpta hemmanen Gråshult N:o 1 Pukagård, $\frac{1}{16}$ mantal, N:o 2 Ödegård, $\frac{1}{16}$ mantal, Mossekärr N:o 1, $\frac{1}{2}$ mantal, N:o 2, $\frac{1}{8}$ mantal, Sälleviken N:o 1, $\frac{1}{8}$ mantal, Underbacken N:o 1, $\frac{1}{16}$ mantal, Vanås N:o 1, $\frac{1}{8}$ mantal, och Öfverbacken N:o 1, $\frac{1}{4}$ mantal, samt det från hemmanet Svanvik i Udenäs socken för samma ändamål enligt kontrakt den 30 juli 1819 afsöndrade jordområde af 570 tunnland, än äfven dels det emellan berörda jordafsöndring och Rödesund liggande område, som Göta kanalbolag, jemlikt nådiga brefvet den 18 februari 1813, i och för kanalanläggningen mot vederlag bekommit af hemmanet Svanvik, dels ock den i Mölltorps socken belägna, inom fästningsbyggnadsområdet varande så kallade marknadsplatsen vid Rödesund. Härom meddelades föreskrift genom Kungl. brefvet den 3 oktober 1884, hvari tillika förordnades, att Karlsborgs socken skulle från och med år 1885 i sin helhet tillhöra Valla tingslags östra länsmansdistrikt.

7) Hemmanen och lägenheterna Bjärby N:o 1, 1 mantal, Risatorp N:o 1, $\frac{1}{8}$ mantal, Öm N:o 1 Sörgård, 1 mantal, N:o 2 Backgård 1 mantal, N:o 3 Nolgård, 1 mantal, och N:o 4 Millomgård, 1 mantal, samt Vaskan N:o 1, 1 qvarn, Amundtorp N:o 1, 1 mantal, och N:o 2, 1 qvarn, och Hägnen N:o 1, 1 äng, äro på grund af Kungl. brefvet den 12 september 1884 från och med år 1885 öfverförda från Forsby till Sköfde socken.

8) Skattelägenheten Liden N:o 1 är, enligt Kungl. brefvet den 8 februari 1884, från och med år 1885 i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverförd från Versås till Varola socken.

9) Enligt Kungl. brefvet den 27 juni 1884 äro hemmanen Torestorp N:o 1—3, om tillhopa $1\frac{7}{8}$ mantal, vid 1885 års ingång i jordeboken öfverförda från Varola socken och Kåkind härad till Edåsa socken och Gudhems härad samt i följd häraf förlagda från Kåkind härad öfre länsmansdistrikt och Kåkind tingslag till Gudhems härad östra länsmansdistrikt och Gudhems tingslag.

10) Kungl. brefvet den 27 februari 1885 föreskrifver, att lägenheten N:o 1 Tåstorp skulle vid 1886 års början såväl i

kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Varola till Hagelbergs socken.

11) Genom Kungl. brefvet den 14 augusti 1885 är förordnad, att hemmanet Jättened N:o 11 Skinnaregården skulle vid 1886 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Gudhems till Friggeråkers socken.

12) Likaledes är genom Kungl. brefvet den 17 juli 1885 förordnad, att hemmanet Jättened N:o 4 Stora Backgård, $\frac{3}{4}$ mantal, skulle vid början af år 1886 i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Torbjörntorps till Friggeråkers socken.

13) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 5 december 1884 förordnat, att hemmanet Toltan Jan Månggården N:o 1, $\frac{1}{4}$ mantal, skulle vid början af år 1886 så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Hornborga till Broddetorps socken.

14) Samma dag har Kungl. Maj:t genom nådigt bref föreskrifvit, att qvarnen Båltorp N:o 5, kallad Södra Snikens qvarn, skulle vid början af år 1886 så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Sätuna till Hornborga socken.

15) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 14 augusti 1885 förordnat, att hemmanen Flittorp N:o 5 Skattegård, 1 mantal, N:o 7 Stommen, 1 mantal, N:o 8 Kyrkegård, $\frac{1}{2}$ mantal, N:o 9 Nedergård, $\frac{5}{8}$ mantal, N:o 10 Rumpgård, $\frac{1}{2}$ mantal, och Tiarp N:o 2 Dalbogård, 1 mantal, jemte Frälsetomten Tiarp skulle med 1886 års början så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Åsle till Tiarps socken.

16) Genom Kungl. bref den 8 juli 1885 är förordnad, att hemmanet Svartarp N:o 3 Nolgård, $\frac{3}{8}$ mantal, skulle vid 1886 års början så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverflyttas från Mularps till Åsle socken.

17) Kungl. brefvet den 11 september 1885 föreskrifver, att hemmanen Öfvertorp N:o 2 Frugård och N:o 4 Nolgård skulle vid 1886 års början så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Kungslena till Hvarfs socken.

18) Genom Kungl. brefvet den 16 oktober 1884 förordnades, att hemmanet Ryd N:o 1 skulle från 1886 års början så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Nykyrka till Sandhems socken.

19) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 18 december 1885 förordnat, att de hemman och lägenheter, som enligt jordeboken utgjorde den till Skånings härad hörande delen af Tråvads socken, skulle vid 1887 års början i administrativt och judicielt hänseende öfverflyttas till Laske härad och i jordeboken för detta härad sammanföras med den der upptagna delen af socknen samt i följd deraf förläggas från Skånings härads södra länsmandsdistrikt, Skara fögderi, Skånings tingslag samt Skånings, Vilske och Valle härads domsaga till Laske härads länsmandsdistrikt, Barne fögderi, Laske tingslag samt Åse, Viste, Barne och Laske härads domsaga.

20) Enligt Kungl. brefvet den 27 februari 1885 är förordnad, att hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal N:o 1 Närsäter skulle vid 1886 års ingång i kyrkligt och kommunalt hänseende samt i jordeboken öfverflyttas från Eggby till Istrums socken.

21) Genom Kungl. brefvet den 24 juli 1885 förordnades, att ängen Jäggeboden N:o 1 skulle vid 1886 års början så väl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverflyttas från Näs till Flo socken.

22) Hemmanen Djupedal N:ris 1—3, om 2 $\frac{1}{2}$ mantal, äro vid 1885 års början, på grund af Kungl. brefvet den 12 september 1884, i administrativt och judicielt hänseende äfvensom i jordeboken öfverförda från Longs socken och Barne härad till Ufvereds socken och Källands härad samt i följd häraf skilda från Barne härads länsmandsdistrikt, Barne fögderi och tingslag samt Åse, Viste, Barne och Laske domsaga och förlagda till Källands härads södra länsmandsdistrikt, Lidköpings fögderi, Källands tingslag samt Kinne, Kinnefjerdings och Källands domsaga.

23) Vid 1885 års början blef, på grund af Kungl. brefvet den 27 juni 1884, $\frac{1}{4}$ mantal Rotegårdstomt N:o 1 öfverflyttadt i kommunalt hänseende och i jordeboken från Hofby till Härene socken.

24) Likaledes blef vid 1885 års början frälsehemmanet 1 mantal Bestorp N:o 1, på grund af Kungl. brefvet den 8 februari 1884, i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverflyttadt från Vesterplana till Medelplana socken.

25) Likaledes blef vid 1885 års början skattehemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Qvarnegården N:o 1, på grund af Kungl. brefvet den 8 februari 1884, i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverfördt från Fullösa till Vedums socken.

26) Slutligen hafva, på grund af Kungl. brefvet den 3 oktober 1884, lägenheterna Källaråsen N:o 1 samt Toketorp N:ris 1 och 2 från och med år 1885 blifvit öfverförda i jordeboken och förstnämnda lägenhet jemväl i kyrkligt och kommunalt hänseende ifrån Ufvereds till Hjerpås socken.

Fyra af komiterades ifrågavarande förslag hafva vid nadig pröfning funnits icke böra till någon åtgärd föranleda. Samtliga öfriga förslag voro vid 1885 års slut föremål för vederbörlig behandling.

I sammanhang härmed erinras, att, sedan bemälde komiterade föreslagit förändrade namn å åtskilliga socknar inom länet och underdåniga yttranden afgifvits öfver dessa förslag, Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 april 1885 förordnat, att nedannämnda socknar skulle från och med ingången af år 1886 erhålla följande förändrade benämningar:

Gerums socken i Skånings härad	Vestra Gerums socken.
Gerums » i Vartofta	»	Östra Gerums »
Härene » i Kinnefjerdings »	»	Norra Härene »
Kedums » i Barne	»	Södra Kedums »
Kedums » i Källands	»	Norra Kedums »
Kyrketorps » i Gudhems	»	Södra Kyrketorps »
Kyrketorps » i Kåkinds	»	Norra Kyrketorps »
Lundby » i Laske	»	Södra Lundby »
Lundby » i Valle	»	Norra Lundby »
Näs » i Åse	»	Venersnäs »
Tunhems » i Gudhems	»	Östra Tunhems »
Vedums » i Kinne	»	Kinne—Vedums »
Vedums » i Laske	»	Laske—Vedums »
Ving » i Valle	»	Norra Vings »
Vänga » i Skånings	»	Norra Vänga »
Åsaka » i Barne	»	Barne—Åsaka »
Åsaka » i Vartofta	»	Vartofta—Åsaka »
Åsaka » i Källands	»	Källands—Åsaka »
Åsaka » i Skånings	»	Skånings—Åsaka »

Beträffande länets *naturbeskaffenhet* och dess *väderleksförhållanden* torde få åberopas hvad uti föregående berättelser finnes omförmäldt.

Mätningarne för *ekonomisk kartläggning* af länet äro under ifrågavarande tidrymd afslutade, och hafva från Ekonomiska Kartverket utkommit följande beskrifningar, nemligen:

1) till kartan öfver Hofva tingslag, 2) till kartan öfver Hasselrörs tingslag, 3) till kartan öfver Valle tingslag, 4) till kartan öfver Binnebergs tingslag, alla af Vadsbo härad, 5) till kartan öfver Kåkinds härad, 6) till kartan öfver Gudhems härad, 7) till kartan öfver Vartofta härad, 8) till kartan öfver Frökinds härad, 9) till kartan öfver Vilske härad, 10) till kartan öfver Skånings härad, 11) till kartan öfver Laske härad, 12) till kartan öfver Barne härad, 13) till kartan öfver Viste härad, 14) till kartan öfver Åse härad, 15) till kartan öfver Kinnefjerdings härad och 16) till kartan öfver Kinne härad. Men som hvarken landstinget eller länets hushållningssällskap auset sig

kunna anvisa medel för bestridande af den till 26,575 kronor beräknade kostnaden för utgifning af ekonomiska häradskartor öfver länet, hafva sådana kartor ej heller blifvit inom länet tillgängliga. Den *topografiska* kartläggningen har fortgått, men någon ny topografisk karta öfver länet eller del deraf har icke under femårsperioden utkommit. Arbetena för åstadkommande af ett *geologiskt* kartverk öfver riket hafva hittills icke blifvit utsträckta till detta län.

Uti senaste berättelse äro omförmälda de *tryckta* arbeten, hvilka innehålla beskrifning öfver och upplysningar om Skaraborgs län. Under ifrågavarande tidrymd har tillkommit: »Bidrag till Mariestads historia, samlade och utgifna vid firandet af 300:de årsdagen af dess grundläggning.»

2. Invånare.

Bilagde **tabell N:o 1** utvisar, att länets *folkmängd* vid 1885 års slut utgjorde: enligt presterskapets anteckningar 253,467 och enligt mantalslängderna 254,839. Inom de särskilda förvaltningsområdena voro de mantalskrifne invånarne sålunda fördelade:

	Mankön.	Qvinkön.	Summa för båda könen.
Norra Vadabo fögderi	14,020	14,686	28,706
Södra Vadabo do	16,866	17,021	33,887
Sköfde do	15,117	16,101	31,218
Vartofta do	17,410	18,663	36,073
Skara do	15,011	15,832	30,843
Barne do	18,608	19,598	38,206
Lidköpings do	17,603	18,699	36,302
Mariestad	1,228	1,609	2,837
Skara	1,500	1,978	3,478
Lidköping	2,210	2,763	4,973
Sköfde	1,766	2,315	4,081
Hjo	655	808	1,463
Falköping	1,367	1,405	2,772
Summa	123,361	131,478	254,839

Då folkmängden vid 1880 års slut uppgick enligt presterskapets anteckningar till 257,942 och enligt mantalslängderna till 259,720, har densamma således under ifrågavarande tidrymd minskats och länet förlorat 4,475 kyrkoskrifne och 4,881 mantalskrifne invånare flere än som under samma tid tillkommit. Enligt hvad senaste berättelse gifver vid handen, hade deremot folkmängden, hvilken sedan lång tid tillbaka varit stadd i tillväxt, under åren 1876—1880 ökats med 8,796. Ökningen upphörde dock med året 1879. Redan år 1880 inträdde en ganska betydlig minskning, belöpande sig enligt presterskapets anteckningar till 2,855 och enligt mantalslängderna till 296. Denna minskning träffade dock hufvudsakligen länets landsbygd. Uti städerna Mariestad och Hjo hade väl invånarnes antal vid 1880 års slut blifvit i någon mån mindre än år 1879, men de öfriga tyra städernas folkmängd hade deremot under år 1880 såväl som under hvarje af de föregående åren ökats. Det förhållande, som sålunda inträdde år 1880 i afseende å befolkningens till- och

aftagande, har under femårsperioden 1881—1885 förblifvit hufvudsakligen oförändrad. Med undantag för staden Hjo, hvarest invånarnes antal vid 1885 års slut var enligt presterskapets anteckningar mindre, men enligt mantalslängden något större än vid 1880 års slut, har befolkningen uti länets städer under ifrågavarande tidrymd varit i ständig tillväxt. På landsbygden deremot har befolkningens antal för hvarje år minskats med följande tal:

	Enligt presterskapets anteckningar.	Enligt mantalslängderna.
År 1881	1,438.	1,743.
» 1882	1,631.	1,807.
» 1883	976.	1,134.
» 1884	667.	1,237.
» 1885	1,355.	513.
Summa	6,067.	6,434.

Frånräknas härifrån talen för folkmängdens aftagande inom hela länet under samma tid, så finnas 1,592 kyrkoskrifne och 1,553 mantalskrifne utgöra de tal, hvarmed antalet af städernas inneväanare ökats.

I sammanhang härmed torde få meddelas följande kända sifferuppgifter rörande de faktorer, som hafva inverkan å folkmängdens till- eller aftagande:

	Tillökning.		Minskning.		Öfverskott.
	Lefvande födde.	Från utrikes ort inflyttade.	Afidue.	Till utrikes ort utflyttade.	
År 1881	7,105	26	4,050	2,558	523
» 1882	7,013	90	3,712	2,730	661
» 1883	6,818	76	3,474	1,764	1,656
» 1884	6,990	91	3,574	1,553	1,954
» 1885	6,707	144	3,945	1,567	1,339
Summa	34,633	427	18,755	10,172	6,133

Om således inga andra faktorer gjort sig gällande än å ena sidan tillkomsten af lefvande födde och från utrikes ort inflyttade samt å andra sidan afgang genom dödsfall och utflyttning till utrikes ort, så hade, enligt hvad dessa siffror ådagalägga,

folkmängden under femårsperioden blifvit för hvarje år ökad, samt tillväxten under hela nämnda tidrymd uppgått till 6,133 personer, i hvilken händelse folkmängden kommit att utgöra 10,608 flere än presterskapets anteckningar och 11,014 flere än mantalslängderna angifva. Äfven vid 1880 års slut visade sig liknande skiljaktighet mellan det verkliga antalet invånare och det tal, hvartill folkmängden enligt förutnämnda beräkning borde uppgå. Orsaken härtill torde fortfarande vara till väsentlig del att söka deri, att tjenstehjon i stort antal utflytta från länet till de större städerna: företrädesvis Stockholm och Göteborg. De under hela ifrågavarande tidrymd radande, för jordbruk synnerligen ogynsamma konjunkturen hafva tvingat länets jordbrukare att så mycket som möjligt inskränka sina driftskostnader, och häraf har måhända blifvit en följd, att många arbetare, hvilka förut haft anställning vid jordbruk inom länet, måst å andra delar af riket söka sig sin utkomst. Rörande anledningarna i öfrigt till den ofvan anmärkta skiljaktigheten mellan folkmängdens beräknade och verkliga förändring åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i senaste femårsberättelse finnes anfördt.

Minskningen af befolkningens antal på landsbygden har emellertid hufvudsakligen berott af *utvandringen*, hvilken under denna tidrymd varit särdeles betydlig och större än under någon föregående femårsperiod. Till upplysning i detta hänseende antecknas här, att antalet af de från länet till utrikes ort utflyttade uppgått:

Åren 1861—1865 till	721.
» 1866—1870 »	4,869.
» 1871—1875 »	2,628.
» 1876—1880 »	3,893.
» 1881—1885 »	10,172.

Denna utvandring har fortfarande till ojemförligt största delen haft Amerika till mål. Rörande anledningarna till densamma får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa hvad som anförts, dels uti senaste femårsberättelse, dels ock uti ett af undertecknad landshöfding den 7 oktober 1882 till statsrådet och chefen för Kungl. Civil-Departementet afgifvet utlåtande, hvilket finnes infördt uti Skaraborgs läns Hushållningssällskaps tidning, december-häftet år 1882. De under sistförflutna tre åren inträffade företeelser i afseende å utflyttningen till utrikes ort hafva icke i någon mån jäfvat, utan fast hellre till fullo styrkt rigtigheten af den uppfattning, som finnes uttalad uti berörda utlåtande.

Invandringen har till största delen varit beroende deraf att personer, som förut utflyttat till Amerika, återvändt till sin förra hembygd. Utom att de inflyttades antal under ifrågavarande tidrymd varit mera än dubbelt så stor som under nästföregående femårsperiod, då detsamma uppgick allenast till 180, förtjenar särskildt uppmärksammas, att, under det utvandringen de sistförflutna tre åren icke obetydligt minskats, de inflyttades antal varit i ständigt stigande. Anledningen till denna senare företeelse bör uppenbarligen sökas deri, att tillgången på arbetsförtjenst i Amerika icke under de senare åren varit så riklig som förut.

Till riksdagen sänder länet fortfarande på grund af folkmängden 8 ledamöter af första kammaren samt af den andra 1 ledamot för städerna Mariestad, Skara och Sköfde, 1 för stä-

derna Lidköping, Hjo och Falköping och en för hvarje af länets sju domsagor eller tillsammans 9 ledamöter.

Hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uti senaste femårsberättelse yttrat angående befolkningens *gudsfruktan, laglydnad* och *sedlighet* eger ännu full tillämplighet och är intet att dervid tillägga.

Nämnda berättelse utvisar, att år 1875 funnos inom länet 30 *mosaiska trosbekännare*. Detta antal var år 1880 oförändradt och någon senare uppgift härom är icke för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillgänglig. Vid förstnämnda tidpunkt utgjorde antalet *baptister* 47 och af *odöpta barn* 14. År 1880 hade, enligt den af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uttalade förmodan, baptismen vunnit flere anhängare. Da räknades inom länet 71 baptister och 64 odöpta barn. För senaste femårsperioden finnas ännu inga sifferuppgifter tillgängliga i detta hänseende, men enligt de vid prestmötet i Skara år 1883 afgifna berättelser lär med säkerhet kunna antagas, att ifrågavarande rörelse under de senare åren snarare af- än tilltagit, äfvensom att den i allmänhet antagit en mera stilla och mindre angripande karakter. Senaste tillgängliga uppgift utvisar, att år 1880 funnos inom länet 2 *metodister*, 8 *ej konfirmerade* och 2 *engelsk-reformerta*. *Mormonernes* antal, som år 1875 uppgick till 13, var ännu år 1880 oförändradt. Någon anledning förefinnes icke till antagande, att deras antal derefter ökats. De förekomma spridde i flere socknar, och finnes icke någon församling, som af dem räknar flere än 3. Särskild församling af främmande trosförvandter har icke blifvit författningsenligt bildad, och ej heller har genom afvikande religiösa åsigt gifvits anledning till särskilda åtgärder från den borgerliga myndighetens sida.

Chefens för justitiedepartementet senaste tillgängliga embetsberättelse utvisar, att under år 1884 blefvo inom hela riket handlagda i första instans 44,145 *twiste-* och 60,478 *brottmål* samt att å Skaraborgs län belöpte 1,959 af det förra och 1,829 af det senare slaget. För gröfre brott sakfaldes under samma år inom hela riket 376, men inom Skaraborgs län endast 228 personer på 100,000 invånare. Antalet af de under år 1884 nytillkomne straffarbetsfångar, hvilka varit födde i Skaraborgs län, förhöll sig, enligt hvad Fångvårdsstyrelsens berättelse gifver vid handen, till folkmängden som 1 : 3635. Endast 6 län hafva att uppvisa ett gynsamare förhållande.

I sammanhang härmed meddelas följande uppgift angående *fångantalet i länshäktet*. (Se tabellen i början å nästa sida.)

De vid domstol åtalade *fylleriförseelsernas* antal har utgjort:

1881 i städerna	381,	å landet	113.
1882 i »	416,	ä »	137.
1883 i »	525,	ä »	73.
1884 i »	469,	ä »	110.
1885 i »	407,	ä »	94.
Summa i städerna 2,198,	ä landet	527.	

Sammanräknade antalet uppgår således till 2,725 eller 399 flere än under nästföregående femårsperiod; och som de åtalade fylleriförseelsernas antal under sistnämnda tidrymd var större än under de nästföregående fem åren, skulle man, derest åta-

	Ransakningsfångar för hvarje handa brott.		Straffångar för undergående af														Betlare, lösdrivvare och försvarslöse.		Transportfångar.		Bysatte.		Sina föräldrar åtföljande barn.		Summa i läns-häktet förvarade personer.
			dödsstraff.		straffarbete i 2 år och derunder.		straffarbete på bestämd tid öfver 2 år.		straffarbete för lifetid.		fängelse vid vatten och bröd.		enkelt fängelse.		fängelse i stället för böter.										
			m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.									
År 1881	71	19	—	—	44	11	6	5	2	—	180	22	19	4	5	—	204	41	3	—	—	4	640		
» 1882	85	11	—	—	46	3	16	5	1	—	209	30	20	3	4	2	225	43	50	—	—	12	765		
» 1883	99	15	—	—	51	6	13	6	—	—	221	24	41	2	4	1	209	34	66	—	—	8	800		
» 1884	72	9	—	—	39	5	5	3	—	—	142	12	27	2	46	4	231	26	61	—	—	11	695		
» 1885	74	10	—	—	42	5	8	4	—	—	—	—	26	1	253	21	164	25	19	—	—	1	653		
Summa	401	64	—	—	222	30	48	23	3	—	752	88	133	12	312	28	1,033	169	199	—	—	36	3,553		
Medeltal i hola tal pr år	80	13	—	—	44	6	10	5	1	—	150	18	27	2	62	6	206	34	40	—	—	7	711		
Medeltal under näst föregående 5 år	85	13	—	—	64	12	20	3	1	1	170	18	37	6	—	—	169	26	8	—	—	6	632		

för fylleriförseelser utgjorde en tillförlitlig mätare af dryckenskapslastens utbredning, nödgas af de lemnade uppgifterna draga den slutsats, att missbruket af starka drycker vore i ständigt tilltagande. Från alla delar af länet vitsordas emellertid, att sådant missbruk väsentligen aftagit, och så är utan tvifvel äfven förhållandet. *Förbrukningen af vin och maldrycker* har väl fortfarande ökats, men inhemtade upplysningar gifva dock vid handen, att missbruket af dessa drycker snarare af- än tilltagit, och kommunerna hafva i allmänhet enigt samverkat med polismyndigheten för att hindra försäljning af sådana drycker, så snart sig visat, att derigenom förorsakats oordningar eller oloflig utskänkning främjats. Det torde således kunna med skäl påstås, att nykterheten tilltagit och att den i senaste femårsberättelse uttalade förhoppning derom, att stigande upplysning och nykterhetsföreningarnes föredömen skulle, understödda af embetsmyndigheternas och kommunernas eniga samverkan, frånrycka dryckenskapslasten flere af dess offer, i någon mån förverkligats. Härtill hafva utan tvifvel de så kallade Good-Templarne bidragit. Om deras verksamhet intygas uti flere af de till förutnämnda prestmöte afgifna berättelser så väl som uti kronofogdarnes uppgifter, att den på ett i ögonen fallande sätt medverkat till stäffande af dryckenskapen och främjande af nykterhet, särdeles i städerna, men äfven på landsbygden; ett omdöme, hvaruti Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för egen del i allo instämmer. År 1880 började en i Sköfde inrättad loge af denna orden att arbeta och sedan hafva tillkommit flere loger af de olika grenarne, så att deras sammanräknade antal vid 1885 års slut uppgick till 33 med 1,133 medlemmar. Af dessa loger funnos 2 i Mariestad, 3 i Skara, 2 i Lidköping, 1 i Sköfde, 1 i Hjo och 2 i Falköping samt ä landsbygden 1 i Hofva, 2 i Udenäs, 1 i Varola, 1 i Edhems, 1 i Stenstorps, 1 i Korsberga, 2 i Fröjeredes och Frideneds, 1 i Vartofta socken, 1 i Tidaholm, 1 i Mösseberg, 1 i Grästorp, jemte 1 i Laske-Vedums, 1 i Essunga, 1 i Levene, 1 i Sals, 1 i Gösslunda, 1 i Säfvareds, 1 i Vättösa, 1 i Kinne-Vedums och 1 i Eggby socken.

Lofgifven minuthandel med och utskänkning af spritdrycker har egt rum på följande sätt:

	Minuteringsställen.						Utskänkningsställen.							
	Mariestad.	Skara.	Lidköping.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.	Mariestad.	Skara.	Lidköping.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.
År 1881	1	1	—	2	1	1	5	5	2	10	6	3	6	1
» 1882	1	1	—	2	1	1	5	5	2	10	6	3	5	1
» 1883	—	1	—	2	1	1	5	6	2	10	6	3	5	1
» 1884	—	1	—	2	1	1	5	6	2	10	6	3	5	1
» 1885	—	1	—	2	1	1	4	6	2	10	6	3	4	1

Oloflig försäljning af dylika drycker, hvarför personer blifvit vid domstol sakfälda, har förekommit i följande fall:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
I städerna	2	3	14	2	1
På landsbygden	36	37	26	15	25
Summa	38	40	40	17	26
	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
Under nästföregående fem år summa	40	41	21	45	32
	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Under derföret tilländalupna fem år summa	141	123	75	59	46

Lönkrögeriet har således fortfarande varit i aftagande. Till detta lyckliga förhållande torde i väsentlig mån hafva bidragit den omständighet att allmogen numera, i stället för att, så som fordom ofta var händelsen, främja denna förderliga näring, mången gång motarbetar densamma genom att lemna polismyndigheten väl behöfligt bistånd, då fråga är om lagofverträdelsens beifrande.

Under ifrågavarande tidrymd har, så vidt känt är, icke inom länet förekommit någon *oloflig bränvinstillverkning*.

I likhet med hvad som egde rum vid afgifvande af senaste femårsberättelse anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande

sig böra, med ledning af tillgängliga uppgifter, här meddela följande redogörelse för ingångna och upplösta äktenskap:

	Ingångna äktenskap.	Upplösta äktenskap.			
	Antal.	Genom mannens död.	Genom kvinnans död.	Genom skilsmessa.	Summa.
År 1881	1,471	682	508	4	1,194
» 1882	1,487	629	480	4	1,113
» 1883	1,436	636	526	7	1,169
» 1884	1,441	687	496	10	1,193
» 1885	1,420	728	581	8	1,317
Summa	7,255	3,302	2,591	33	5,986
1876—1880	7,924	3,139	2,411	36	5,586

Den betydliga minskningen uti de ingångna äktenskapens antal torde hafva sin hufvudsakliga förklaringsgrund deri, att näringsförhållandena under hela femårsperioden varit särdeles ogynsamma, särskildt för jordbrukarne, hvilka utgöra den mest betydande delen af länets befolkning.

Af *levande födda barn* utgjorde de *oäkta*:

År 1881	6.64 procent.
» 1882	7.34 »
» 1883	6.45 »
» 1884	7.40 »
» 1885	7.48 »

Motsvarande medelprocenttal för hela riket uppgingo år 1881 till 10, år 1882 till 10.26, år 1883 till 10.06, år 1884 till 10.22 och år 1885 till 10.41.

Dessa tal ådagalägga såväl för länet som för riket i dess helhet ett för omdömet om folkets sedlighet något mindre gynnsamt förhållande än under nästföregående fem år.

De i föregående berättelse omnämnda *förläkningsdomstolar* äro väl ännu icke upplösta, men någon afsevärd verksamhet har icke under ifrågavarande femårsperiod blifvit af dem utöfvad.

Uti senaste berättelsen fästes uppmärksamhet å det så kallade *lösdrifveriets* tilltagande. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som åberopar hvad dervid blifvit anfördt, får nu endast erinra, att, enligt hvad ofvanintagna uppgift utvisar, antalet af de till länsfängelset insände försvarslöse och betlare, hvilket uppgått åren 1871—1875 till 471 och åren 1876—1880 till 968, under åren 1881—1885 utgjort sammanräknadt icke mindre än 1,202. De tryckta näringsförhållandena och den deraf föranledda minskningen i tillfällena till arbetsförtjenst torde innebära en giltig förklaringsgrund till den ytterligare stegring i lösdrifveriet, som beklagligtvis egt rum. Under år 1885 har dock antalet af de till länsfängelset insände försvarslöse och betlare betydligt minskats och varit lägre än något föregående år från och med år 1878. Minskningen har fortgått under innevarande år, då antalet utgjort allenast 69. Anledningen härtill är hufvudsakligen, om ej uteslutande, att söka deri, att lagen den 12 juni 1885 angående lösdrifvares behandling samt kungl. förordningen samma dag om ändringar i gällande förordning angående fattigvården varit tillämpade från och med den 1 oktober 1885. Enligt dessa författningar skola nemligen, i motsats till hvad som förut egt rum, de, hvilka beträdas med lösdrifveri eller bet-

lande, i allmänhet genast af vederbörande polistjensteman varnas och behöfva icke för sådant ändamål insändas till länsfängelset. Det är uppenbart, att denna förändring mäst, åtminstone i början, verka en betydlig nedsättning af de till fängelset insändes antal, hvilket ock genast visade sig vara förhållandet, enär under tiden från och med den 1 oktober 1885 till samma års slut icke till fängelset inkomme flere än 16 försvarslöse och betlare. Huruvida åter *omförmälda* nya författningar åstadkommit någon verklig minskning i lösdrifveriet torde ännu icke kunna med visshet afgöras. Frågan härom torde dessutom icke tillhöra redogörelsen för den nu förflutna femårsperioden.

Rörande folkets *lynne*, *lefnadssätt* och *bruk* är egentligen icke att *omförmäla* annat eller mera, än som redan blifvit anfördt i föregående femårsberättelser och hvilket derfor här åberopas. Den ifrågavarande tidrymden torde dock kunna sägas särskildt utmärka sig för allvarligt bemödande hos befolkningen att genom företagsamhet, sparsamhet och god hushållning söka bestå i kampen mot de ekonomiska svårigheterna.

Beträffande *klädedrägten*, som numera ej hos allmogen företer någon egendomlighet, röjer sig allt mer och mer benägenhet, äfven bland de mindre bemedlade, att följa med de vexlande moderna. Tyg af utländsk tillverkning uttränger därför ock de hemmagjorda enkla och starka väfnaderna. Men det är anledning hoppas, att bemödandena för slöjdskicklighetens främjande skola äfven inom detta område medföra gagnande verkningar.

Förbrukningen af kaffe har fortfarande tilltagit, men i öfrigt har användandet af födoämnen icke undergått någon förändring. Potatis utgör således ännu den fattigare befolkningens hufvudsakligaste näringsämne.

Nybyggnader hafva äfven under denna femårsperiod inom staden Sköfde förekommit till ett jemförelsevis betydligt antal. De flesta af dessa äro uppförda af sten samt i prydlig stil. I öfrigt äro trähusen fortfarande de vanligaste, men tegel användes mera än förut till taktäckning å boningshus och byggnader med eldstäder. Vid nya byggnaders uppförande användes å landsbygden mera omsorg än fordom och vissa trakter kunna till och med sägas utmärka sig för smak och ordningssinne i afseende å bostädernas anordnande. Snygghet och renlighet i hemmen äro numera ganska allmänna, äfven hos den mindre bemedlade befolkningen.

Egendomliga folknöjen äro ej heller nu att *omförmäla*. Deltagande i danstillställningar och marknadsbesök utgöra fortfarande allmogens hufvudsakligaste förlustelser.

I fråga om befolkningens *upplysning och bildning* åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande det omdöme, som finnes uttaladt i senaste femårsberättelse. Folkbildningens förkofran röjer sig genom ett alltjemt stigande intresse för tidens händelser och för deltagande i de kommunala angelägenheterna. Riksdagens förhandlingar och folkombudens åtgöranden dervid äro numera föremål för allmän uppmärksamhet. Från flere delar af länet vitsordas, att *sockenbiblioteken* fortfarande flitigt anlitas. Såvidt känt är, finnas af sådana: 1 i hvarje af städerna Mariestad, Lidköping och Hjo, 14 i Norra Vadsbo, 18 i Södra Vadsbo, 16 i Sköfde, 18 i Vartofta, 23 i Skara, 15 i Barne och 34 i Lidköpings fögderi, eller tillsammans 141.

Hägen för *läsning af tidningar* synes vara i ständigt tilltagande. Enligt senaste tillgängliga officiella uppgifter blefvo under år 1884 genom postanstalterna inom länet requirerade

minst 13,100 exemplar, efter hel årgång räknadt, af inrikes och 180 exemplar af utrikes tidningar och tidskrifter. Härtill kommer det betydande antal exemplar af tidningar, som utgifvas inom länet och utan postverkets förmedling utdelas. Icke mindre än 8 sådana tidningar finnas, af hvilka 2 utgifvas i hvarje af städerna Skara och Sköfde samt 1 i hvarje af städerna Mariestad, Lidköping, Hjo och Falköping. Få hem finnas numera, der icke någon af dessa tidningar läses. För att gifva en föreställning om öfriga tidningars spridning inom länet meddelar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här följande, så vidt möjligt tillförlitliga uppgift rörande antalet prenumeranter år 1885 å de mest lästa tidningarne:

	Antal omkring.
Aftonbladet	350.
Allehanda för folket	350.
Annonsblad till tidskrift för landtmän	500.
Dagens nyheter	550.
Fäderneslandet	150.
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning	150.
Göteborgsposten	220.
Hemlandsvännen	300.
Hvarjehanda	300.
Missionstidning för Israel	30.
Missionstidning af Evang. Fosterlandsstiftelsen	150.
Missionstidning (Svenska kyrkan)	100.
Ny Illustrerad Tidning	100.
Nya Dagligt Allehanda, begge upplagorna	300.
Post- och Inrikestidningar	50.
Sanningsvittnet	280.
Signalen	180.
Stockholms Dagblad, landsortsupplagan	1,100.
Stockholms Veckoblad	630.
Svenska Bokmarknaden	350.
Svenska Dagbladet	370.
Svenska Posten	220.
Svenska Veckobladet	1,650.
Väktaren	300.

Beträffande folkets *fysiska utbildning* åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i allo hvad uti senaste berättelse finnes anfördt och har ej något att dervid tillägga. Följande tabell lemna upplysning angående det i hvarje års mönstringsrullor uppförda *beväringmanskap*:

	Antagne.	För krigstjänst odnglige.		Befriade och uteblifne.	Summa.
		För undermållighet.	Af andra orsaker.		
År 1881	1,665	80	368	1,783	3,806
» 1882	1,401	92	309	1,666	3,468
» 1883	1,678	95	393	1,837	4,003
» 1884	1,616	70	343	2,009	4,038
» 1885	1,667	79	342	2,348	4,436
Summa	8,027	416	1,755	9,643	19,841

Häraf visar sig, att sammanräknade antalet af de i alla fem årens mönstringsrullor uppförde *beväringssynglingar*, 19,841, öfverstiger det i kolumn II af tabell N:o 1 för år 1885 upp-

tagna *beväringmanskapets* af alla fem klasserna antal, 10,203, med 9,638. Till hufvudsakligaste delen kan denna skiljaktighet förklaras derigenom, att alla *beväringsskyldige*, som uteblifva från mönstring eller vapenöfning, måst ånyo uppföras i påföljande årets rulla o. s. v., intill dess vapenöfningsskyldigheten blifvit fullgjord eller befrielse derifrån beviljats.

Någon härjande farsot har icke under ifrågavarande tidrymd hemsökt länet och ehuru folksjukdomar här som annorstädes varit gängse, kan *helseotillståndet* dock sägas hafva varit jemförelsevis tillfredsställande. Till upplysning härom och angående *dödligheten* inom länet torde här få inflyta följande från Statistiska Centralbyråns berättelser rörande befolkningsförhållandena hemtade uppgifter.

Dödlighetsprocenten har varit:

	För hela riket.	För Skaraborgs län.
År 1881	1.77 %.	1.57 %.
» 1882	1.74 »	1.45 »
» 1883	1.73 »	1.36 »
» 1884	1.75 »	1.40 »
» 1885	1.78 »	1.55 »

I så kallade *folksjukdomar* afleda å länets landsbygd:

år 1881 tillsammans 522 personer, hvaraf 403 barn, mest i skarlakansfeber, kikhosta, elakartad halssjuka och nervfeber;

år 1882 sammanräknadt 422 personer, hvaraf 336 barn, hufvudsakligen i mässling, skarlakansfeber, elakartad halssjuka, kikhosta och nervfeber;

år 1883 sammanräknadt 190 personer, hvaraf 140 barn, till största delen i följd af mässling, skarlakansfeber, elakartad halssjuka, strypsjuke, kikhosta och nervfeber;

år 1884 tillsammans 185 personer, hvaraf 141 barn, till öfvervägande del uti skarlakansfeber, kikhosta, elakartad halssjuka och nervfeber; samt

år 1885 tillsammans 193 personer, hvaraf 150 barn, mest i skarlakansfeber, elakartad halssjuka, kikhosta och nervfeber;

i länets *städer*:

år 1881 tillsammans 75 personer, hvaraf 55 barn, mest i skarlakansfeber, nervfeber och diarré;

år 1882 sammanräknadt 65 personer, hvaraf 46 barn, till största antalet i följd af mässling, nervfeber och diarré;

år 1883 tillsammans 43 personer, hvaraf 33 barn, till största delen i diarré;

år 1884 sammanräknadt 39 personer, hvaraf 29 barn, mest i skarlakansfeber och diarré; samt

år 1885 tillsammans 43 personer, hvaraf 39 barn, till största antalet i följd af kikhosta och diarré.

Följande antal personer hafva *aflidit af våldsamma orsaker*, egen handaverkan ej inberäknad, nemligen:

År 1881	67,	hvaraf 33 genom drunkning.
» 1882	80,	» 32 » »
» 1883	88,	» 44 » »
» 1884	62,	» 33 » »
» 1885	60,	» 28 » »

För sjelfmorden redogöres sålunda:

År	Antal för hela riket.	Antal för Skaraborgs län.
År 1881	384.	14.
» 1882	482.	20.
» 1883	470.	18.
» 1884	431.	13.
» 1885	463.	18.

Sjelfmordens antal, som under nästföregående femårsperiod inom länet uppgick till sammanräknade 75, har således under nu ifrågavarande tidrymd ökat och utgjort 83.

Oaktadt näringsförhållandena varit ogynnsamma, kan dock befolkningen sägas hafva under ifrågavarande tidrymd varit i allmänhet *välbergad*. Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt och sparbanker, för hvilkas verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse, hafva fortfarande hopsamlat och förkofrat de medel, som kunnat för de närvarande behofvens tillfredsställelse undvaras. Under år 1884 gjordes inom länet 13,890 insättningar i postsparbanken till sammanräknadt belopp af 56,431 kronor. Uttagningarnas antal uppgick deremot endast till 590 med ett sammanräknadt belopp af 8,670 kronor 2 öre. Samma år utlemnades 4,766 motböcker, hvaremot 304 sådana dödades. Motsvarande siffror för år 1885 äro: antal insättningar 14,969 till sammanräknadt belopp af 52,286 kronor, antal uttagningar 1,408, till sammanräknadt belopp af 36,434 kronor 80 öre, antal utlemnade motböcker 2,705, antal dödade 756. För att gifva en föreställning om den kapitalbildning, som åstadkommes genom deposition i bankinrättningar, meddelas här följande uppgift rörande *depositionsräkningen i Skaraborgs läns enskilda bank*:

På depositionsräkning innesläående slutsumma.	Den 31 december.	Kronor.	Det på hvarje dep. bevis insatta medeltalsbeloppet i kronor.	Antal depositionsbevis.						Allmogens insättningsbevis i proc. af hela antalet bevis.
				Tillhörande allmoge.	Tillhörande större egendomsägare.	Tillhörande ståndspersoner.	Tillhörande ständs-irättningar.	Tillhörande allmögna kassor och irättningar.	Summa.	
År 1881	6,303,566	1,783	2,568	45	783	139	3,535	72.6		
» 1882	6,778,546	1,905	2,615	36	731	176	3,558	73.5		
» 1883	6,663,828	1,781	2,757	34	761	190	3,742	73.8		
» 1884	7,988,513	2,009	2,855	47	873	201	3,976	71.9		
» 1885	7,102,352	1,859	2,706	45	854	216	3,821	70.9		

Jemföres denna uppgift med den, som finnes införd i senaste berättelse, inhämtas, att summan af de den 31 december hvarje år under ifrågavarande tidrymd på depositionsräkning insatta belopp varit större än under något af de föregående åren. Depositionsbevisens antal var deremot under hvarje af åren 1875, 1876

och 1877 icke obetydligt större än under de senaste fem åren. Rörande anledningen till denna företeelse återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i senaste berättelse finnes anfördt.

Till vidare upplysning om folkets bergningsförhållanden meddelas här följande uppgift om *lagsökningssmål*, som hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit afgjorda:

År	Antal.	Belopp i kronor.
År 1881	1,106	326,094
» 1882	1,437	546,269
» 1883	1,363	429,646
» 1884	2,262	611,731
» 1885	1,940	517,966

Friv från mantalspenningars erläggande voro vid slutet af år 1875 127,636 personer eller 50.5 proc. af hela befolkningen. 1880 128,653 » » 49.53 » » » » 1885 124,754 » » 49.22 » » » »

Af de vid 1885 års slut befintliga tre *skarpskytteföreningar* hafva två blifvit upplösta, så att numera endast återstar en, nemligen Kinnekulle skarpskytteförening. Deremot hafva under femårsperioden bildats tre *skyttegillen*, hvilka erhållit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes fastställelse a antagna stadgar, Sköfde skyttegille den 21 augusti 1883, Lidköpings den 31 påföljande december och Mariestads den 4 juni 1884. Statsbidrag för dessa föreningar hafva beviljats och blifvit använda på följande sätt:

År	Bidrag. Kronor.	D e r a f			
		till instruktörs aflösnande.	till ammunition.	till mål-skjutningspremier.	till tällings-skjutningarnes anordnande.
År 1881	763	318	254	191	-
» 1882	642	268	213	161	-
» 1883	587	160	128	96	203
» 1884	563	152.50	122	213.50	75
» 1885	795	225	180	315	75

De i gällande reglemente föreskrifna tällingsskjutningar för länet hafva egt rum i Lidköping den 10 juli 1883, då landtbruksmöte hölls derstädes, den 3 augusti 1884 och den 2 augusti 1885.

3. Näringar.

Jordbruk och **boskapsskötsel** hafva städse varit och äro fortfarande länets hufvudnäringsar. Under den tid, som denna berättelse omfattar, hafva dessa näringar haft att kämpa med stora svårigheter till följd af ogynnsamma väderleksförhållanden och en alltjemt fortgående sänkning af prisen å jordbruksalster och ladugardsprodukter. Men ehuru jordbrukarnes förmåga att an-

skaffa nödiga medel för förbättringar härigenom väsentligen minskats, hafva likväl utveckling och framåtskridande icke uteblifvit. Insigten om, att jorden gifver rikligen igen de kostnader, som med klok beräkning nedläggas å densamma, tränger sig allt mer och mer fram. Salunda vitsordas från flere delar af länet, att åkerjorden beredes med mera omsorg än tillföre, att de natur-

liga gödningsämnen bättre tillgodogöras samt att användandet af kalk och artificiella gödningsämnen tilltagit. Hushållningssällskapets senaste tillgängliga berättelse, för år 1884, upptager länets hela egovidd till 1,653,789 tunnland eller samma summa, som angifves i senaste femårsberättelse. Af detta egoområde användes nämnda år såsom träd-, humle- och kålgård 6,855 tunnland, såsom åker och annan odlad jord 587,641 tunnland, såsom naturlig äng 125,490 och såsom skogbärande mark 576,409 tunnland. Den icke skogbärande och ej odlade marken skulle således uppgå till 357,394 tunnland. Jemföras dessa sifferuppgifter med de i senaste femårsberättelse meddelade, inhemtas, att den till träd-, humle- och kålgård använda mark under tiden från år 1879 till år 1884 ökats med 856 tunnland, att 45,067 tunnland jord blifvit odlade, att de naturliga ängarnas område tillvuxit med 20,625 tunnland samt att skogshushållningen skulle hafva under samma tid eröfrat 260,533 tunnland. De nu meddelade sifferuppgifterna sammanstämma emellertid icke med de siffror, som framgå utaf Ekonomiska Karteverkets hittills tillgängliga häradsbeskrifningar, enligt hvilka länets egovidd skulle vara på följande sätt fördelad: byggnadstomter 7,864·17 tunnland, trädgårdar 3,668·95 tunnland, åker och annan jord under plog 626,011·79 tunnland, naturlig äng skoglös 51,379·45 tunnland, naturlig äng skogbeväxt 69,236·8 tunnland, annan duglig skogbeväxt mark 699,195·07 tunnland, annan duglig skoglös mark 159,697·68 tunnland, vägar 12,161·69 tunnland, kala berg 76·37 tunnland.

Beträffande jordens beskaffenhet åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Enligt hvad förut är omförmäldt, förekommer ordnadt *vexelbruk* med 6 till 10 skiften numera nästan allmänt. Å mindre hemmansdelar håller sig dock två- och treskiftesbruket fortfarande kvar, och i skogsbygderna påträffas flerstädes det så kallade fjerdingsbruket.

Hvad angår årliga utsädet på hvarje tunnland af olika sädeslag, antal tunnland, som användts åt odling af hvarje sädeslag, årliga behovet af utsäde samt skördens beskaffenhet tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till Hushållningssällskapets berättelser angående jordbruk och boskapsskötsel samt årsväxtberättelser, hvilka offentliggöras af Statistiska Centralbyrån.

Förbrukningen i medeltal för hvarje person kan antagas vara: af hvete 0·5, råg 10, korn 0·5, ärter och bönor 0·7, potatis 15 och andra rotfrukter 0·6 kubikfot.

Sädesproduktionen har varit tillräcklig för länets behof samt dessutom lemnat öfverskott till afsalu. I de nordligaste delarne af länet är dock spanmålsafkastningen understundom ej fullt tillräcklig för ortens befolkning, utan fylles bristen genom inköp från de bördigare delarne samt från Nerike och Östergötland.

De i *markegångstaxorna* under Litt. A bestämda pris hafva utgjort för:

	1 kubikfot hvete.	1 kubikfot råg.	1 kubikfot korn.	1 kubikfot hafre.	1 kubikfot ärter.	1 centner smör.	1 centner ost.	1 vinterlass hö om 8 centner.	1 årligt dagsverke.
	K r o n o r.								
År 1881	3·85	2·95	2·10	1·25	3	65	30	20·80	1·25
» 1882	3·50	2·40	1·90	1·05	3·06	65	32	16·48	1·25
» 1883	3·40	2·25	1·82	1·10	3	65	32	20	1·25
» 1884	2·91	2·11	1·82	1·12	2·75	67·31	33·62	20	1·25
» 1885	2·45	1·80	1·70	1·06	2·54	65·38	32·92	19·20	1·25
Medeltalet deraf utgör	3·22	2·30	1·87	1·12	2·87	65·54	32·10	19·30	1·25
För de fem nästföregående åren utgjorde medeltalet	3·65	2·50	2·15	1·26	2·91	62	26·40	22·36	1·36
och för åren 1871—1875....	3·82	2·60	2·25	1·38	2·82	60·60	28·20	17·60	1·34
» » » 1866—1870....	3·64	2·67	2·15	1·27	2·69	50·08	26·02	14·60	0·96

Melelmarkegångsprisen under Litt. C. hafva uppgått till:

	1 kubikfot råg.	1 kubikfot korn.	1 kubikfot af kronnotionde, $\frac{1}{2}$ råg och $\frac{1}{2}$ korn.	1 kubikfot af kronnotionde, $\frac{1}{3}$ råg och $\frac{2}{3}$ korn.	1 centner smör.
	K r o n o r.				
År 1881	2·69	2·28	2·48	2·42	67·10
» 1882	2·70	2·29	2·49	2·43	67·84
» 1883	2·66	2·24	2·45	2·38	69·11
» 1884	2·57	2·17	2·37	2·30	69·37
» 1885	2·49	2·11	2·30	2·24	69·52
Medeltalet deraf utgör	2·62	2·22	2·42	2·35	68·59
För de näst föregående åren utgjorde medeltalet	2·71	2·29	2·50	2·43	64·68
och för åren 1871—1875....	2·68	2·16	2·42	2·33	57·43
» » » 1866—1870....	2·54	2·05	2·29	2·22	55·78

Vexlingar i handelsprisen å de hufvudsakligaste sädeslagen och potatis hafva förekommit på följande sätt:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
	K r o n o r.				
År 1881 pr kubikfot	3·17—4·00	2·50—3·00	1·90—2·25	1·00—1·60	0·50—1
» 1882 " "	3·00—3·60	2·00—2·75	1·75—2·60	0·90—1·50	0·50—1
» 1883 " "	2·75—3·75	1·90—2·60	1·50—2·20	0·90—1·40	0·45—1
» 1884 " "	2·52—3·25	1·80—2·40	1·50—2·00	0·90—1·35	0·50—1
» 1885 " "	2·25—3·25	1·50—2·25	1·40—2·00	0·90—1·30	0·45—1
Medeltalen af dessa lägsta och högsta belopp utgöra:					
År 1881 pr kubikfot	3·58	2·75	2·07	1·30	0·75
» 1882 " "	3·30	2·37	2·17	1·20	0·75
» 1883 " "	3·25	2·25	1·85	1·15	0·72
» 1884 " "	2·88	2·10	1·75	1·12	0·75
» 1885 " "	2·75	1·87	1·70	1·10	0·72

Motsvarande medeltal under nästföregående tio år hafva utgjort:	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
	K r o n o r.				
År 1871.....	3.90	2.93	2.19	1.47	0.76
» 1872.....	3.97	2.87	2.70	1.49	0.78
» 1873.....	4.27	3.15	2.44	1.49	0.80
» 1874.....	4.12	3.15	2.51	1.70	0.90
» 1875.....	3.91	2.66	2.29	1.66	0.76
» 1876.....	3.56	2.73	2.37	1.60	0.75
» 1877.....	3.60	2.75	2.42	1.37	0.72
» 1878.....	3.32	2.51	2.25	1.30	0.75
» 1879.....	3.60	2.47	2.32	1.44	0.75
» 1880.....	3.87	3	2.31	1.52	0.82

Understöd af allmänna medel i anledning af missväxt eller skada å gröda har icke ifrågakommit under ifrågavarande fem år. Den 17 juli 1882 hemsöktes vissa delar af Bärebergs och Malma socknar af ett häftigt åskväder med storm, regn och hagel, hvarigenom förorsakades betydlig skada icke allenast å växande gröda utan äfven å åtskilliga byggnader, och under sommaren 1884 blef grödan inom en del af Bellefors pastorat, i synnerhet å Jordstorps egendom, skadad genom en häftig hagelby; men ersättning eller bidrag af allmänna medel har icke i något af dessa fall blifvit sökt eller beviljad.

Under ifrågavarande tidrymd hafva icke förekommit försök med nya *sädesslag*.

Beträffande *trädgårdsskötseln* och *fruktträdsodlingen* återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i senaste berättelsen finnes anfördt. Den deri omförmälde länsträdgårdsmästare har fortfarande under ifrågavarande fem år tillhandagått med råd och upplysningar vid trädgårdars och parkers anläggning och vård, hvarjemte han på åtskilliga ställen inom länet hållit föreläsningar, som fortfarande varit talrikt besökta. Sedan upplyst blifvit, att länsträdgårdsmästaren icke kunde medhinnna att lemna allt det biträde, som af honom begärdes, beslöt Hushållningssällskapet den 5 augusti 1881 att bevilja ett årligt anslag af 1,000 kronor till aflönande af assistenter åt länsträdgårdsmästaren; och har till följd häraf ett sådant biträde varit anställt med årlig aflönning 500 kronor.

För *humleodlingens* befrämjande anlades år 1881 med bidrag af Hushållningssällskapets medel å egendomen Ingasäter en humlegård, och uppgifves, att befolkningen i trakten deromkring följt den der bedrifna humleodlingen med stort intresse.

Beträffande antalet *underhållna kreatur* torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Hushållningssällskapets berättelser. Till upplysning om boskapsskötselns utveckling antecknas likväl här följande uppgifter rörande förhållandet vid slutet af åren 1880 och 1884:

	Antal underhållna kreatur vid slutet af år	
	1880.	1884.
Hästar öfver 3 år.....	23,245.	24,084.
» under 3 år.....	6,150.	6,555.
Oxar.....	28,250.	27,589.

	Antal underhållna kreatur vid slutet af år	
	1880.	1884.
Tjurar.....	1,831.	1,886.
Kor.....	89,921.	98,618.
Ungnöt under 2 år.....	34,668.	33,627.
Får.....	67,669.	63,579.
Getter.....	16.	10.
Svin.....	27,124.	32,225.

Af dessa uppgifter framgår, att intresset för boskapsskötseln åtminstone icke aftagit. Från flere håll vitsordas, att hos allmogen röjer sig en berömvärd sträfvan att förbättra kreaturstammarna genom inköp af kalffvar utaf ädel ras, hvilka erhållas å de större egendomarna. Afkastningen af ladugårdarna har fortfarande varit tillräcklig för länets behof samt derjemte lemnat icke obetydligt öfverskott, som afyttrats hufvudsakligen i Stockholm, Göteborg, Norge och England.

Handelsprisen för kreatur och ladugårdsprodukter hafva på grund af tillgång och efterfrågan samt varans större eller mindre godhet vexlat och utgjort för:

1 arbetshäst.....	150 kronor till 600 kronor.
1 par 12 till 13 kvarters oxar.....	200 » » 500 »
1 ko.....	50 » » 200 »
1 får.....	6 » » 20 »
1 svin.....	15 » » 100 »
1 skålpund smör.....	0.50 » » 1 »
1 kanna mjölk.....	0.12 » » 0.28 »
1 skålpund sötmjölksost.....	0.40 » » 0.80 »
1 » skumost.....	0.06 » » 0.35 »
1 » ull.....	0.75 » » 1.75 »

Bland åtgärder för *djurrasernas förbättring* böra fortfarande i första rummet omförmålas de, som äro anordnade genom gällande nådiga reglementen för prisbelönande af hästar och för landtbeskalleriet, hvilka äfven under ifrågavarande fem år inom länet utöfvat ett välgörande inflytande på hästafvelns förbättring. Medel till prisbelöningar hafva, i den mån desamma ej bekostats af staten, tillskjutits af länets hushållningssällskap; och äro sådana *belöningar* utdelade för:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Hingstar af 1:a klassen.....	5	7	7	6	6
» » 2:a ».....	10	16	16	20	17
Fölston af 1:a klassen.....	3	..	2	1	1
» » 2:a ».....	103	114	79	81	75
Unghästar.....	144	164	171	169	182
Betäckta ston i femte året.....	23	11	19	13	27
Äldre ston å 20, 10, 15 kronor.....	36	29

Föreningen för hästafvelns förbättrade inom Skaraborgs län har fortsatt sin verksamhet sålunda, att densamma år 1883 inköpt två ardenner-hingstar till ett sammanräknadt pris af 7,230 kronor 20 öre, hvilka hingstar blifvit försålda å auktion för 6,900 kronor. De finnas för närvarande den ene å egendomen Kallås och den andre å egendomen Blomberg. Föreningen hade vid femårsperiodens början ett kapital af 6,417 kronor 60 öre, hvilket vid periodens slut vuxit till 7,760 kronor 33 öre.

De från Strömsholm utstälde så väl som de, enskilde gods-egare och förmögne hemmansegare tillhörige hingstar af god ras hafva fortfarande flitigt anlitats.

Den i senaste berättelsen omnämnda *förening för försäkring emot förlust af hästar* har under ifrågavarande fem år fortsatt sin verksamhet, och derjemte hafva tillkommit två dylika föreningar, hvilka likväl hvar för sig endast omfatta viss del af länet. Till redogörelse för dessa föreningars verksamhet torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få återkomma å annat ställe i denna berättelse. Här torde emellertid böra antecknas, att de försäkrade hästarnes antal och sammanräknade värde utgjort:

	Antal hästar.	Värde i kronor.
År 1881	5,174.	1,922,070.
» 1882	6,337.	2,250,169.
» 1883	7,852.	2,761,033.
» 1884	8,531.	2,940,977.
» 1885	8,577.	2,917,854.

I fråga om *nötkreatursrasernas förbättrande* återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i senaste berättelsen finnes anfördt, med tillkännagifvande, att Hushållningssällskapet under ifrågavarande fem år fortfarande låtit inköpa tjurar och qvigor af ren *ayrshire*ras, hvilka blifvit vid offentliga auktioner försälda och i allmänhet betingat sådana pris, att sällskapets utgifter för inköpet blifvit i det närmaste betäckta. Hushållningssällskapet har derjemte vidtagit en åtgärd, som redan visat sig vara samt otvifvelaktigt framgent kommer att blifva synnerligen välgörande. Vid sammanträde den 23 oktober 1882 beslöts nemligen, med anledning af ett utaf kaptenen Sigge Flach framställt förslag, bland annat: att ett planmessigt premierings-system för nötboskap skulle i länet införas, hvarvid premierna skulle utgöra, dels frisedlar till premierade tjurars begagnande, dels penningar och andra föremål; att tjurar, kor och qvigor af alla slag finge premieras; att med hondjur samt om penningpris endast finge täfla de personer, som inom länet egde eller brukade *mindre* än ett hundra tunnland åker under egen plog; att premieringsmöten skulle kretsafdelningsvis anordnas minst hvart annat år på tillräckligt många ställen inom hvarje kretsafdelning; att premieringsnämnd skulle tillsättas; att ledamöterna i nämnden skulle så ordna premieringsmötena, att de i möjligaste mätto kunde väcka, underhålla och öka det allmänna intresset för ladugårdsskötseln inom länet, synnerligast hos de mindre jordbrukarne; samt att för ifrågavarande ändamål beviljades ett årligt anslag till belopp af 6,000 kronor.

Framstående samlingar kreatur af såväl *ayrshire*- som *holändsk ras* voro utställda vid de för länet anordnade landtbruksmöten, som höllos den 10 juli 1883 i Lidköping och den 14 juli 1885 i Sköfde.

De inom länet underhållna *färens* antal, som år 1875 uppgick till 73,171, hade år 1880 minskats till 67,669. Enligt hvad ofvan intagna uppgift utvisar, hade antalet år 1884 minskats med 4,090. Häraf bekräftas den redan i senaste berättelsen uttalade slutsats, att hägen för uppfödande af får är i aftagande. Från alla delar af länet vitsordas ock fortfarande, att fårafveln i allmänhet bedrifves allenast för husbehof.

Med erinran om ofvanintagna uppgift angående antalet af de inom länet underhållna svin får Eders Kungl. Maj:ts Befall-

ningshafvande i öfrigt i afseende å *svinafveln* återoppar hvad i senaste berättelse finnes anfördt.

Å Falbygden utgör försäljning af der uppfödda gäss fortfarande en god inkomstkälla. Men i öfrigt uppfödas *fjäderfän* inom länet hufvudsakligen för tillfredsställande af ortens behof. Det uppgifves dock, att inom Kakinds härad uppfödandet af höns tilltagit. Ägg afsättas fortfarande äfven utom länet, företrädesvis i Stockholm, Göteborg och Jönköping.

Rörande *biskötseln* är ej något särskildt att omförmåla i denna berättelse.

Farsoter bland husdjuren hafva lyckligtvis icke under ifrågavarande tidrymd förekommit.

Veterinärinrättningen i Skara, för hvars verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse, har fortfarande anlitats för kreatursjukdomars botande. Dessutom äro för sådant ändamål tillgängliga 1 länsveterinär och 12 distriktsveterinärer, till hvilkas aflönande länets Landsting och Hushållningssällskap anvisat årliga bidrag.

Flere *vattenafledningsföretag* hafva förekommit under ifrågavarande tidrymd. Ett sådant pågår vid Ryholms egendom inom Beatebergs socken, hvarigenom 238 hektar eller 481¹² tunnland lära komma att vinnas för odling. Såsom bidrag till detta företag, hvarför kostnaden beräknats till 115,000 kronor, är beviljadt lån af statsmedel till belopp af 74,500 kronor. Första afbetalningen derå skall ega rum år 1890. Vid 1885 års slut voro 85 hektar eller 172¹⁷ tunnland färdiga att besås. Torrläggningensarbetet antages blifva färdigt under den närmaste tiden och hela odlingen i ordning att besås år 1888.

Strandegare kring sjön Östen inom Svenneby, Vads, Hjälsstads, Flistads, Värings, Horns, Frösve, Binnebergs, Odensåkers och Tidavads socknar hafva bildat ett bolag för sänkning af nämnde sjö och upprensning af dess tillflöden. Första sammanträdet hölls den 12 april 1882, och sedan nödiga förberedande åtgärder blifvit vidtagna, blef sänkingsarbetets utförande under år 1885 upplåtet på entreprenad mot en summa af 218,000 kronor samt började i medlet af juni månad samma år medelst utvidgning och fördjupning af Tida-elfven vid Skalkarike och Tidavad. Arbetet har sedan under året fortgått med betydlig arbetsstyrka. Sammanräknade kostnaden för sjöns sänkning och jordens torrläggning uppgår till 421,000 kronor och hela detta belopp är beviljadt att utgå som lån ur odlingsfonden. Den ängsmark, som efter sänkningen blifver odlingsbar, antages uppgå till 4,500 tunnland; odlad jord, som torrläggas, till 1,200 tunnland; hvarjemte de ej uppmätta sidorna vid sjön antagas utgöra omkring 360 tunnland.

Enligt nådigt bref den 6 november 1885 har Kungl. Maj:t anvisat lån till belopp af 32,400 kronor för reglering af Bergmossebacken jemte afdikning och odling af vattenskadade egor, tillhörande hemmanen Kroken, Lund, Kolamossen m. fl. hemman och lägenheter inom Sventorps, Versås och Kyrkefalla socknar i Kåkindes härad. Genom detta företag, som likväl icke kunnat påbörjas före femårsperiodens slut, antagas 263 hektar 91 ar eller 534⁶ tunnland blifva torrlagda.

Torrläggning af mossar till Halsäng, Axtorp, Fröje och Risa m. fl. hemman af Frökinds härad har fullbordats och derigenom vunnits omkring 600 tunnland odlingsbar mark, som nu uppgifves vara fullständigt odlad. Företaget, som omförmåles i

senaste berättelsen, säges vara fördelaktigt, om blott jordegarna förma att underhålla nyodlingarna.

Det i förra berättelsen omförmälda företag, för torrläggning af Karbomossen m. fl. sankmarker inom Börstigs och Brismene socknar, har blifvit fullbordadt och derigenom vunnits 1,142 tunnland 3 kappland odlingsbar mark. Arbetet, brobyggnader oberäknade, har kostat 32,000 kronor, hvaraf 5,000 kronor erhållits sasom statsbidrag utan återbetalningsskyldighet och 12,000 kronor sasom lån enligt Kungl. brefvet den 31 mars 1882. Å länet är första afbetalningen fullgjord i sammanhang med erläggandet af 1885 års kronoutskylder. Detta företag synes åtminstone ännu icke hafva motsvarat de derom närda förhoppningar.

Utdikningen af de s. k. Mönarps mossar, omförmäld i förra berättelsen, har under ifrågavarande tidrymd blifvit till största delen fullbordadt. Derigenom äro torrlagda: inom Kinneveds socken 1,655 tunnland 17½ kappland, inom Grolanda socken 922 tunnland 3½ kappland och inom Göteve socken 998 tunnland 16½ kappland, tillsammans 3,576 tunnland 5½ kappland. Arbetet har enligt uppgift hittills kostat 72,000 kronor, upplupna räntor deri inberäknade. Af detta belopp hafva erhållits sasom understöd utan återbetalningsskyldighet 8,000 kronor och sasom lån af statsmedel 24,500 kronor. I följd af rättegång om, hvilka hemman skola ingå i företaget, har fördelning af återbetalningsskyldigheten för länet ännu ej kunnat upprättas. Största delen af den torrlagda marken är odlad och mossarna äro af god beskaffenhet.

Inom Börstigs och Brismene socknar af Frökinds samt Jäla socken af Vilske härad hafva åtskilliga jordegare bildat bolag för utdikning af den s. k. Riplångsmossen. Detta företag, som ännu icke är fullbordadt, har blifvit understött med statslån till belopp af 12,400 kronor.

Arrendatorn af kungsgården Orreholmen i Skörstorps socken har nästan fullständigt torrlagt förut vattensjuka och värdelösa marker till en areal af 138,838 hektar eller 281,24 tunnland. Detta företag synes komma att i väsentlig mån höja egendomens värde. För arbetets fullständiga utförande har genom Kungl. brefvet den 31 oktober 1884 godtgörelse blifvit arrendatorn tillerkänd till belopp af 15,750 kronor, dock torde kostnaden uppgå till högre belopp.

För aftappning och torrläggning af sjön Dettern äro af ett i Göteborg bildadt bolag förberedande åtgärder vidtagna under femårsperioden. Betydliga kostnader lära redan vara nedlagda å förberedelserna till detta stora företag.

Beträffande vattenaftappningar i öfrigt, nyodlingar, underdikning och ängsvattning torde få hänvisas till Hushållningssällskapets tryckta berättelser.

Hvad angår behandlingen och tillgodogörandet af *ladugårdsspillningen och artificiella gödningsämnen* återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som meddelats i senaste femårsberättelse.

I fråga om *stängselväsendets* tillstånd och inflytande är icke något särskildt att omförmåla i denna berättelse.

Rörande länets *Hushållningssällskaps* verksamhet gällersamma omdöme, som uttalades uti senaste berättelsen, och får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande äfven nu för inhemtande af närmare kändedom härom hänvisa till sällskapets tidning, hvilken fortfarande utgifvits med ett häfte i hvarje månad. För att likväl gifva en föreställning om beskaffenheten och omfattningen af sällskapets synnerligen gagnande verksamhet meddelas här följande uppgift angående användningen under åren 1881—1885 af de *till sällskapets förfogande ställda medel*:

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.	
	K r o n o r.									
Anslag, ordinarie, till 11 stycken kretsafdelningar	1,714	88	1,714	88	1,714	88	1,714	88	1,714	88
» extra, till möten med utställningar inom kretsafdelningar	1,700	—	1,200	—	—	—	—	—	—	—
» till veterinärer inom kretsafdelningar	3,200	—	3,600	—	4,000	—	4,000	—	4,000	—
» » skogsodling	400	—	432	—	400	—	500	—	324	25
» » Meteorologiska Anstalten i Stockholm	200	—	200	—	200	—	200	—	200	—
» » hästpremieringen, sällskapets särskilda pris	1,840	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » allmänna hästpremieringen	7,197	10	7,182	60	5,241	40	5,342	84	5,356	30
» » hästkötarenskolan på Klämeatorp	400	—	400	—	400	—	—	—	—	—
» » elever vid hästkötarenskola	200	—	250	—	—	—	—	—	—	—
» » kapplöpningpris	1,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » ladugårdsskötare-elever	1,000	—	1,000	—	1,000	—	1,000	—	400	—
» » utställning af gödboskap och mejeriprodukter	1,000	—	1,000	—	1,000	—	1,000	—	1,000	—
» » undervisning i hofbeslagningskonsten	450	—	450	—	450	—	450	—	450	—
» » försök med humleodling	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » fiskerinäringen	4,550	—	3,950	—	4,378	16	3,200	—	3,220	84
» » »Händarbetets Vänner»	100	—	100	—	100	—	100	—	100	—
» » premier för utöfning af kråkor	664	40	961	80	1,263	90	—	—	—	—
» » en elev i väfnadskonst	125	—	300	—	175	—	—	—	—	—
» » undervisare i trädgårdsskötsel	1,550	—	1,625	—	1,750	—	1,900	—	1,350	—
» » länsmejerist	2,000	—	2,000	—	2,000	—	2,300	—	2,912	54
» » slöjdundervisning	3,000	—	3,000	—	3,000	—	1,500	—	1,500	—
» » premier till elever vid landbruksskolorna	200	—	200	—	200	—	200	—	200	—

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.			
	K	r	o	n	o	r.	K	r	o	n	o	r.
Auslag till trädgårdsföreningen i Skara	562	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » kemiska anstalten	2,400	—	2,400	—	4,074	—	3,400	—	3,400	—	—	—
» » undervisare i svampkänedom	—	—	200	—	200	—	—	—	—	—	—	—
» » smedja vid veterinärskolan i Skara	—	—	3,750	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » landbruksmöte med utställning	—	—	—	—	3,345	36	—	—	—	—	2,690	—
» » premiering af nötkreatur	—	—	—	—	—	—	2,484	76	—	—	3,559	37
» » frökontrollanstalt	—	—	—	—	—	—	1,000	—	—	—	—	—
» » undervisning i rationel djurslagt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
Sällskapets andel i spirituosa-försäljningsmedel	43,947	51	46,071	83	30,729	68	30,028	91	30,849	74	—	—
» kapitalbehållning	146,134	07	156,705	68	151,166	69	154,391	23	148,962	95	—	—

Under sällskapets vård och förvaltning äro följande fonder:

Ehrenborgska fonden, vid 1885 års slut stor .. kronor	1,854.38.
Nonnenska fonden	» 3,969.09.
Fonden Gustaf Löwenskiölds minne	» 15,150.00.

Från Ehrenborgska fonden utdelas årligen ett pris af 100 kronor för trädgårdsodling.

Från Nonnenska fonden utbetalas årligen 200 kronor till premier åt eleverna vid landbruksskolorna förutom lika belopp, som utgår ur sällskapets kassa.

Räntan å Löwenskiöldska fonden, ursprungligen 15,000 kr., utbetalas till premier för skogsodling, trädgårds- och blomsterodling m. m. Grundfonden ökas årligen med en procent.

Förut är redan omnämndt, att sällskapet under ifrågavarande tidrymd anordnat två landbruksmöten för länet. Begge dessa möten hafva på ett glädjande sätt ådagalagt, att länets jordbruk och boskapsskötsel alltjemt utvecklas och förkofras. Vid de sammankomster, som hållits på föranstaltande af Kungl. Landbruksakademien, har sällskapet varit genom ombud representeradt. Genom nådigt bref den 30 november 1883 är fastställelse meddelad å sällskapets beslut om sådan ändring i dess stadgar att årsammanträdet skall hållas under juni månad.

Den i senaste berättelse omnämnda kemiska stationen i Skara för jordbruket och näringarne har fortfarande upprätthållits. Fullständiga redogörelser för verksamheten vid denna station, hvilken omfattas med stadigvarande förtroende, finnas för hvarje år införda i Hushållningssällskapets tidning. Här torde endast få meddelas, att under hvarje af nedannämnda år blifvit till stationen inlemnade och der undersökta följande antal prof:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Jordarter	24	26	28	67	44
Gödningsämnen	148	236	175	173	145
Foderämnena	124	62	62	115	70
Vatten	7	12	18	19	10
Utsädesfrö	34	69	41	30	46
Giftprof	379	548	688	383	344
Diversa	82	179	178	109	64

Inom länet finnas fortfarande två lägre landbruksskolor, förlagda, den ena å egendomen Klagstorp i Käkinds och den andra å egendomen Sätenäs i Åse härad. Hvad angår de för

dessa skolor anvisade anslag och deras organisation hänvisar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till hvad uti föregående berättelser finnes omnämndt.

Lärlingarnes antal har utgjort:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Vid Klagstorp	22	20	16	13	14
Vid Sätenäs	18	20	18	18	18

Dessa lärlingar, af hvilka ingen varit betalande, hafva, då de lemnat skolan, erhållit för en hvar af dem passande anställning som rättare, hufvudsakligast inom länet, med undantag af nio, som återgått till sina hem, och fyra, som inträdt vid högre landbruksläroverk. Genom årliga examina är ådagalagd, hvad ock vid verkställda inspektioner vitsordats, att skolorna söka värdigt fylla de anspråk, som skäligen kunna på dem ställas.

Under år 1884 inrättades af enskild person i Skara en s. k. *landtmannaskola*, hvarvid meddelas teoretisk undervisning i de till landtbruket hörande ämnen.

För de af staten aflönade *landbruksingenjörers* verksamhet inom länet redogöres i följande tabell: (se nästa sida).

Mejerihandteringen, i fråga hvarom åberopas de i senaste berättelsen meddelade upplysningar, har under de senast förflutna fem åren än ytterligare utvecklat sig, så att mejeri numera finnes inrättadt å nästan alla mera betydande egendomar, och mjölkens tillgodogörande finnes vara en af landbrukets bästa inkomstkällor. På statens bekostnad hafva elever fortfarande erhållit undervisning å mejeristationerna vid Blomberg, Degeberg och Kilagården. Den i senaste berättelsen omnämnda enskilda mejeriskolan å Klagstorp har under alla fem åren varit i verksamhet. Fyra elever hafva årligen der undervisats. *Länsmejeristen* har under hela ifrågavarande tidrymd fortsatt sin gagnande verksamhet.

Kringresande undervisaren i boskapsskötsel och mejerihushållning har äfven under denna femårsperiod tillhandagatt länets jordbrukare. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är likväl icke i tillfälle att lemna närmare upplysning om denna verksamhet.

Bränneriernas inflytande på jordbruket och näringarne i allmänhet är icke af beskaffenhet att föranleda något särskildt yttrande utöfver hvad i föregående berättelser blifvit anfördt.

Statens landbruksingenjörers verksamhet inom Skaraborgs län åren 1881—1885.

	U p p g j o r d p l a n f ö r									Summa.
	indelning till vaxelbruk.	odling af högländ mark.	omläggning af åkerjord.		myr- och kärrutdikning.		sjösänkning.	invallning.	andra arbeten.	
			Genom täckdikning.	Genom öppen afdikning.	För beredning till odling.	För frödaude mot frost.				
H e k t a r.										
År 1881.....	177.23	24	150.76	1,078.19	1,225.28	—	—	73	130.74	2,850.20
» 1882.....	133.36	—	444.35	721.50	4,284.63	600	70	—	219.95	6,473.79
» 1883.....	—	—	46.41	218.23	474.40	—	—	—	1	740.04
» 1884.....	58	—	138	73	4,250.68	—	—	219.60	150	4,888.68
» 1885.....	—	—	30	258	1,592	198.80	—	419.40	—	2,408.20
Summa.....	368.59	24	809.52	2,348.92	11,820.39	798.80	70	712	501.69	17,459.91

Tillgången på arbetare för jordbruket uppgifves hafva i allmänhet varit tillräcklig. Jordbruksarbetena verkställas fortfarande af jordtorpare, tjenstehjon i husbondens bröd och legdt arbetsfolk; mera sällan, och då ä de större egendomarna, af stattorpare.

Dagsverksprisen å landsbygden hafva utgjort under sommartid för mansdagsverke lägst 75 öre, högst 2 kronor, vanligast 1 krona 25 öre, och för qvindsdagsverke lägst 50 öre, högst 1 krona, vanligast 75 öre; samt vintertid för mansdagsverke lägst 50 öre, högst 1 krona 25 öre, vanligast 75 öre, och för qvindsdagsverke lägst 37 öre, högst 75 öre, allt på egen kost. Dessa pris äro lika med dem, som uppgäfvos vara gällande under nästföregående femårsperiod, allenast med det undantag att lägsta priset för ett qvindsdagsverke vintertid då nedgått ända till 25 öre.

Skogshushållningen intager nu som förut bland länets näringar rummet näst efter jordbruk och boskapsskötsel och kan till och med anses såsom hufvudnäring inom den nordligaste delen deraf. Enligt de uppgifter, som voro tillgängliga vid senaste femårsberättelsens afgifvande, skulle länet då varit skogbeklädt till omkring 29 procent af hela sin egovidd. Den skogbärande marken skulle deremot enligt här ofvan intagna, från Hushållningssällskapets berättelse för år 1884 hemtade, uppgifter numera utgöra omkring 35 procent. De under den förflutna tiden inom länet verkställda skogsodlingar hafva dock endast i mindre grad vållat tillökningen, hvilken — enligt hvad Statistiska Centralbyråns jordbruksstatistik upplyser — har sin egentliga anledning i den genom Ekonomiska Kartverkets afslutande vunna kännedomen om stora, förut ej uppgifna skogsvidder.

Kronoparkerna, hvilka vid 1880 års slut voro 17 till antalet och innehöllo sammanräknade 16,149.82 tunnland, hafva ökats med en om 587.86 tunnland och innehålla således nu tillsammans 16,737.68 tunnland. Dessa kronoparker äro: Tiveden, Sundsmarken, Folkeberg och Marieholmsskogen inom Vadsbo härads norra fögderi, Kungslena åsar och Haboskogen i Vartofta härad, Mösseberg i Vilske, Furubacken i Skånings, Edsmären i Laske, Östra och Vestra Hillet i Barne, Rådaås i Kållands, Stenåsen i Kinnefjerdings samt Varaskogen, Klyftamon, Ledsjömo, Östra och Vestra Kinneskogen i Kinne härad.

Beträffande arealen af de kungsgårdars- och boställs-skogar, som blifvit till ordnad hushållning indelade, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till de i senaste femårsbe-

rättelse meddelade uppgifter jemte Domänstyrelsens årliga berättelser om skogsväsendet. Rörande arealen af Karlsborgs fästnings och Göta kanalbolags skogar är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ej heller nu i tillfälle att meddela tillförlitlig upplysning.

Häradsallmänningar finnas fortfarande inom länet sex till antalet, nemligen Östra Stöpen inom Vadsbo härads södra fögderi, Kakinds härads allmänning Vestra Stöpen, Vartofta härads allmänning Hökensås eller Sveamo, Vilske och Gudhems härads allmänning Mösseberg, Vilske härads allmänning Gryten och Viste härads allmänning Rolken med en sammanräknad areal af 16,201.33 tunnland.

Sockenallmänningar äro deremot icke heller nu att omförmäla.

Upplysning rörande förutnämnde skogars afkastning kan inhemtas af Domänstyrelsens årliga berättelser.

Angående ytvidden af enskildes skogar och deras behållna afkastning har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke heller nu varit i tillfälle anskaffa särskilda uppgifter. Hvad i senaste berättelse blifvit anfördt rörande hushållningen med och vården af de enskilda skogarna eger i hufvudsak fortfarande tillämplighet. Många jordegare hafva af de bekymmersamma näringsförhållandena tvingats att anlita sina skogar hårdare, än som kan vara öfverensstämmande med klok hushållning. Men å andra sidan har intresset för skogssådd och återplantering i ganska väsentlig mån tilltagit, och 1885 års landsting har för befrämjande af skogsplantering i länet beviljat ett anslag af 3,000 kronor årligen under fem år. Flere af revirförvaltarne hafva vitsordat, att omfattande skogsplanterings-arbeten blifvit vidtagna och att antalet af de fall, då öfverafverkning och vanvård egt rum, snarare minskats än ökats.

Länet, som tillhör Vestra skogsinspektörsdistriktet, är fortfarande indeladt i fem revir, nemligen Vadsbo omfattande hela Vadsbo härad; Vartofta, hvartill räknas Gredbäcks och Bredviks, Mofalla, Hjo och Fogelås socknar af Kakinds härad, Vartofta härad med undantag af Ollebergs fjerding; Falbygds, bestående af Kakinds härad med undantag af Gredbäcks och Bredviks, Mofalla, Hjo och Fogelås socknar, Ollebergs fjerding af Vartofta, Bolums och Häggums socknar af Valle samt hela Frökinds, Vilske och Gudhems härad; Slättbygds, hvilket utgöres af Kållands, Åse, Viste, Barne och Laske härad jemte Skånings härad med undantag af Åsaka, Händene, Skara, Gerums, Synnerby,

Härlunda och Skallmeja socknar; samt Kinne revir, som omfattar sistnämnda fem socknar af Skånings härad, Valle härad med undantag af Bolums och Häggums socknar, samt Kinne och Kinnefjerdings härad.

I afseende å afverknings sättet å skogarna och häradsallmanningarnes förvaltningssätt åberopas hvad i föregående femårsberättelser finnes omförmäldt.

Den 15 och 16 februari 1882 hemsöktes Vadsbo revir af en våldsam storm, hvarigenom på de flesta ställen faldes mera träd än som motsvarade den årliga afverkningen. Genom de vindfälda trädens skyndsamma upparbetande och försäljning lyckades man dock afvända de härjningar af insekter, som vanligen bruka åtfölja dylika skador.

Allmänningskassornas ställning var vid 1885 års slut följande:

Allmanningen Östra Stöpen: behållning.....	kronor	26,221.25.
Allmanningen Vestra Stöpen: behållning (i ränteriet)	»	1.12.
Allmanningen Hökensås: behållning	»	5,481.44.
Allmanningen Gryten: behållning	»	1,220.30.
Allmanningen Rolken: behållning	»	1,109.00.

Inom länet finnes icke någon *undervisningsanstalt för skogs-skötseln* och ej heller eke- eller mulbärsplantering.

Plygsandsfält äro ej att omförmäla.

Förutom ett icke obetydligt antal mindre *sågar* finnas inom länet omkring 30 mera betydande såg- och träförädlingsverk. I saknad af erforderliga uppgifter kan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke i någon mån fullständigt och tillförlitligt åstadkomma utredning angående omfånget och beskaffenheten af tillverkningen vid alla dessa sågar.

Göteborg är fortfarande den hufvudsakliga *afsättningsorten för länets skogsprodukter*, utom hvad angår träkol, hvilka från Udenäs och Tiveds socknar afyttras i Nerikes bergslag.

Från Tidaholms, Källefalls och Fröjereds sågverk hafva enligt uppgift till utrikes ort afyttrats tillsammans 6,259 tolfter plank, 11,221 tolfter bräder och 1,327 tolfter läkt till ett sammanräknadt värde af 118,438 kronor; men i öfrigt har icke kunnat erhållas tillförlitlig upplysning angående *utförseln* af skogsprodukter under ifrågavarande fem år.

Enligt hvad från alla delar af länet vitsordats, förekommer *svedjande* numera icke, utom i länets nordligaste delar, och der endast i mindre omfattning.

Skogseldar hafva under ifrågavarande tidrymd förekommit, en å häradsallmanningen Rolken, en å f. d. öfverstebostället Lilla Bjurums skog och en å stomhemmanets i Skjelfvum skog. Ingendera har varit af betydelse, och den skada, som derigenom förorsakats, torde icke kunna uppskattas till något afsevärdt belopp. I det förstnämnda fallet antages elden hafva varit anlagd, men i de andra har orsaken till eldens uppkomst ej kunnat utrönas.

Beträffande fabrikers och särskilda tillverkningars samt stängselsättets inverkan å skogshushållningen inom länet är ej något särskildt att omförmäla. Getter finnas, enligt hvad ofvan är upplyst, numera till så obetydligt antal, att de uppenbarligen icke kunna föröfva någon nämnvärd skada å skogarna.

Prisen på följande skogsprodukter hafva under femårsperioden vexlat sålunda: för ett byggnadstimme, 30 fot långt, 7 tum

i topp, från 1 kr. 50 öre till 4 kr.; för en sågstock, 20 fot lång, 9 till 10 tum i topp, från 2 kr. till 5 kr.; för en tolf plank (3 × 9 tum) från 15 kr. till 40 kr.; för en tolf entums-bräder från 3 kr. till 8 kr.; för en famn (8 × 6 × 3 fot) björkved från 12 kr. till 18 kr.; för en sådan famn alved från 8 kr. till 15 kr.; för en famn (8 × 6 × 3 fot) barrved från 6 kr. till 12 kr.; för en tunna kol från 50 öre till 1 kr. 25 öre; för 100 stycken gårdstänger från 1 kr. 50 öre till 5 kr.; samt för 100 stycken stör från 1 kr. till 4 kr. 50 öre. Häraf framgår, att skogsprodukter under ifrågavarande tidrymd betingat icke oväsentligt lägre pris än under nästföregående fem år.

I fråga om *förbrukningen af torf* åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i senaste berättelse finnes upplyst och anfördt. Det uppgifves särskildt, att den till egendomen Skagersholm hörande »Hallemossen», utgörande omkring 20 tunnland, blifvit med fördel bearbetad. Tillverkningen har under ifrågavarande fem år uppgått till sammanräknade 175,500 tunnor, värda tillsammans 70,200 kronor. Den tillverkade bränn-torven har användts vid aktiebolaget Bofors-Gullspångs jernbruk.

Af anslag, som Landstinget för ändamålet anvisat, hafva årligen utdelats premier för räfvares och kräkors dödande, men i öfrigt äro icke att omförmäla några särskilda åtgärder för rofdjurs utödande.

Beträffande **bergs- och brukshandtering** samt **fabriker, manufaktur** och **handverk** tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till Kommers-Kollegiets årligen offentliggjorda berättelser angående bergshandteringen och i fråga om fabriker och manufaktur. Utöfver hvad dessa berättelser innehålla är ej mycket att omförmäla.

Jordbruk, boskapsskötsel och skogshushållning hafva fortfarande på landsbygden tagit i anspråk de tillgängliga krafterna, så att all annan verksamhet måst intaga en mera underordnad ställning, och länets sex städer, uti hvilka handeln med spannmål synes vara den viktigaste näringskällan, kuuna icke sägas vara framstående såsom industriidkande samhällen. Enligt Kommers-Kollegiets berättelser uppgick sammanräknade värdet af tillverkningarna vid länets fabriker år 1879 till 2,148,000 kronor, utgörande 1½ procent af värdet å hela rikets tillverkning.

Motsvarande siffror för de följande fem åren äro:

År 1880 tillverkningsvärde	kronor	2,638,000,	procent	1.72.
» 1881	»	3,179,000,	»	1.89.
» 1882	»	3,491,000,	»	1.88.
» 1883	»	3,012,000,	»	1.58.
» 1884	»	3,437,000,	»	1.80.

År 1879 var länet i berörda hänseende det trettonde i ordningen bland rikets län, Stockholms stad inberäknad, och intog år 1880 likaledes det trettonde, år 1881 det tolfte, år 1882 det tolfte, år 1883 det trettonde och år 1884 det elfte rummet.

Den i förra berättelsen omförmälda tändsticksfabriken i Mariestad, som då blifvit nedlagd, har under femårsperioden åter satts i gång. Nyanlagda fabriker äro: ett ångbryggeri i Falköping, en yllefabrik vid Lagersfors, hvarest af ren ull tillverkas kläden, vadmal, schalar och filtar, ett ullspinneri vid Kyrkeboqvarn i Ryds socken af Kåkindes härad, två ullspinnerier inom Vartofta härad, benämnda, det ena »Hab» och det andra »Hallaströmmen», ett ullspinneri inom Marums socken af Skånings härad och en vattenfabrik vid Axvalls jernvägsstation.

Qvarnstenstillverkning har fortfarande egt rum hufvudsakligen vid Lugnäs qvarnstensbrott, hvarest tillverkats omkring 1,750 qvarnstenar till ett sammanräknadt värde af 122,500 kronor. Inom Bergs, Lastads och Timmersdala socknar finnas äfven qvarnstensbrott, af hvilka likväl endast det inom förstnämnda socken belägna blifvit bearbetadt. Vid detsamma hafva tillverkats 72 qvarnstenar, hvilka försäls till pris af 60 till 65 kronor för hvarje.

Vid *slipstensgrytet* å Katorp inom Böja socken hafva årligen 6 till 8 personer varit sysselsatte; och har alla fem årens tillverkning uppgått till omkring 5,000 slipstenar, som betingat ett pris af 2 till 3 kronor hvardera. Vid ett stenbrott inom Brandstorps socken af Vartofta härad tillverkas hufvudsakligen slipstenar, men någon uppgift om tillverkningens omfattning har icke erhållits.

Sandstensbrottet å Billingen inom Sätters socken har fortfarande bearbetats af två personer, hvilka genom tillverkning af trappor, spishällar och brunnskar m. m. haft en sammanräknad arsinkomst af omkring 500 kronor. Deremot har sandstensbrottet å berget Klyftamon inom Böja socken icke heller under ifrågavarande tidrymd bearbetats. Inom Dimbo socken finnas två sandstensbrott, vid hvilka brytes sten hufvudsakligen till trappor och skorstenar.

På fem särskilda ställen inom Falköpings, Karleby, Åsle och Kungslena socknar af Vartofta härad samt i Bolums och Öglunda socknar af Valle härad brytes *kalksten*, som användes till trappor, planstenar, sockel, gångbanor och skorstenar.

Dessutom hafva de i förra berättelsen omförmälda *stenförädlingsverk* vid Hellekis och Gössäter samt inom Medelplana, Österplana och Vesterplana socknar å Kinnekulle fortfarande upprätthållits. Stenhuggeriet å Kjeplunda flyttades våren 1884 till Våmb, der detsamma bedrifves under firma »Sköfde mekaniska stenhuggeri.»

Tillverkningsvärdena hafva utgjort:

Vid Hellekis år 1881	kronor 66,899.52.
» » » 1882	» 71,441.42.
» » » 1883	» 69,007.06.
» » » 1884	» 51,727.44.
» » » 1885	» 69,216.16.
» Sköfde mekaniska stenhuggeri år 1884 ...	» 14,000.00.
» » » » » 1885 ...	» 19,600.00.

Beträffande Gössätters mekaniska stenhuggeri och stenhuggerierna inom ofvannämnda tre socknar saknas tillförlitliga uppgifter, men sammanräknade tillverkningsvärdet torde hafva årligen utgjort omkring 80,000 kronor. Tillverkningarna vid Hellekis och Gössäter hafva funnit afsättning äfven utom landet.

Redan de nu lemnade uppgifterna gifva vid handen, att man i ganska afsevärd omfattning sökt tillgodogöra de tillgångar, som länets betydande sandstens- och kalkstenslager erbjuda. Främsta rummet inom denna näringsverksamhet måste dock tillerkännas *kalktillverkningen*. Genom densamma hafva i medeltal åstadkommits inom Bergs, Sätters och Timmersdala socknar omkring 48,000 kubikfot, vid Persbergs, Berga och Bäckabo kalkbrott inom Kåkinds härad omkring 104,000 kubikfot, inom Karleby, Faleqvarna, Åsle, Hvarfs, Kungslena, Ottravads och Hvalstads socknar omkring 730,000 kubikfot, inom Vilske härad omkring 90,000 kubikfot, inom Valle härad omkring 80,000 ku-

bikfot, vid foten af Hunneberg i Åse härad omkring 100,000 kubikfot, samt inom Medelplana, Österplana, Klefva, Fullösa, Husaby och Källby socknar å Kinnekulle omkring 2,850,000 kubikfot, allt årligen.

Kalken, hvars betydelse som gödningsämne blifvit mer och mer beaktad och som, enligt hvad ofvanintagna sifferuppgifter visa, fått ökad användning, har till stor del funnit afsättning inom länet, men äfven försäls till andra orter inom riket. Priset derå har vexlat från 8 till 20 öre kubikfoten och således varit något lägre än under nästföregående femårsperiod.

Tegeltillverkning bedrifves på åtskilliga ställen inom länet. Från Lidköpings fögderi uppgifves, att tillverkningen vid tre derinom befintliga tegelbruk utgjort i medeltal årligen omkring 500,000 murtegel, 90,000 taktegel och 30,000 dikesrör. Vid sex tegelbruk inom Vartofta fögderi hafva år 1885 tillverkats omkring 680,000 murtegel, 210,000 taktegel och 10,000 beklädnadstegel till sammanräknadt värde af 17,900 kronor.

Vid Årnäs *glasbruk* hafva i medeltal tillverkats årligen omkring 3,600,000 hel- och halfbuteljer till ett sammanräknadt värde årligen af omkring 170,000 kronor.

Färgstoftsfabriken vid Sved inom Vartofta härad har icke heller under ifrågavarande tidrymd drifvits. Deremot har år 1885 derstädes idkats »jordslamtillverkning». Fabrikatet säljes och användes till strykpånet å tändsticksaskar.

Vid Hallebo, Lindhult och Gunnarsbo i Habo socken af samma härad har upptagits myrmalm, som säljes till pappersbruken för att användas såsom färgämne. Värdet å dessa tillverkningar är ej uppgifvet.

Det i senaste berättelsen omförmälda Moholm—Tidans qvarnaktiebolag har under år 1885 måst upphöra med sin verksamhet.

I fråga om *afsättningsorter* och *transportmedel* gäller fortfarande hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Beträffande *anstalter för arbetare* är ej något särskildt att omförmäla utöfver hvad som blifvit meddeladt i föregående berättelser.

De i senaste berättelsen omförmälda åtgärder för *slöjdskicklighetens* befrämjande hafva under ifrågavarande tidrymd fortsatts, och torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få på annat ställe i denna berättelse återkomma till redogörelse härför. Dessa åtgärder hafva, såsom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vågat hoppas, utöfvat ett välgörande inflytande på husslöjden äfven i afseende å densammas anlitande såsom binäring. De hufvudsakligaste binäringshafvande fortfarande varit linberedning, linne- och ylleväfnad samt i skogsbygderna och vid sjöstränderna förfärdigande af laggkärl, träskor och roddbåtar; hvarjente inom Kyrkefalla och Mofalla socknar tillverkas åkdon och möbler, som försäljas icke allenast i de närmaste städerna utan äfven å andra orter inom riket.

Potatisrifningsanstalterna vid Knäpplan i Hjo socken och å Ulfhult i Gredbäcks socken hafva fortfarande varit i verksamhet, den förra under alla fem åren och den senare under åren 1881 och 1882. Vid dessa anstalter hafva blifvit beredde tillsammans 37,800 kubikfot potatis, och hafva af hvarje kubikfot erhållits i medeltal 4.5 skålpund potatismjöl till ett medelpris af 15 öre för hvarje skålpund.

Å den Göta kanalbolag tillhöriga *reparationsdockan* vid *Sjötorp*, som fortfarande varit åt arrendator uppläten och hvar-

vid i medeltal 60 man dagligen varit anställda, hafva verkstälts följande arbeten:

År	Antal fartyg.	
	Nybygda.	Reparerade.
År 1881	1.	33.
» 1882	1.	36.
» 1883	1.	30.
» 1884	3.	31.
» 1885	1.	37.

Fisket är fortfarande den viktigaste af länets binäringar. De i senaste berättelsen omförmälda anordningar för åstadkommande af bättre vård om denna näring hafva under ifrågavarande fem år blifvit fullföljda, dock med den förändring att, sedan den ene af länets tre fiskeritillsyningsmän afidit, Hushållningssällskapets förvaltningsutskott vid sammanträde den 8 april 1884 beslutit, att länets fiskevatten derefter skulle vara fördelade endast i två distrikt, innefattande det första sjön Venern med deri utlöpande vattendrag upp till första damfäste, och andra distriktet sjön Vettern jemte öfriga sjöar och vattendrag. I afseende å tillsyningsmännens verksamhet och fiskerinäringsens tillstånd i öfrigt torde få hänvisas till tillsyningsmännens årsberättelser, hvilka finnas införda i Hushållningssällskapets tidning.

Följande särskilda anordningar af betydelse äro under femårsperioden viktiga:

Genom beslut den 29 juni 1881 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt öfverenskomna bestämmelser att iakttagas vid bedrifvande af fiske i ån Ösan samt förordnat särskilda tillsyningsmän att vaka öfver efterlevnaden af dessa bestämmelser.

Den 16 påföljande november har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter vederbörandes hörande, genom utslag förbjudit allt fiske med ljuster vid bloss i de till länet hörande delar af sjön Vettern under rödingens lektid derstädes eller oktober månad hvarje år, vid vite af 50 kronor.

Sedan föreskrifna sammanträden hållits och vederbörande blifvit hörde, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 5 juni 1882 fastställt »stadgar för fångst och försäljning af kräftor inom Skaraborgs län», enligt hvilka stadgar fångst af kräftor är tillåten under augusti, september och ok-

tober månader, men under öfriga tider af året alldeles förbjuden.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs och Vermlands län hafva genom gemensamt utslag den 1 augusti 1882 förordnat, att den af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län den 5 december 1881 utfärdade stadga för annat fiske än lax uti samtliga inom Örebro län belägna sjöar skulle, utom angående fångst af kräftor, i tillämpliga delar gälla för sjön Skagern samt Let- och Svartelfvarna med de sjöar, dessa elfvar genomflyta, såvidt dessa vattendrag äro belägna inom Skaraborgs och Vermlands län.

Efter föregående gemensamma sammanträden, dels i Bofors och dels i Gullspång, hafva Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs, Vermlands och Örebro län genom utslag den 2 maj 1883 fastställt »stadgar rörande laxfisket i Svart-, Let- och Gullspångselfvarnes laxfiskeområde.»

Under år 1885 höllos sammanträden för ordnande af laxfisket i sjön Venern, och hafva Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs, Skaraborgs och Vermlands län innevarande år gemensamt meddelat utslag härom.

Två anstalter för kläckning af fiskyngel hafva under femårsperioden blifvit anlagda, den ena i Gullspång och den andra i Hjo. Verksamheten vid båda har varit tillfredsställande.

Rörande *jagten* inom länet, hvilken icke idkas såsom egentlig näringsgren, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke något särskildt att omförmäla.

För *bränvinstillverkningen* och kostnaden derför redogöres på följande sätt:

År	Antal brännri-er.	Tillverkningsbelopp.	Afgifternas belopp.		Kostnaderna för kontrollen.	
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
		Kannor.				
År 1881	32	1,790,424.4	1,790,424	40	50,945	18
» 1882	29	1,529,122.5	1,529,122	50	46,454	52
		Liter.				
» 1883	29	4,862,305.7	1,944,922	28	54,162	65
» 1884	29	5,101,957.0	2,040,782	80	63,984	89
» 1885	29	5,584,245.8	2,233,698	82	64,520	83

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Landkommunikationer. Uti senaste berättelse har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat uppgift angående de inom länet befintliga, för allmän trafik upplätne *jernvägarne*. De då angifna förhållandena hafva icke under nu ifrågavarande tidrymd undergått annan förändring än att, i enlighet med det genom Nådigt bref den 11 augusti 1882 beviljade tillstånd, Falköpings kalkbruksaktiebolag anlagt jernväg från Uddagården i Karleby socken till Falköpings (Ranten) jernvägsstation. Denna jernväg, som trafikeras med hästkraft, är omkring 17,000 fot lång och af 2.5 fots spårvidd. Hufvudsakligen afsedd för försändande af kalk, är densamma dock uppläten till allmänt begagnande för godstransport.

Å Mariestad—Moholms jernväg har trafiken från och med den 15 maj 1882 bedrifvits med 3 fram- och 3 återgående tåg dagligen. Antalet bantåg å öfriga enskilda jernvägar inom länet har i allmänhet varit 2 i hvardera riktningen, utom under sommartiden, då detsamma å Hjo—Stenstorps och Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägar ökats med 1 fram- och 1 återgående bantåg. Beträffande förhållandena i öfrigt å så väl dessa som statens jernvägar anhåller Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Styrelsens för Statens jernvägstrafik underdåniga berättelser.

De enskilda jernvägsaktiebolagens ställning vid 1885 års slut var följande:

Mariestad—Moholms jernvägsaktiebolag.

Tillgångar:

Banbyggnaden m. m.	kronor	403,039·61.
Rullande materiel	»	67,429·78.
Inventarier	»	5,922·47.
Materialier	»	2,734·20.
Fordringar	»	5,069·55.
	Summa kronor	484,195·61.

Skulder:

Till aktiekapitalet	kronor	221,400.
Preferensaktier	»	40,000.
Lån af Mariestad	»	139,291·25.
Lån af Handels- och Sjöfartsfonden	»	17,808·76.
Tillgångar utöfver skulderna	»	65,695·60.
	Summa kronor	484,195·61.

Hjo—Stenstorps jernvägsaktiebolag.

Tillgångar:

Jernvägsbyggnaden	1,070,297·72.
Rullande materiel	268,518·42.
Inventarier	66,423·45.
Diverse fordringar och aktier	3,862·48. 1,409,102·07.
Skulder öfver tillgångarna	69,913·97.
	Summa kronor 1,479,016·04.

Skulder:

Aktiekapitalet	kronor	567,225·00.
Till diverse personer och fonder	»	911,791·04.
	Summa kronor	1,479,016·04.

Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägsaktiebolag.

Tillgångar:

Jernvägsanläggningen	kronor	1,141,770·86.
Rullande materiel	»	213,597·96.
Byggnader	»	100,224·56.
Inventarier och materialier	»	56,424·26. 1,512,017·64.
Innestående på deposition och upp- och afskrifning i bank	»	51,809·03.
Diverse fordringar	»	9,217·32.
Kassabehållning	»	7,861·68. 68,888·03.
	Summa kronor	1,580,905·67.

Skulder:

Stamaktier	kronor	555,700.
Preferensaktier	»	41,200. 596,900.
Obligationslån	»	619,000.
Tillskottsamorteringsslån	»	223,627·57.
Brand- och Lifförsäkringsbola- get Svea	»	34,564·54.
Diverse skulder	»	23,502·76.
Amorteringskonto	»	23,704·24. 924,399·11.

Tillgångar utöfver skulder:

Reservfonden	kronor	21,876·03.
Dispositionskonto från 1884	»	18,298·14.
Disponibel behållning af årets rörelse	»	19,432·39. 59,606·56.
	Summa kronor	1,580,905·67.

Dessutom eger jernvägsbolaget ytterligare en tillgång uti den s. k. Lidbäckska fonden, hvilken särskildt bokföres och endast efter vissa, af testator angifna, grunder får användas kronor 26,668·03. Sjuk- och understöds-kassan, hvilken jernvägsbolaget numera afhänt sig till förmån för jernvägs-personalen och hvilken således särskildt bokföres, belöper sig vid 1885 års slut till kronor 5,181·94.

Lidköping—Håkantorps jernvägsaktiebolag, har, efter det jernvägen på yrkande af obligations-innehafvare utmätts, den 1 juli 1885 blifvit försatt i konkurstillstånd. Med tillämpning af 20 § i Kungl. Förordningen den 15 oktober 1880 angående lagfart af jernväg m. m. hafva emellertid borgenärerne beslutit att jernvägen för närvarande icke skulle försäljas, utan för konkursmassans räkning tillsvidare under fem år förvaltas och trafikeras.

Konkursmassans ställning vid 1885 års slut var följande:

Tillgångar:

Jernvägsanläggningen	kronor	370,485·59.
Rullande materielen	»	131,642·08.
Byggnader	»	79,607·06.
Inventarier	»	14,946·67.
Materialförråd	»	3,944·40.
Ritningar till bro öfver Lidan	»	516·50.
Fordringar å löpande räkningar	»	289·81.
Innestående på upp- och afskrifningsräkning	»	13,150·00.
Kontant i kassan	»	4,060·31.

Summa kronor 618,642·42.

Skulder:

Lån från Handels- och Sjöfartsfonden	kronor	18,639·62.
Obligationsbeloppet	»	450,000.
Förfallna, i konkursen bevakade räntekuponger	»	148,500.
Till statens jernvägar enligt löpande räkning	»	1,499.
För jord	»	3·80.

Summa kronor 618,642·42.

Härvid har aktiekapitalet 300,000 kronor icke blifvit bland skulderna upptaget, hvaremot det i föregående bokslut upptagna värdet å jernvägsanläggningen, 552,110 kronor 50 öre, blifvit nedsatt till 370,485 kronor 59 öre.

Redan i slutet af år 1882 uppstod fråga om åstadkommande af jernvägsanläggningar från städerna Skara och Lidköping till Mariestad, och hafva åtskilliga åtgärder blifvit vidtagna för vinnande af dessa önskningsmål. Då emellertid desamma icke före femårsperiodens slut ledt till något bestämdt resultat, torde redogörelse härför icke tillhöra denna berättelse.

Bilagde tabell N:o 2 redogör för de allmänna landsvägarnes samt hävads och sockenvägarnes inom länet sammanräknade längd vid 1885 års slut. Uti motsvarande tabell vid senaste femårs-

berättelse upptogs allmänna landsvägarnes längd till 150³⁶ mil, härads- och sockenvägarnes till 156⁰⁶, vägarnes i städerna till 5⁴³ mil. Hvad angår lands- samt härads- och sockenvägarna förklaras de förekommande skiljaktigheterna, enligt hvilka landsvägarnes längd ökats med 3⁰⁵ mil samt härads- och sockenvägarnes minskats med 0⁵² mil, deraf att dels inom Södra Vadsbo fögderi 2² mil blifvit öfverförde från härads- till landsväg samt inom Skara fögderi upptagits 0¹⁵ mil landsväg, som i uppgiften till förra berättelsen uteslutits, dels inom sistnämnda fögderi tillkommit 1⁷ mil sockenväg, som vid 1880 års slut icke hänfördes till allmän väg, dels slutligen ny vägdelning förrättats inom Kållands härad, hvarvid vägarnes längd blifvit noggrannare beräknad. Två vägomläggningar hafva dessutom medfört någon obetydlig förändring i väglängderna. Då längden af allmänna vägarna inom städernas områden nu angifves till sammanräknade 7²⁵ mil, men vid 1880 års slut upptogs till allenast 5⁴³ mil, visar sig således en skilnad af 1⁸² mil. Denna jämförelsevis betydliga skilnad beror väl till en del deraf, att vid 1885 års slut flere stadsgator ansetts tillhöra det allmänna vägnätet i riket, äfvensom att Sköfde stads vägar under femårsperioden blifvit änyo uppmätte, men måste till största delen förklaras deraf, att felaktigheter i förut lemnade uppgifter nu blifvit rättade.

Ehuru *vägarnes tillstånd*, som äfven under ifrågavarande tidrymd förbättrats, i allmänhet torde vara tillfredsställande, kan dock ingalunda förnekas, att underhållet, särdeles på de orter, der tjenligt grus saknas, ännu lemna ganska mycket öfrigt att önska. Från kronobetjeningens sida hafva emellertid icke saknats uppmaningar till vederbörande att i stället för otjenliga väglagningsämnen använda sönderslagen sten, och anmärkningsvärda framsteg i detta hänseende hafva år efter år varit att iakttaga. Enligt gällande bestämmelser skola vägarne lagas inom Norra Vadsbo härad, Valle tingslag samt Kåkindes, Gudhems, Kållands och Kinne härad antingen på hösten, genast efter det vägsyn förrättats, eller påföljande vår, strax efter källossningen, och inom öfrige delar af länet under varen, med undantag för Laske härad samt Åse och Viste härad, der väglagningen skall ske på hösten.

Följande *väganläggnings- och vägförbättringsföretag* äro att öfverföra:

1) Egarne af Ryfors bruks- och landtegendom hafva med länsstyrelsens tillstånd delvis omlagt vägen och sänkt backarna invid Ryfors.

2) Under år 1885 påbörjades arbete för omläggning af landsvägen från Falköping förbi Leaby gästgifvaregård till Faleqvarna. Detta arbete, för hvilket kostnaden beräknats till omkring 15,000 kronor, afser hufvudsakligen att så mycket som möjligt nedbringa lutningarna å de branta backarna vid Olleberg, Leaby och Faleqvarna; och äro för kostnadens bestridande anslag beviljade af statsmedel och af landstinget. Som arbetet emellertid ännu vid 1885 års slut icke var fullbordadt, tillhör den närmare redogörelsen derfor nästa femårsberättelse.

3) Den s. k. Skaraborgsbacken å allmänna landsvägen emellan Skara och Lundsbrunn har blifvit omlagd till stor lättnad för trafiken å nämnda väg. Två tredjedelar af kostnaden härför, hvilken, enligt hvad tabellen gifver vid handen, uppgått till 7,500 kronor, har anvisats af statsmedel, och är återstående beloppet sammanskjutet inom orten.

4) I sammanhang med förut öfverförd vägdelning inom Kållands härad har en ny väg från Lidköpings stads gräns öfver egendomen Ågården blifvit anlagd till en längd af 2,303 fot, hvilket arbete kostat 3,633 kronor 59 öre. Sedan vederbörande anmält, att denna anläggning fullbordats och att vägen finge upplåtas till allmänt begagnande, blef den emellan densamma ändpunkter löpande delen af landsvägen från Lidköping till Gråstorp aflyst genom kungörelse den 21 juli 1884.

5) Likaledes har samma landsväg förbi det på Lidköpings stads område belägna landeriet Lidaholm blifvit delvis omlagd och rätad. Kostnaden härför, som uppgått till 1,556 kronor 18 öre, har bestridits af den så kallade »nya stadens» skogsmedel.

6) Dessutom bör här antecknas, att enligt nådig resolution den 3 januari 1885 en inom Suntaks sockens område befintlig, förut icke indelad väg om 6,270 fots längd skall af Hvalstads pastorats vägbyggnadsskyldige iståndsättas och för framtiden underhållas. Arbetet för vägens iståndsättande var vid 1885 års slut ännu icke fullbordadt.

Senaste berättelse gifver vid handen, att af anvisade *statsmedel för vägundersökningar* funnos vid 1880 års slut 132 kronor 62 öre inestående i länets ränteri. Derefter hafva uppå framställningar af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anvisats sammanräknade 2,000 kronor; och äro under ifrågavarande tidrymd undersökningar verkställda samt planer och kostnadsförslag upprättade för de under 2 och 3 här öfvan öfverförmälda vägförbättringsföretag, för sänkning af backarne vid Husaby kyrka och vid Öredals egendom i närheten af Vinninga jernvägsstation, för förbättring af vägen från Mullsjö station till Ryfors bruk samt för anläggning af väg från Sandhems station till Kylingared inom Elfsborgs län. Vid 1885 års slut funnos af dessa medel inestående i ränteriet 259 kronor 17 öre, hvilka emellertid numera tagits i anspråk för en derefter fullbordad vägundersökning.

Under femårsperioden hafva följande *broar* blifvit öfverbygda:

Sörqvarnsbro i Undenäs socken för en kostnad af 350 kronor, fördelade å $7\frac{1}{4}$ underhållsskyldiga mantal;

Forsviks bro i samma socken för en kostnad af 600 kronor, fördelade å $16\frac{5}{16}$ underhållsskyldiga mantal;

Store-bro öfver ån Ösan i Frösve socken för en kostnad af 1,500 kronor;

Skalkarrike lilla bro inom Odensåkers socken för en kostnad af 2,000 kronor och

Tidavads norra bro i Tidavads socken för en kostnad af 2,500 kronor, de båda sistnämnda brobyggnaderna i följd af sprängningar i och utvidgning af Tidaelfven för sjön Östens sänkning, hvadan ock ombyggnaderna verkstälts genom sjösänkingsbolagets försorg;

Baltaks bro för en kostnad af 4,500 kronor;

Ettaks bro för en kostnad af 1,800 kronor utom körslor och dagsverken;

Broqvarnsbro för 2,000 kronor, hvarjemte Ryfors bro, som lika med de tre sistnämnda går öfver Tidaelfven, blifvit försedd med ny öfverbyggnad;

Axtorps bro ombygdes af sten för en kostnad af 95 kronor;

Bron öfver Ullereds-sund emellan Kållands härads fastland och Kållandsö, hvarför kostnaden uppgått till 350 kronor;

samt Backgårdsbro i Ufvereds socken för en kostnad af 844 kronor. De två sistnämnda brobyggnaderna hafva bekostats gemensamt af hela Kållands härads vägbyggnadsskyldige invånare.

Väg- och bropenningar uppbäras icke någonstädes inom länet; men vid Brosundet i Udenäs socken, der en *färja* är af enskild person inrättad, för att bereda invånarne i de till nämnda socken hörande, på andra sidan af sjön Viken belägna s. k. Vikaskogarne bättre och lättare förbindelse med kyrka och presterskap, uppbäras färjpenningar. Båtfart emellan Bromö och Torsö i Venern samt emellan Torsö och fasta landet uppehålls af vederbörande skjutsentreprenörer, och uppbäres därför afgift enligt särskild taxa. Från Ekebo gästgifvaregård skjutsas fortfarande med båt till Lurön.

Antal *grindar* å allmänna med skjutsstationer försedda vägar var fortfarande 551, hvaraf 2 i Norra Vadsbo, 35 i Södra Vadsbo, 154 i Sköfde, 317 i Vartofta, 13 i Skara och 30 i Lidköpings fögderi.

Vid 1885 års slut uppgick *skjutsanstalternas* antal till 79. Af dessa skjutsanstalter voro tre, nemligen vid Elgarås, Töreboda och Tidaholm, inrättade i enlighet med 26 § 1 mom. af nådiga stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878. Samtliga öfriga skjutsanstalter voro väl försedda med skjutslag, men skjutsningen vid desamma var vid nämnde tidpunkt uppläten på entreprenad i enlighet med nämnda nådiga stadga. Vid en eller annan skjutsanstalt har dock under ifrågakommande tidrymd skjutsningen måst för kort tid uppehållas af vederbörande skjutslag. Rörande skjutsentreprenadbidragen meddelas här följande siffror:

	Antal skjutsanstalter, för hvilka entreprenadbidrag utgått.	Entreprenadbidragens sammanräknade belopp. Kronor.	Afgift för 1 krona bevilning.	
			Af jordbruksfastighet.	Af andra beskattningsföremål.
År 1881	61	13,572	9 öre	4½ öre.
» 1882	66	13,968.24	10 »	5 »
» 1883	70	14,837	8 »	4 »
» 1884	72	15,112	10 »	5 »
» 1885	65	10,554.50	8 »	4 »

Som den för hvarje af dessa år för länet fastställda bevilnings halfva belopp vida öfverstigit entreprenadbidragens summor, har icke kunnat ifrågakomma, att staten skolat deltaga i gäldandet af bidragen med mera än halfva beloppet.

Utan entreprenadbidrag uppehölls skjutsningen år 1885 vid 9 skjutsanstalter.

Entreprenadbidrag vid de öfriga utgjorde:

Från och med 35 kronor till och med 100 kronor vid 31 skjutsanstalter.				
» » » 101 » » » »	200	»	»	24 »
» » » 201 » » » »	300	»	»	10 »
» » » 301 » » » »	400	»	»	2 »
» » » 401 » » » »	500	»	»	3 »

För antalet af *hästar*, som under ifrågakommande fem ar utgått till skjutsning, redogöres i förutnämnda tabell N:o 2. De i detta afseende meddelade uppgifter gifva icke anledning till någon särskild erinran.

Postkontor finnas i alla länets sex städer samt i Karlsborg, Moholm, Stenstorp och Vara. Derjemte äro inrättade, utom postanstalterna vid samtliga öfriga jernvägsstationer inom länet, följande *poststationer*: Bjurbäck, Brandstorp, Edsvära, Eggby, Ek, Essunga, Foglum, Forshem, Forsvik, Fredsberg, Främme stad, Frösve, Fägre, Gerum, Grolanda, Gustaf Adolfs kapell, Götene, Halna, Hasslerör, Hellekis, Hofva, Hängsdala, Häggum, Höckgarden, Jungskola, Karlslund, Kinneved, Vilske-Klefva, Källängen, Larf, Lekåsa, Lundby stommen, Lundsbrunn, Lyrestad, Malma, Nya Lerdala, Oreberg, Otterstad, Resville, Saleby, Skarstad, Slättäng, Stora Bjurum, Synnerby, Södra Fogelås, Tidavad, Timmersdala, Tived, Torbjörntorp, Torsö, Tun, Tadene, Versås, Vester Björsäter, Vångaby, Vättak, Örslösa och Öttum. Postanstalternas antal uppgick således vid 1885 års slut till 108 eller 1 postanstalt på 2,347 af länets innevarare. Enligt poststyrelsens berättelser uppgingo de inom länet till postbefordran inlemnade försändelsernas antal år 1881 till 1,214,607, år 1882 till 2,165,019, år 1883 till 2,193,200 och år 1884 till 2,393,125.

Vid 1885 års slut verkställdes postbefordring å följande *postlinier*, nemligen:

Mariestad—Vester Björsäter—Forshem Hellekis Källängen—Lidköping.

Vester Björsäter—Götene—Källängen.

Götene—Forshem.

Mariestad—Ek—Timmersdala—Nya Lerdala—Eggby Axvall.

Eggby—Axvall.

Mariestad—Torsö.

Mariestad—Hasslerör—Lyrestad—Hofva.

Finnerödja—Tived.

Elgarås—Hofva.

Gullspång—Råda i Vermlands län.

Töreboda—Fredsberg.

Moholm—Beateberg.

Moholm—Fägre—Halna—Karlslund—Forsvik—Karlsborg.

Karlslund—Tived.

Jula—Tidavad—Frösve—Sköfde.

Sköfde—Versås—Vreten.

Skultorp—Häggum.

Stenstorp—Espås.

Stenstorp—Mularp.

Hjo—Mölltorp.

Hjo—Södra Fogelås—Brandstorp—Gustaf Adolfs kapell—

Habo.

Tidaholm—Fröjered.

Tidaholm—Daretorp.

Falköping—Hängsdala—Ekedalen.

Hängsdala—Vättak—Slättäng—Sandhem.

Slättäng—Kjelfvened.

Mullsjö—Bjurbäck.

Sandhem—Vistorp.

Vartofta—Åsaka.

Vartofta—Kinneved.

Kinneved—Börstig.

Sörby—Skölfvened—Ljung i Elfsborgs län.

Sörby—Od—Ljung i Elfsborgs län.

Sörby—Klefva—Stora Bjurum.

Skara—Stora Bjurum—Torbjörntorp—Falköping.
Skara—Vångaby—Edsvära—Larf—Lundby stommen—Vedum.

Skara—Lundsbrunn—Götene.

Skara—Synnerby—Saleby—Resville—Lidköping.

Saleby—Härjevad—Saleby.

Lidköping—Otterstad.

Vedum—Lekåsa—Essunga—Sollebrunn i Elfsborgs län.

Essunga—Foglum—Härened i Elfsborgs län—Värgarda i Elfsborgs län.

Essunga—Vara.

Vara—Skarstad—Vångaby.

Håkantorps—Jungskola—Gerum—Skara.

Gerum—Öttum.

Ulfstorp—Malma—Höckgården.

Grästorp—Främmestad—Höckgården.

Grästorp—Täng.

Grästorp—Tun—Tädene—Örslösa—Lidköping.

Örslösa—Sunnarsberg.

Oreberg—Lilleskog i Elfsborgs län.

De i föregående femårsberättelser omförmälda *telegrafstationerna* i Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde, Hjo, Karlsborg och Sjötorp funnos fortfarande vid 1885 års slut, hvarjemte telegrafanstalterna vid samtliga jernvägsstationerna inom länet såsom tillförene varit upplätta till allmänt begagnande för enskilda meddelande, då de ej behöft i jernvägsärenden användas.

Ifrågavarande tidrymd är för länet särskildt märklig därför att man derunder börjat tillgodogöra sig *telefonen*. Vid 1885 års slut funnos inom länet följande telefonledning: inom Mariestads område ledningar, som begagnades af 10 abonnenter; en ledning från Elgarås jernvägsstation till Hofva; en ledning från Moholms qvarn till Sköfde; ledningar inom Sköfde stad, som begagnades af 31 abonnenter; en ledning från Sköfde till Vreten samt ledningar inom Lidköping, som begagnades af 30 abonnenter, och derifrån till Blomberg, Hjelmäter, Råbäck, Hellekis, Gösäter å Kinnekulle, till Sal, Frösslunda, Domö, Sjötorp, Russelbacka och Närefors i Kållands härad och till Vestby, Kockgården, Skofteby och Öredal inom Kinneferdings härad.

Fångförslingen från fögderierna till länshäktet ombesörjes fortfarande af länsmännen genom antagne fångförare; och utgår skjutslegan på sätt för hvarje skjutsstation är bestämdt.

Enligt hvad redan i de senare berättelserna blifvit omförmäldt, kan *varuförsling* numera icke anses ingå bland länets invånarens näringsgrenar.

Beträffande länets *sjökommunikationer* är ej att erinra annat än som i föregående berättelser finnes omförmäldt. Kustfarten har icke heller under ifrågavarande tidrymd ernätt någon afsevärd utveckling. Största antalet ångfartyg, som gjort regelbundna turer till orter inom länet, har fortfarande utgjorts af dem, hvilka på resor till och från aflägsnare orter befara Göta kanal. Dessa hafva under femårsperioden varit passagerare-ångfartygen *Vadstena*, *Motala ström*, *Balzar von Platen*, *Venus*, *Pallas*, *Juno* och *Ceres*. Derjemte hafva passagerareångfartygen *Örn*, *Per Brahe* och *Visingsö* samt under åren 1882 och 1883 *Urban Hjärne* gjort regelbundna turer till de vid Vettern belägna länet tillhörande hamnar. Å *Venern* har regelbunden passageraretrafik underhållits af ångfartygen *Juno* och *Lidköping*, hvilka anlöpt *Mariestads*, *Hellekis* och *Lidköpings* hamnar. Öfriga

ångfartyg, som idkat sjöfart å vatten inom länet, äro angarne *Karlsborg*, *Dalsland*, *Delfin*, *Idun*, *John Ericson*, *Jönköping*, *Motala*, *Ran*, *Småland*, *Vielle Montagne* N:o 1 och 2, *Vettern*, *Vestern*, *Vestergötland*, *Alfa*, *Byglia*, *Göta kanal*, *Jupiter*, *Munksjö*, *Motala verkstad*, *Ulfåsa*, *Triton*, *Casper Ehrenborg*, *Primus*, *Mariestad*, *Axel*, *Vikingen* och *Sjötorp*. Under år 1885 framgingo genom Göta kanal inom länet 28 galeaser, 47 slupar och 3 skonertar jemte 10 prämar.

Göta kanalbolag har vid hemmanet *Björstorp* inom *Udenäs* socken anlagt en lastbrygga för en kostnad af 10,000 kronor, och *Hjo hamn* har under femårsperioden uppmuddrats samt yttre sidan af dess vågbrytare med betydlig kostnad omlagts, hvarjemte hamnarmar och hamnbrygga undergått betydande reparationer. I öfrigt tillåter sig *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* att beträffande *kusthamnarna* i länet och de särskilda *hamnanläggningarna* i *Mariestad*, *Lidköping* och *Hjo* åberopa de i föregående berättelser meddelade upplysningar.

Öfverinseendet öfver fyr- och bäkväsendet i *Venern* utöfvas fortfarande af *Direktionen för segelfartens förbättrande å sjön Venern*. Denna direktion har under ifrågavarande tidrymd låtit uppföra två nya fyrar i *Ekens skärgård* samt helt och hållet ombyggt tre fyrar, hvilka blifvit försedde med tidsenliga apparater. Numera finnas uti den till länet hörande del af *Venern* 14 fyrar, 570 prickar, 9 bojar och 106 fasta sjömärken. Dessa säkerhetsanstalter vårdas och skötas af 42 lotsar, prickhållare och fyrvaktare. Det i senaste berättelsen omförmälda förslaget om upprensning och kanalisering af *Ullerredssundet* emellan *Kållandsö* och *fastlandet* kan sägas åtminstone för närvarande vara alldeles förfallet, sedan genom nådigt bref sistlidet år förklarats, att den af komiterade för företagens åstadkommande gjorda underdåniga ansökning om understöd af statsmedel icke kunnat bifallas.

Till vägledning för sjöfarande å *Vettern* och *Göta kanal* finnas å *Karlsborgs* fästningsområde två fasta fyrar samt vid *Rödesund* en fyr, hvilka alla underhållas af *Göta kanalbolag*. Vid *Rödesund* och *Forsvik* äro anstälde lotsar, som aflönas af kanalbolaget.

Göta kanal, ifråga hvarom åberopas de i senaste berättelse meddelade upplysningar, har varit öppen för trafik:

År 1881	från den 16 maj till den 22 december.
» 1882	» » 4 april » » 24 november.
» 1883	» » 28 » » » 16 december.
» 1884	» » 7 » » » 25 november.
» 1885	» » 14 » » » 30 a

Flottning förekommer endast i sjöarne *Uden*, *Viken*, *Botten* och *Stråken*. Å sistnämnda sjö har fortfarande användts en mindre ångslup för bogsering af kolprämar och timmer från *Mo härad* i *Jönköpings län*.

Beträffande *sjöfart och handel* för *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* nu som förut hänvisa till *Kommers-Kollegiets* ärliga berättelser, som innehålla upplysning angående såväl antalet till länet hörande fartyg och båtar med besättning som antalet handlande och deras betjening å landsbygden och i städerna. Till följd deraf att näringsförhållandena varit tryckta, har någon anmärkningsvärd utveckling af handeln och den deraf beroende sjöfarten icke heller under ifrågavarande tidrymd kunnat ega rum.

Enligt hvad från Hjo inberättas, hafva *sjöskador* timat, en under hvarje af åren 1881 och 1883 samt två under år 1885. Vidare hafva två sådana olyckshändelser inträffat i Karlsborgsviken, den ena år 1884, hvarvid en båt törnade, men likväl åter blef flott, så att den kunde föras till docka, den andra år 1885, hvarvid ett fartyg törnade och blef af sjön sönderslaget. Sistnämnda år sjönk en med torf lastad slup emellan fyren Fjuk och Karlsborgsudde. Intet menniskolif spildes vid dessa tillfällen. De belopp, hvartill skadorna uppskattats, äro ej uppgifna.

Rörande *varubytena* såväl inom länet som med andra orter är ej något särskildt att omförmäla. I fråga om *afsättnings-orterna* för länets produkter åboropas hvad förut i denna berättelse och uti föregående femårsberättelser finnes anfördt.

Inom länet höllos år 1885, i enlighet med vederbörligt tillstånd, sammanräknadt 42 *marknader*. De ställen, der dessa marknader försiggingo, voro länets sex städer samt Enebacken, Grästorp, Hofva, Kampavall, Kungslena, Mullsjö, Mölltorp, Onsjo, Slädene, Slättäng, Torsö, Töreboda, Ullene, Väring och

Öfverby. Marknaderna i Naum hafva under femårsperioden blifvit indragna. Hästmarknaden i Sköfde, som hålles i september månad, har fortfarande varit den mest betydande bland länets marknader, vid hvilka i öfrigt handeln med kreatur intager främsta rummet. *Torgdagar* höllos nämnda år två gånger i veckan i hvarje af städerna och å Karlsborg, en gång i hvarje vecka i Hofva, Moholm, Töreboda och Öfverby, hvarannan vecka vid Ekedalen och hvarannan vecka vid Tidaholm, två gånger i månaden vid Finnerödja och Forsvik samt en gång i månaden vid Sörby och Vara. I städerna är en torgdag i hvarje månad vanligen vida mera talrikt besökt än de andra och bruka dessa torgdagar benämnas månadsmarknader. Å landsbygden har blifvit mer och mer brukligt att hålla s. k. kreatursmöten, för hvilka tiden genom tidningarne kungöres.

Rörande afgifterna för *bränvinsförsäljningen* samt städernas, Landstingets och Hushållningssällskapets andelar deruti inhemtas upplysningar af följande tabell:

	1881—1882.				1882—1883.				1883—1884.				1884—1885.				1885—1886.									
	Antal.		Afgift.		Antal.		Afgift.		Antal.		Afgift.		Antal.		Afgift.		Antal.		Afgift.							
	Minut-handelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.	Kronor.	ö.	Minut-handelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.	Kronor.	ö.	Minut-handelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.	Kronor.	ö.	Minut-handelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.	Kronor.	ö.	Minut-handelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.	Kronor.	ö.						
		Ständiga.				Tillfälliga.				Ständiga.				Tillfälliga.				Ständiga.			Tillfälliga.	Ständiga.	Tillfälliga.	Ständiga.	Tillfälliga.	
Mariestad	—	6	—	6,000	—	6	—	6,000	—	6	—	30,050	59	—	6	—	43,243	73	—	6	—	47,460	06			
Lidköping	—	10	2	63,940	—	10	2	41,400	—	10	2	43,900	—	—	10	2	56,400	—	—	10	2	64,412	50			
Skara	1	2	—	24,950	40	1	2	23,314	09	1	2	19,592	84	1	2	—	22,971	65	1	2	1	26,112	50			
Sköfde	2	6	1	21,677	40	2	6	46,611	48	1	6	—	44,113	64	2	6	—	48,804	19	2	6	—	44,383	97		
Falköping	1	5	—	31,315	16	1	4	29,990	91	1	4	1	26,014	58	1	4	—	25,790	67	1	4	—	26,650	—		
Hjo	1	3	1	9,360	—	1	3	9,220	—	1	3	1	9,320	—	1	3	2	9,695	50	1	3	1	11,357	50		
Summa för städerna	5	32	4	157,242	96	5	31	5	150,536	48	4	31	4	172,991	65	5	31	4	200,905	74	5	31	4	220,376	53	
På landet	4	1	5	3,633	65	5	1	5	3,730	—	5	1	4	3,519	—	4	1	4	3,019	—	4	1	3	1,904	22	
Summa för hela länet	9	33	9	160,876	61	10	32	10	160,266	48	9	32	8	176,510	65	9	32	8	200,924	74	9	32	7	222,280	75	
<i>Disposition.</i>																										
Uppbördsprovision	—	—	—	193	73	—	—	—	120	73	—	—	—	156	47	—	—	—	3,982	57	—	—	—	3,485	13	
Till insättning i Statskontoret...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44,511	76	
» Landstinget	—	—	—	32,136	58	—	—	—	32,329	16	—	—	—	36,262	16	—	—	—	41,188	43	—	—	—	—	43,759	12
» Hushållningssällskapet	—	—	—	32,136	58	—	—	—	32,329	16	—	—	—	36,262	15	—	—	—	41,188	43	—	—	—	—	21,879	56
» länets socknar	—	—	—	2,180	19	—	—	—	2,238	—	—	—	—	2,111	40	—	—	—	1,811	40	—	—	—	—	1,332	96
» » städer	—	—	—	94,229	53	—	—	—	93,249	43	—	—	—	101,718	47	—	—	—	121,753	91	—	—	—	—	107,312	22
Summa	—	—	—	160,876	61	—	—	—	160,266	48	—	—	—	176,510	65	—	—	—	200,924	74	—	—	—	—	222,280	75

Den andel af dessa afgifter, som tillfaller Hushållningssällskapet, utgör fortfarande dess hufvudsakligaste inkomst. Huru sällskapet använt denna inkomst till fromma för jordbruket och dess binärningar är redan i det föregående omförmäldt. Landstingets andel har ingått i dess kassa och jemte andra tillgångar utan åtskilnad anvisats till bestridande af de utgifter, som Landstinget beslutat. Landskommunerna hafva i allmänhet använt

sina af dessa afgifter härflytande inkomster för fattigvårdsbehof. De städerna tillkommande andelar i berörda afgifter hafva blifvit använde: i Skara till gäldande af ränta och amortering å de lån, staden upptagit för aktieteckning i Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägsaktiebolag och för åstadkommande af en fattiggård, samt i öfriga städer till bestridande af förekommande utgifter.

5. Kameralförhållanden.

Bifogade **tabell N:o 3** redogör för de i jordeboken upptagna *hemmans och lägenheter* antal och mantal, *bruksindelar, andra lägenheter, verk och inrättningar, landerier, tomter och byggnader i städerna samt fastigheternas taxeringsvärden*. Skilnaden emellan de i denna tabell upptagna slutsummor nu och år 1880 härleder sig dels af den anbefalda ändringen i tabellens uppställning, dels af de till följd af en hösten 1882 och våren 1883 företagen närmare granskning verkställda rättelserna i länets jordebok, dels ock af de ändringar, som framkallats genom statsverkets öfvertagande af åtskilliga boställen samt kronoegendomars försäljning till skatte eller frälse, skattläggningar och reglering af prestbol i vissa socknar.

Under femårsperioden hafva 3 lägenheter blifvit *skattlagda*. Af mindre utarrenderade kronoegendomar hafva blifvit till frälse försälda 6 lägenheter och 2 hemmansdelar om tillsammans $11\frac{1}{32}$ mantal. Kronohemman, utgörande tillsammans 6 $\frac{1}{17}$ mantal, och 70 kronolägenheter äro till skatte lösta.

För 229 jordafsöndringar har afgäld under ifrågavarande tidrymd blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i författningsenlig ordning bestämd; dock måste af skäl, som finnes anfördt i senaste berättelse, antagas, att ett icke obetydligt större antal jordafsöndringar förekommit.

Sammanräknade fastighets-taxeringsvärdet för länet utgjorde enligt bevillningssammandragen:

År 1881.....	kronor	185,207,145,	hvaraf	fria från bevillning	kronor	15,843,450.
» 1882.....	»	190,776,132,	»	»	»	16,312,755.
» 1883.....	»	191,762,809,	»	»	»	16,688,530.
» 1884.....	»	195,059,400,	»	»	»	17,667,300.
» 1885.....	»	195,738,630,	»	»	»	18,062,240.

Den jemförelsevis betydliga höjningen i taxeringsvärdena åren 1882 och 1884 beror till hufvudsaklig del deraf, att nämnda års pröfningsnämnder, för beredande af jemlik beskattning, höjde taxeringsvärdena år 1882 inom 24 socknar med 10 procent, inom 1 socken med 15 procent, inom 9 socknar med 20 procent och inom 4 socknar med 25 procent samt år 1884 inom 8 socknar med 10 procent och inom 1 socken med 20 procent.

I sammanhang härmed meddelas här följande uppgifter angående taxeringsvärdena å de fastigheter, som under ifrågavarande tidrymd blifvit exekutivt försälda samt de därför erhållna köpeskillingar:

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Summa taxeringsvärde. Kronor.	Summa köpeskilling. Kronor.
1881	Norra Vadsbo fögderi	1	3,800	4,600
1882	» " "	—	—	—
1883	» " "	5	7,380	9,240
1884	» " "	1	25,000	19,200
1885	» " "	5	13,200	11,455
1881	Södra Vadsbo fögderi	—	—	—
1882	» " "	1	3,750	2,400
1883	» " "	3	7,350	11,300
1884	» " "	1	750	650
1885	» " "	1	8,000	14,500

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Summa taxeringsvärde. Kronor.	Summa köpeskilling. Kronor.
1881	Sköfde fögderi	2	18,600	24,725
1882	» "	2	19,300	18,800
1883	» "	17	254,500	201,610
1884	» "	5	79,200	71,100
1885	» "	9	53,300	37,910
1881	Vartofta fögderi	3	75,000	87,100
1882	» "	1	1,500	3,550
1883	» "	18	274,900	249,400
1884	» "	2	18,200	13,700
1885	» "	28	212,916	171,150
1881	Skara fögderi	—	—	—
1882	» "	—	—	—
1883	» "	3	37,700	43,405
1884	» "	5	15,600	24,725
1885	» "	5	56,000	68,200
1881	Lidköpings fögderi	—	—	—
1882	» "	1	30,000	30,000
1883	» "	2	8,200	9,650
1884	» "	4	39,450	42,840
1885	» "	8	67,300	61,080
1881	Barne fögderi	1	5,900	5,600
1882	» "	3	10,925	18,150
1883	» "	16	136,355	125,850
1884	» "	7	68,700	70,325
1885	» "	14	43,797	39,110
1881	Mariestad	1	15,000	12,600
1882	»	1	515	450
1885	»	3	9,500	10,655
1884	Skara	1	3,500	3,005
1881	Lidköping	2	52,700	34,200
1882	»	2	4,000	3,350
1884	»	1	60,000	40,000
1883	Sköfde	1	4,000	4,000
1884	»	2	62,500	50,000
1885	»	7	69,000	53,825
1884	Hjo	1	1,500	1,055
1885	»	1	13,000	13,000
1881	Falköping	2	25,200	13,000
1882	»	2	15,200	8,055
1883	»	3	31,500	21,490
1884	»	9	87,000	52,260
1885	»	5	73,000	41,710

De i tabell N:o 3 meddelade uppgifter angående länets *städer* gifva icke anledning till annan särskild erinran än att en felaktig uppgift rörande mantalet inom Falköpings område nu blifvit rättad. I öfrigt återopas de i föregående berättelser lemnade upplysningar.

Rörande egendomar af *fidukommissnatur* samt egendomar tillhörande inhemska *aktiebolag* och *främmande magters undersåtar* lemnas upplysningar i **tabellerna N:ris 4, 5 och 6.**

I fråga om främmande magters undersåtars sätt att sköta sina egendomar och deras förhållande till underhåfvande finnes ingen anledning att frångå det fördelaktiga omdöme, som uttalats i föregående berättelser.

Beträffande laga skiften och hemmansklyfningar samt *landtmäteriväsendet* i öfrigt inom länet torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Landtmäteristyrelsens årliga berättelser.

Som redogörelse för *kronouppbörd* numera icke utgör föremål för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser, torde i afseende härå endast böra omförmälas, att utskylder och arrenden ordentligt ingått med jemförelsevis få rester samt att uppbördsmännen, hvilka åren 1881 och 1885 varit kallade till personlig inställelse inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, med noggrannhet och punktlighet fullgjort sin redovisning.

Vid 1885 års slut voro inom länet för statsverkets räkning utarrenderade 249 hemman och 85 lägenheter, tillsammans 334 särskilda kronoegendomar eller så kallade *domäner*.

6. Politi.

Under denna afdelning anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra i främsta rummet fästa uppmärksamhet å den i föregående berättelser omförmälda *Vestergötlands Fornminnesförening*. Denna förenings verksamhet under femårsperioden 1881—1885 har hufvudsakligen bestått i att tillvarata och i föreningens samlingar förvara och ordna fornsaker från landskapet, utföra vård och tillsyn öfver landskapets fornlemningar samt låta afteckna märkligare fornminnen.

Föreningens samlingar, hvilka förvaras i dess båda museer i Skara och Edåsa gamla kyrka, hafva under de gångna fem åren ej obetydligt förökats, dels genom talrika gåfvor af föreningsledamöter samt andra för saken nitälskande personer, dels genom föremål, hvilka flere församlingar låtit deponera i föreningens vård, dels ock förnämligast genom inköp af fornsaker. Gåfvorna, som hufvudsakligast bestå af fornsaker och till någon del af arkeologisk litteratur, uppgå till ett antal af 235 och äro skänkta af 80 föreningar och enskilda personer. För att visa, i hvilken omfattning föreningens tillgångar tillåtit densamma fullfölja ett af dess ändamål, nemligen att samla och förvara fornsaker, meddelas här ett sammandrag af föreningens inkomster och utgifter under femårsperioden 1881—1885:

	Inkomster.			Utgifter.		
	Behållningar från föregående år.	Ledamotsafgifter, gåfvor m. m.	Summa.	Fornsaker, inventarier, ritningar m. m.	Öfver-skott till följande år.	Summa.
K r o n o r.						
År 1881.....	69	358	427	98	427	98
» 1882.....	—	470	470	63	454	37
» 1883.....	15	668	683	77	613	70
» 1884.....	70	385	455	21	444	11
» 1885.....	11	725	737	13	737	13
			Summa		Summa	
			2,774	58	2,774	58

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Skaraborgs län.

För *landstingets* och *kommunernas* tillgångar, skulder, inkomster och utgifter lemnas numera fullständig redogörelse uti de af Statistiska Centralbyrån utarbetade, under Litt. U i Bidrag till Sveriges officiella statistik offentliggjorda årliga berättelser äfvensom uti »Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner».

I fråga härom torde således endast böra omförmälas, att åren 1884 och 1885 på länets invånare uttaxerats *landstingsskatt*; det förra året 31,660 kronor 91 öre, med 26 öre på hvarje bevilningskrona, och det sistnämnda året 18,666 kronor 54 öre, med 15 öre på hvarje bevilningskrona; men att under de första tre åren af ifrågavarande tidrymd sådan beskattning icke behöft ifrågakomma. Uti de för landstinget angifna tillgångar ingå 150,000 kronor, motsvarande nominela beloppet af landstingets aktier i Uddevalla—Venersborg—Herrljunga, Mariestad—Moholms, Hjo—Stenstorps, Lidköping—Skara—Stenstorps och Lidköping—Häkantorps jernvägsaktiebolag samt 65,000 kronor upptaget värde å stadslägenheten Johannesberg, hvilken lägenhet landstinget, enligt hvad här nedan omförmäles, år 1883 förvärfvat.

Såsom ofvan antydtes, har med större delen af föreningens tillgångar bestridts inköp af fornsaker. Återstoden har användts till inköp af skåp och montrar, transport o. s. v. Derjemte hafva de ritningar af fornminnen, som i början af denna berättelse omnämndes, bekostats af dessa medel. Hvad särskildt beträffar vården af föreningens samlingar och skötseln af dess angelägenheter torde det måhända böra nämnas, att föreningens embetsmän härför icke åtnjuta någon ersättning.

För närvarande räknar föreningen omkring 250 ledamöter. Bland minnesvärda händelser, som föreningen haft att anteckna under denna femårsperiod, torde följande särskildt förtjena att omnämnas. År 1882 afled föreningens stiftare och mångårige nitiske sekreterare, kyrkoherden Claes Johan Ijungström. År 1883 såg föreningen inom sitt område samlad Svenska Fornminnesföreningen, då den höll sitt sjunde allmänna möte i Skara. Föreningen hade dervid glädjen emottaga framstående forskares erkännande af dess samlingars stora värde och insigtsfulla vård. År 1884 behagade H. K. H. hertigen af Vestergötland Oscar Carl Vilhelm mottaga kallelse som hedersledamot af föreningen.

Uti senaste berättelse omförmäldes de åtgärder, som vidtagits för att möjliggöra *restauration af domkyrkan i Skara* i enlighet med ett af numera öfverintendenten Helgo Zettervall upprättadt förslag. Den för ändamålet bildade förening är fortfarande i verksamhet och dess förhoppning att en gång hinna det ifrigt efterlängtade målet har under femårsperioden öfvergått till visshet, sedan, i anledning af Eders Kungl. Maj:ts derom i nåder framställda förslag, Riksdagen vid gemensam votering den 13 maj 1885 för ändamålet beviljat ett anslag af 250,000 kronor, hvilket beslut inom länet framkallat oblandad glädje. Vid sammanträde den 18 december 1885, hvari undertecknad landshöfding på grund af kyrkolagens 26 kap. 4 §, jemförd med 24 kap. 4 §, deltagit, har domkapitlet i Skara tillsatt en komité, bestående af en konsistorii ledamot och fem andra bland domkyrkoförsamlingens medlemmar utsedde ledamöter, att under

biskopens ordförandeskap taga närmaste befattningen med beslutande och utförande af de åtgärder, som för byggnadsföretagets verkställande i öfverensstämmelse med den fastställda planen kunde blifva erforderliga. Arbetet är under innevarande år påbörjadt samt har bedrivits med berömvärd kraft och omsorg, men redogörelsen härför tillhör icke denna berättelse.

Beträffande den civila förvaltningens organisation har under ifrågakommande tidrymd inträdd förändring i så måtto, att genom nådigt bref den 22 februari 1884 blifvit fastställd ny reglering af magistratens i Sköfde göromål och löneförmåner. I sammanhang dermed är förordnad, att stadgandet i 9 kap. 1 § ärfdebalken derom att vid uppteckning af egendom, som finnes i bo lydande under stadsdomstol, eller utgöres af fastighet i stad, borgmästare och råd skola nämna två eller flere redlige män, som egendomen uppteckna och värdera, skulle upphöra att gälla i afseende å bouppteckningar i Sköfde, samt sterbhusdelegare derstädes följaktligen ega att såväl till uppteckning och värdering af egendom som ock till arfskifte kalla gode män, på sätt som stadgadt är om bo, hvilket icke lyder under stadsdomstol.

Länets främsta *undervisningsanstalt* är fortfarande det fullständiga högre allmänna läroverket i Skara, hvari årligen undervisats omkring 400 lärjungar. Af dessa hafva ungefär 30 årligen aflagt mogenhetsexamen. *Lägre* allmänna läroverk finnas i länets öfriga städer, femklassiga uti Mariestad, Lidköping och Sköfde, treklassigt i Falköping och tvåklassigt i Hjo. Vid allmänna läroverket i Falköping har likväl undervisning meddelats jemväl i en fjerde och en femte klass, hvarför kostnaden blifvit bestridd genom sammanskott af kommunen och enskilde medlemmar af densamma. *Elementarläroverk* för flickor äro inrättade i städerna Mariestad, Skara, Lidköping och Sköfde. För läroverken i Mariestad och Skara hafva under ifrågakommande tidrymd blifvit uppförda särskilda ändamålsenliga byggnader.

I afseende å *folkundervisningen* är fortfarande först att märka det till Skara förlagda *folkskolelärarynnesseminarium*, som årligen räknar omkring 120 lärjungar och bland dem utexaminerar 20 till 30 hvarje år. Till detta läroverk sökes vanligen inträde af många flere än som kunna mottagas. Småskolelärarynnesseminarierna hafva uppfostrats vid tre *seminarier*, ett statens och ett privat i Skara samt ett tredje inrättadt i Stenstorp på bekostnad af länets landsting. Det för sistnämnda skola beviljade anslag

upphörde emellertid med år 1884 att utgå. Deremot har landstinget beviljat anslag till belopp af 750 kronor för hvarje af åren 1882 och 1883 och till belopp af 600 kronor för hvarje af åren 1884 och 1885 att användas såsom bidrag åt folkskolelärare och lärarinnor för bekostande af deras resor till sådana sammankomster, som äro föreskrifna uti gällande instruktion för folkskoleinspektörerna. Vid länets *folkskolor* och småskolor voro år 1885 anställda 269 ordinarie och 7 extra ordinarie examinerade lärare och lärarinnor, 11 biträdande lärare samt 292 småskolelärare eller lärarinnor.

Redogörelse för samtliga dessa undervisningsanstalters verksamhet utgör emellertid icke föremål för denna berättelse.

Länets *folkhögskola* å egendomen Krackgården invid Stenstorpens jernvägsstation har under nu ifrågakommande tidrymd oafbrutet fortsatt sin verksamhet. De å nämnde egendom för skolans räkning uppförda byggnader äro numera till fullo betalda. Undervisningsämnen och undervisningsättet hafva varit desamma som under föregående femårsperiod, med undantag deraf att undervisning i slöjd är införd sedan hösten år 1883. Lärjungarnes antal uppgick vårterminen 1881 till 35, läsåret 1881—1882 till 28, läsåret 1882—1883 till 35, läsåret 1883—1884 till 33, läsåret 1884—1885 till 26 och höstterminen 1885 till 34. Dessa lärjungar, som i allmänhet varit söner af jordbrukare inom länet, hafva efter slutad kurs återgått till sina fäders yrke. Sedan Riksdagen beviljat understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolorna, hafva äfven torpare söner och tjenstledningar satts i tillfälle att genomgå skolan. De ordinarie lärarna hafva fortfarande varit två, med biträde af en eller annan tillfällig undervisare, särskildt i trädgårds- och boskapsskötsel samt jordbrukslära. För bestridande af de årliga utgifterna, som uppgått till omkring 4,500 kronor, har skolan haft att tillgå, utom elevavgifter, 2,000 kronor af statsmedel och 1,500 kronor anslag af landstinget.

De inom länet befintliga *tillämpningsskolor för bildande af rättarelärlingar*, förlagda å egendomarne Klagstorp och Såtenäs, äfvensom *landtmannaskolan* i Skara äro redan i det föregående omnämnda. Till detta slag af undervisningsanstalter är äfven att hänföra den likaledes här förut omnämnda *veterinärinrättningen i Skara*. Uppllysning rörande denna inrättnings verksamhet inhämtas af följande tabell:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
<i>Antal lärare</i>	6	6	6	6	6
<i>Antal lärjungar.</i>					
a) Veterinär-elever	26	34	33	43	39
b) Hofslagare	10	20	13	16	10
	36	54	46	59	49
<i>Värdade eller besigtigade djur.</i>					
a) Hästar	1,671	1,992	2,844	2,313	2,385
b) Nötkreatur	822	571	996	1,054	737
c) Andra djur	110	97	182	224	110
	2,603	2,660	4,022	3,591	3,232
<i>På inrättningen skodde.</i>					
a) Hästar	1,500	1,202	1,436	1,482	1,264
b) Nötkreatur	9	5	6		
	1,509	1,205	1,442		
<i>Inkomster.</i>					
Statsanslag	17,236 ⁰⁷	17,000	17,000	17,000	17,000
Andra tillgångar	22,398 ⁹²	22,809 ¹¹	22,552 ⁹⁹	23,294 ⁰⁵	24,861 ⁸⁹
	39,634 ⁹⁹	39,809 ¹¹	39,552 ⁹⁹	40,294 ⁰⁵	41,861 ⁸⁹
<i>Utgifter.</i>					
Allöningar och arvoden	14,211 ¹²	14,988 ⁸⁸	14,600	14,350	14,600
Andra utgifter	5,249 ³⁴	4,770 ⁰⁴	4,641 ⁵⁰	5,640 ⁸²	5,005 ⁹²
Behållning till följande år	20,174 ⁵³	20,050 ¹⁹	20,311 ⁴⁹	20,303 ²³	22,255 ⁴⁷
	39,634 ⁹⁹	39,809 ¹¹	39,552 ⁹⁹	40,294 ⁰⁵	41,861 ⁸⁹

Den i senaste berättelsen omnämnda byggnad, afsedd för instruktionssmedja, föreläsningssalar samt bostäder åt instruktionssmeden och elever har, sedan landstinget och hushållningssällskapet beviljat därför erforderliga medel, blifvit under ifrågavarande tidrymd fullbordad. I öfrigt återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad i föregående berättelser anförts beträffande denna inrättning med erinran, att beslut numera är meddeladt om inrättningens ombildande till en hofbeslagsskola och vårdanstalt för sjuka husdjur.

Sedan under ifrågavarande tidrymd tillkommit fyra *slöjdsolor*, finnas numera inom länet åtta sådana läroanstalter, hvilka år 1885 erhöles understöd från länets slöjddkomité till följande belopp, nemligen: Lidköpings slöjdskola 1,800 kronor, Skara slöjdskola för gossar 800 kronor, Falköpings slöjdskola 700 kronor, Medelplana slöjdskola 300 kronor, Tådene slöjdskola 500 kronor, Skara slöjdskola för flickor 200 kronor, Stenstorps kommuns slöjdskola 300 kronor och Mariestads slöjdskola 400 kronor.

Beträffande de fyra förstnämnda skolorna återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som äro meddelade i senaste berättelse.

Tådene slöjdskola upprättades år 1881, och bestrides kostnaden för densamma delvis af räntan å ett kapital, som godsägaren J. A. Kjellberg för ändamålet donerat. Enligt donationsbrevet skall undervisning meddelas åt gossarne i snickeri, svarfning, skomakeri, smide, sadelmakeri, tunnbinderi och korgmakeri, samt åt flickorna i sömnad, spånad och väfnad.

Skara slöjdskola för flickor grundlades redan år 1854 genom enskildes bemödande och blef år 1871 reorganiserad samt satt i förbindelse med stadens folkskola. Sedan dess ega folkskolans qvinliga lärjungar att under de dagar, då de äro lediga från folkskolan, undervisas i slöjdskolan.

Stenstorps kommuns slöjdskola för män anordnades år 1884. Undervisningen bedrifves efter den vid Näs slöjdskola antagna metod samt omfattar snickring och svarfning.

Slöjdskolan i Mariestad inrättades i enlighet med stadsfullmäktiges derom fattade beslut i början af år 1885. Undervisningsämnena äro snickeri, träsnideri, svarfning och ritning.

Till upplysning om dessa undervisningsanstalters verksamhet meddelas här följande sifferuppgifter för år 1885:

	Antal arbetstagar.	Antal arbetstimmar för nedannämnde elever från													Summa arbetstimmar.		
		Landsbygden.			Folkskola.		Elementarskola.			Folkhögskola.			Skola för döfstumma.				
		Elever.	Arbetstimmar.	Medeltal timmar för hvarje elev.	Elever.	Arbetstimmar.	Elever.	Arbetstimmar.	Medeltal timmar för hvarje elev.	Elever.	Arbetstimmar.	Medeltal timmar för hvarje elev.	Elever.	Arbetstimmar.		Medeltal timmar för hvarje elev.	
Lidköpings slöjdskola	174	48	48,268	965	42	1,830	44	45	2,120	47	—	—	—	—	—	52,218	
Skara slöjdskola för gossar	203	—	—	—	43	10,795	251	54	1,338	25	—	—	—	31	5,157	166	17,290
Skara slöjdskola för flickor	104	—	—	—	80	15,870	198	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,870
Falköpings slöjdskola	165	30	11,084	369	40	4,034	101	26	1,448	55	—	—	—	—	—	—	16,566
Medelplana slöjdskola	122	—	—	—	44	5,515	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,515
Tådene slöjdscolas afdelning för gossar	150	13	2,582	198	34	3,622	106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,204
Tådene slöjdscolas afdelning för flickor	167	—	—	—	44	4,508	102	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,508
Stenstorps kommuns slöjdskola för män	163	—	—	—	8	689	86	—	—	—	24	1,854	77	—	—	—	2,543
Mariestads slöjdskola	128	—	—	—	71	4,968	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,968

I sammanhang härmed bör erinras, att undervisning i ritning meddelats vid slöjdskolan i Lidköping 3 timmar, i Skara 2 timmar och i Mariestad 2 timmar i veckan för hvarje elev.

Lidköpings slöjdskola kan icke utan skäl sägas göra tjänst som ett slöjdseminarium för länet. De flesta af eleverne från landsbygden, hvilka äro sysselsatte flere timmar dagligen, uppnå en ganska aktningssjudande skicklighet, hvarom skolans tillverkningar bära vittne, och det är otvifvelaktigt, att desse elever kunna hvar inom sin hemort i väsentlig mån bidraga till slöjdskicklighetens spridande i vida kretsar. En elev från denna skola är för närvarande anställd såsom lärare vid Medelplana slöjdskola. Lidköpings kommun har under år 1885 låtit uppföra en särdeles ändamålsenlig utställningslokal för de vid skolan tillverkade slöjdstycken. Öfriga skolor äro mera afsedda att tillfredsställa det lokala behovet af slöjdundervisning. Samtliga skolornas verksamhet har varit öfvervakad af den inspektör, som slöjddkomitén för ändamålet antagit. Undervisning i qvinlig huslörd har utom vid ofvannämnda slöjdsolor meddelats vid

så kallade syskolor i Falköping, Medelplana, Hvarf, Stenstorp, Sköfde och inom Hjerpås pastorat, en på hvardera stället, af hvilka likväl Medelplana och Hjerpås pastorats syskolor äro delade den förra på två och den senare på tre afdelningar, samt vid fyra skolor inom Udenäs socken. Dessa skolor hafva åtnjutit understöd af slöjddkomitén till belopp af 100 kronor för hvarje, emot vilkor att inom vederbörande kommun tillskjutits minst lika mycket. Förutom ofvannämnda undervisningsanstalter finnas i Udenäs socken en slöjdskola för gossar och en slöjdskola för flickor samt i Hjo en slöjdskola för flickor, hvilka skolor ännu icke kommit i åtnjutande af bidrag från slöjddkomitén.

I senaste berättelse är omnämndt, att förslag blifvit väckt om fattigfläckskolans i Mariestad ombildning till en fullständig anstalt för danande af dugliga tjenarinnor eller till en så kallad hushållsskola. Detta förslag har bringats till verkställighet på sådant sätt, att enligt uppmaning af den fruntimmers-förening, som utgjort styrelse för nämnda skola, enkefru Agda Theorell

¹⁾ Några af dessa elever hafva icke tillhört folkskolan.

år 1884 i Mariestad öppnat en så kallad praktisk hushållsskola för danande af dugliga tjenarinnor. I denna skola funnos vid 1885 års slut intagna 6 frielever, för hvilkas underhåll kostnaden bestreds, dels af nämnda fruntimmersförening och dels af styrelsen för Sophie Löfvenskjolds, född Åkerhielm, uppfostringsfond. Till sistnämnda stiftelse torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få här nedan återkomma.

Bland *uppfostringsanstalter*, som icke tillhöra folkskolornas klass, äro i öfrigt att omförmåla:

Årnäs bruks skola, hvarvid bruksarbetarnes barn åtnjuta undervisning. Deras antal har i medeltal årligen uppgått till 60;

Torpelunds flickskola i Lugnäs socken, uti hvilken skola fri undervisning lemnats åt 34 flickor årligen i medeltal;

småbarnsskolan i Mariestad, hvilken fortfarande af sparbanken derstädes åtnjuter årligt understöd till belopp af 300 kronor;

småbarnsskolan i Hjo med omkring 30 elever, som åtnjuta kostnadsfri undervisning;

en treklassig flickskola i Falköping;

en arbetsskola i Lidköping för fattiga flickor, för hvilken skolas inrättande och underhåll Anna Elisabeth Lidbeck testamenterat ett belopp af 18,000 kronor. Skolan började sin verksamhet först i slutet af år 1885.

Den i senaste berättelsen omnämnda landtbruks- och bokhålleri-skolan å Ingasäter har blifvit åter flyttad till sin förra plats å hemmanet Svartbäcken i Odensäkers socken. Vid 1885 års slut var lärjungarnes antal 15.

Vid Tidaholm är af aktiebolaget Vulcan inrättad en så kallad aftonskola för undervisning af minderårige arbetare vid fabrikena. Dessutom finnes i Tidaholm en privatskola benämnd Manhem, hvilken under ifrågavarande tidrymd betydligt utvidgat sin verksamhet. Undervisning meddelas der i vanliga skolämnen, lefvande och döda språk, bokhålleri, fältmätning, avvägning, sång, musik och handarbeten. Lärarepersonalen har utgjorts af 7 lärare och lärarinnor; och har antalet lärjungar i medeltal årligen uppgått till 128. Eleverne undervisas för inträde i läroverkens 6:te klass, folkskolelärare-seminariernas 3:dje klass samt tekniska skolor eller för handelsyrket. Skolan, som besökes af elever från skilda landsdelar, förfogar öfver egen lokal bestående af 14 rum, 4 lärosalar och en större samlingsal jemte kök.

I afseende å folkskolan i Tun åberopas hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Den på grund af nådigt bref den 18 maj 1878 inrättade och den 1 februari 1879 öppnade *läroanstalten i Skara för öfveråriga döfstumma* från Elfsborgs, Skaraborgs, Göteborgs och Bohus, Vermlands och Örebro län har fortsatt sin verksamhet, hvarom anstaltens styrelse årligen till Ecklesiastikdepartementet afgifvit berättelse.

Bland anstalter af ifrågavarande slag intager fortfarande den af Emanuela Carlbeck å Johannesberg inrättade *uppfostringsanstalten för sinnesslöa* ett framstående rum. Denna anstalt har under ifrågavarande tidrymd fortfarande åtnjutit bidrag af statsmedel i enlighet med derför gällande bestämmelser samt årligt understöd af landstinget till belopp af 1,000 kronor. I senaste berättelsen är omförmäldt, att landstinget beviljat anstaltens föreståndarinna ett räntefritt lån å 25,000 kronor såsom bidrag till bestridande af kostnaden för uppförande af erforderlig nybyggnad. Denna byggnad, som inrymmer samlings- och undervisnings-salar, sofrum för elever och sköterskor m. m.,

blef färdig år 1881, så att densamma kunde till begagnande upplåtas, och synes i allo motsvara det med densamma afsedda ändamål. Då kostnaden uppgick till mera än 50,000 kronor, yppade sig svårighet att åstadkomma det för densammans gäldande erforderliga belopp, oaktadt vid byggnadens invigning den 29 september 1881 entreprenören, byggmästaren C. H. Hallström, välvilligt efterskänkte 5,000 kronor af sin fordran. Anstaltens ekonomiska ställning har emellertid blifvit ordnad och dess tillvaro betryggad derigenom att, sedan dels A. W. Winberg i Lidköping enligt gåfvobref den 8 november 1882 utfäst sig att för anstaltens räkning till landstinget öfverlemna 20,000 kronor, under vilkor att landstinget förbunde sig utgifva en stadgad lifränta, dels ock Emanuela Carlbeck uti en den 1 september 1883 upprättad handling å landstinget öfverlätit länderiet Johannesberg med alla derå uppförda byggnader och tillhörande för anstalten afsedda inventarier, under förutsättning och vilkor, bland andra, att landstinget skulle låta sig angeläget vara att upprätthålla anstalten, att nyttjanderätten till fastigheten skulle tillkomma Emanuela Carlbeck så länge hon lefde och derstädes upprätthölle anstaltens verksamhet i samma riktning och ungefär enhanda omfattning som dittills, att landstinget befriade Emanuela Carlbeck från vidare ansvarighet för omförmälda lån å 25,000 kronor samt att landstinget iklädde sig och fullgjorde betalningsskyldigheten för ej mindre en uti fastigheten in-tecknad skuld å 8,000 kronor med ränta, hvilken skuld tillkommit för anskaffande af inventarier till anstalten, än äfven återstående skulden till byggmästaren Hallström för den nya byggnadens uppförande, hvilken skuld uppginge till 15,685 kronor; så har landstinget i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes framställning den 18 september 1883 beslutit, att på de bestämda vilkoren antaga såväl Winbergs som Emanuela Carlbecks ifrågavarande erbjudanden. Detta landstingets beslut är fastställt genom nådigt bref den 18 januari 1884, hvarefter landstinget sökt och vunnit lagfart å fastigheten.

Organisationen af de ordinarie befattningar, hvilkas innehavare skola öfvervaka och upprätthålla ordning och säkerhet, har under ifrågavarande fem år varit oförändrad. För *polis-uppsigten* å landsbygden har anslag af statsmedel fortfarande årligen utgått; och meddelas här, till upplysning angående de ställen, der extra polistjenstemän år 1885 varit förordnade att biträda med upprätthållande af ordning och säkerhet samt de till desse polistjenstemän utgående aflöningar, följande tabell:

Tjenstgöringsområde.	Polistjenstemän.	Aflöning.			
		Af statsmedel. Kronor.	Af kommun. Kronor.	Af bolags, enskilda eller annan. Kronor.	Summa kronor.
Den till landsbygden hörande trakten invid Mariestad, med den inom samma trakt belägna promenadplats	1	300	—	—	300
Hofva by	1	300	300	—	600
Töreboda jernvägsstation	1	300	200	360	860
Tidaholm, med dertill hörande industriella anläggningar	1	300	200	200	700
Vartofta jernvägsstation	1	400	—	440	840
Sörby jernvägsstation	1	300	100	—	400
Mösseberg, med der anlagda vattenkuranstalt	1	150	—	150	300
Axevalla hed och jernvägsstation	1	300	—	—	300
Kinneulle	1	150	100	—	250
Lundsbrunn	1	100	—	100	200
Summa	10	2,600	900	1,250	4,750

Enligt hvad i senaste berättelse finnes omfördt, voro länets samtliga städer redan vid 1880 års slut försedda med byggnads- och brandordningar, hvarjemte då voro fastställda nya planer för deras bebyggande. Sedan stadsfullmäktige i Mariestad emellertid beslutit vissa förändringar i den sålunda för staden gällande plan, har en i öfverensstämmelse med detta beslut upprättad ny plan blifvit den 4 december 1885 af Eders Kungl. Maj:t godkänd.

Under ifrågavarande tidrymd hafva bildats två samhällen, för hvilka stadganden lika med de för stad gällande skola i vissa delar vinna tillämpning.

Sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 30 augusti 1883 förordnat, att ej mindre ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer än äfven hälsovårdsstadgan för riket, i hvad densamma afser stad, skulle i tillämpliga delar blifva gällande inom Töreboda samhälles område, sådant detsamma blifvit bestämdt vid sammanträde inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 16 augusti 1882, har Eders Kungl. Maj:t enligt nådiga skrivelser den 2 och 9 november 1883 gillat samma beslut och i sammanhang dermed godkänt särskilda af vederbörande antagna och af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna hufvudgrunder för beslutets bringande till verkställighet, äfvensom bemyndigat Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att till efterrättelse utfärda dermed öfverensstämmande, erforderliga bestämmelser i ämnet. På grund här af har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter vederbörandes hörande, den 20 juni 1884 utfärdat ordningsföreskrifter samt byggnadsordning för Töreboda samhälle. Dess område, som innefattar Töreboda jernvägsstation och de stationen närmast omgifvande delar af hemmanen Töreboda och Börstorp, är till sina gränser sålunda bestämdt, att gränsen, utgående från den punkt i nordöstra hörnet, der landsvägen skäres af jernvägen, skall utgöras af jernvägen intill kanalen, derifrån af kanalens vestra strand till hemmanet Gubbero eller Borreboda Elofsgården, hvilket hemmans norra skilnadslinie derefter skall utgöra gräns till Katrinelunds rågång i sydöstra hörnet, hvarifrån gränsen tager af mot norr och går först utefter Katrinelunds skilnadslinie, vidare efter landsvägen till vägen från torget och sedan emellan hemmanen Börstorps och Törebodas gräns utefter östra kyrkomuren fram till hemmanet Kilen, derefter från den nordvestligaste punkten i ostlig riktning emellan hemmanen Kilen och Töreboda öfver kanalbolagets område och kanalen, samt vidare fram till jernvägen, dervid följande skilnadslinien emellan hemmanet Kilen och den afsöndrade lägenhet, som tillhör enkan efter landssekreteraren G. Nordström, och sedermera mot söder längs efter jernvägen intill utgångspunkten.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har likaledes den 30 augusti 1883 förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer äfvensom hälsovårdsstadgan för riket, i hvad densamma afser stad, skulle i tillämpliga delar blifva gällande inom Vara samhälles område, sådant detsamma blifvit bestämdt vid sammanträde inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 25 april samma år. Detta beslut gillades genom nådiga skrivelser den 26 oktober och den 9 november 1883; och har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det vederbörande afgifvit förslag i ämnet, den 27 juni 1885 fastställt ordningsföreskrifter, byggnadsordning och brandordning

för Vara samhälle, hvars område innefattar Vara jernvägsstation, $\frac{1}{4}$ mantal Nils Ersgården, kronolänsmansbostället Vara stoumen och det intill detta senare närmast gränsande $\frac{1}{4}$ mantal Assarsgården.

Bland bank- och låneinrättningar, som under femårsperioden utöfvat verksamhet inom länet, böra särskildt nämnas Skaraborgs läns enskilda bank med hufvudkontor i Sköfde, afdelningskontor i Mariestad, Skara, Lidköping, Hjo och Falköping samt kommissionsexpeditioner i Karlsborg, Töreboda och Vara, Borås enskilda banks afdelningskontor i Grästorp, riksbankens afdelningskontor i Jönköping, som öppnades först på hösten år 1885, hypoteksföreningen mellan delegare i Göteborgs och Bohus län samt Elfsborgs län med Dalsland samt Smålands m. fl. provinserns hypoteksförening, hvilka två föreningar efter fastställda grunder bedrifvit lånerörelse inom länet, och slutligen Skaraborgs läns städers hypoteksförening.

Rörande Skaraborgs läns enskilda bank lemnas upplysningar i följande tabell: (se öfverst å nästa sida).

Förutnämnda hypoteksföreningar hafva under ifrågavarande fem år till jordegare inom länet utlemnat amorteringslån till följande belopp:

	Göteborgs och Bohus m. fl. läns förening.	Smålands m. fl. provinsers förening.
År 1881..... kronor	959,300.	1,487,900.
» 1882..... »	630,050.	1,104,900.
» 1883..... »	602,460.	763,100.
» 1884..... »	1,038,860.	1,407,600.
» 1885..... »	1,084,930.	1,243,400.
Summa kronor	4,315,600.	6,006,900.

Skaraborgs läns städers hypoteksförenings ställning var vid 1885 års slut följande:

Tillgångar:

Utlemnade 271 amorteringslån efter minskning med den verkställda amorteringen	kronor	1,549,474.91.
Utlemnade förskottslån	»	21,000.
» extra lån	»	4,000.
Inneliggande grundfundsobligationer	»	850.
Inventarier	»	450.
Upplupna obetalda räntor m. m.	»	5,974.50.
Kassabehållning	»	33.33.
Summa kronor		1,581,782.74.

Skulder:

Till Allmänna Hypotekskassan:		
a) i form af amorteringslån	kronor	1,749,700.
derifrån verkställd amortering afdrages med ..	»	200,225.09.
b) såsom förskottslån	kronor	16,600.
Till Skaraborgs läns enskilda bank i löpande räkning	»	1,573.37.
Upplupna obetalda räntor m. m.	»	172.92.
Obetalda omkostnader för år 1885	»	400.
Reservfonden	»	13,561.54.
Summa kronor		1,581,782.74.

Inom länet finnas fortfarande följande sparbanker: 1:o) Mariestads sparbank, 2:o) Lidköpings sparbank, 3:o) Skaraborgs läns allmänna sparbank, 4:o) Falköpings sparbank, 5:o) Sköfde sparbank, 6:o) Hjo sparbank, 7:o) Åse och Viste härads sparbank och 8:o) Töreboda allmänna sparbank. Rörande dessa sparbankers uppkomst, verksamhetsområde, reglementen m. m.

Uppgift på Skaraborgs läns enskilda banks ställning vid utgången af hvar och ett af nedannämnde år.

T i l l g å n g a r.																
	Grundfons- hypotek.	Räntebä- rande obli- gationer.	Kassa- behållning.	Saldo af lö- pande räk- ning med banker.	Saldo af obetalda räntor.	Fordringar å kreditiv- räkningar.	Diskonte- rade vxlar.	Fordringar mot hypotek eller borgen.	Beroende på lagsök- ning.	Beroende på kon- kurs.	Fastighet.	Inven- tarier.	Summa.			
K r o n o r.																
År 1881	1,215,007	— 426,480	50 476,040	55 425,634	91 33,873	10 1,844,530	17 4,525,484	17 3,141,704	11 12,775	50 10,267	62 20,000	— 12,000	— 12,143,707	63		
» 1882	1,200,407	— 429,480	50 473,838	39 886,923	92 44,105	21 1,814,992	55 4,879,250	02 3,440,936	94 35,970	92 4,505	10 20,000	— 12,000	— 13,242,410	55		
» 1883	1,113,758	67 425,940	50 483,737	15 405,861	43 43,167	59 1,933,624	77 5,122,056	14 3,471,178	28 14,135	— —	— 114,000	— 12,000	— 13,139,459	53		
» 1884	1,117,758	67 425,400	50 640,288	50 1,232,955	— 61,546	32 1,745,960	20 4,767,318	48 3,583,605	75 24,505	— 450	— 115,654	53 12,000	— 13,727,442	95		
» 1885	1,497,481	67 57,840	— 537,794	34 570,202	20 56,280	66 1,857,602	28 4,398,660	96 3,575,924	73 110,868	91 21,579	63 238,390	12 12,000	— 12,934,625	50		
S k u l d e r.																
År.	Utelö- pande sedlar.	Utelöpande postremis- vxlar.	Innestä- ende på upp- och afskrif- ningsräk- ning.	Saldo af obetalda räntor.	Vex- lingsför- skott af riks- banken.	Upptagna lån.	Saldo af löpande räkning med banker m. fl.	Utländsk kredit.	Lott- egares kapital.	Reserv- fonden.	Outdelade vinster.	Innestä- ende på deposi- tionsräk- ning.	Netto- behållning.	Summa.	Totalbelopp, som strömmat in och ut i bankens samt- liga kassor.	
1881...	1,485,720	193,335	01 720,386	45 8,755	04 340,000	200,000	— 242,984	88 264,311	95 1,800,000	300,000	111,423	08 6,303,566	173,315	22 12,143,707	63 243,571,538	05
1882...	1,678,805	363,857	77 792,807	47 16,561	93 340,000	200,000	— 20,197	49 582,773	80 1,800,000	325,000	114,418	30 6,778,546	229,442	79 13,242,410	55 236,680,123	07
1883...	1,453,410	281,479	80 751,103	17 12,338	18 340,000	236,708	86 334,759	80 490,764	87 1,800,000	400,000	123,541	09 6,663,828	251,525	76 13,139,459	53 241,020,685	61
1884...	1,621,970	284,931	16 941,544	23 10,629	90 —	236,423	86 18,301	74 —	— 1,800,000	475,000	154,746	85 7,988,513	195,382	21 13,727,442	95 233,188,454	06
1885...	1,485,795	283,164	19 829,104	08 5,237	62 —	264,579	45 13,952	18 354,100	— 1,800,000	500,000	179,809	06 7,102,352	116,531	92 12,934,625	50 225,834,475	22

finnas upplysningar meddelade i föregående femårsberättelser. För antalet delegare, deras innestående behållningar, räntan dera, sparbankernas egna fonder och sättet, hvar på de af dem förvaltade medel göras fruktbarande, lemnas årligen uti den af Statistiska Centralbyrån utgifna »Statistisk tidskrift» redogörelse, grundad på de genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande insamlade uppgifter. Jemlikt § 7 af nådiga förordningen den 1 oktober 1875 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit under år 1885 genom ombud granska samtliga dessa sparbankers räkenskaper, protokoll och lånehandlingar. Ombuden hafva hvar för sig afgifvit fullständiga berättelser, utvisande att skäl till väsentliga anmärkningar icke förekommit samt att dessa sparbanker förvaltades på ett sätt, som borde anses innebära full trygghet för insättarne.

Vid 1885 års slut funnos inom länet följande antal sockenmagasin med nedannämnda tillgångar:

	Antal.	Tillgångar.	
		Penningar. Kronor.	Spanmål. Kubikfot.
Norra Vadsbo fögderi	1	3,659·46	844·9
Södra Vadsbo »	—	—	—
Sköfde fögderi	12	13,826·24	5,842
Vartofta »	12	7,481·58	4,921
Skara »	5	91·67	4,429
Barne »	13	361·61	5,137
Lidköpings fögderi	11	—	16,225
Summa	54	25,420·56	37,398·9
Motsvarande summor vid 1880 års slut voro	77	27,397·15	33,917·1

Genom nådig resolution den 4 juli 1884 fastställdes beslut om åtskilliga ändringar uti det för Skaraborgs läns ränte- och kapitalförsäkringsanstalt gällande reglemente. Den hufvudsakligaste ändringen afser, att alla omkostnader skola bestridas af besparingsfonden, ej, såsom förut varit fallet, af reservfonden, hvaremot alla inkomster, som förut tillkommit reservfonden, skola, med undantag af räntan på nämnda fond, tillfalla besparingsfonden.

Sammanräknade beloppet af de uti anstalten hvarje år gjorda insatser har varit:

År 1881	kronor 46,549.
» 1882	» 59,875.
» 1883	» 43,192.
» 1884	» 53,462.
» 1885	» 44,895.

Lifräntetagarne antal har varit:

År 1881	2 män, 5 kvinnor.
» 1882	2 » 6 »
» 1883	5 » 8 »
» 1884	5 » 9 »
» 1885	4 » 12 »

Huru besparingsfonden tillväxt, såväl i afseende å delegarnes antal som sammanlagda behållningen, visas af följande sifferuppgifter:

	Delegare.	Behållning. Kronor.
År 1880	4,295.	545,178·26.
» 1881	4,623.	605,834·16.
» 1882	4,957.	673,925·67.
» 1883	5,210.	736,493·84.
» 1884	5,412.	817,149·62.
» 1885	5,630.	894,740·99.

Med hänsyn till större eller mindre behållning fördelade sig fondens delegare vid hvarje års slut sålunda:

	Under 10 kronor.	10 kronor och deröfver intill 100 kronor.	100 kronor och deröfver intill 1,000 kronor.	1,000 kr. och deröfver intill 10,000 kronor.	10,000 kr. och deröfver.
År 1881	1,713	1,904	871	135	—
» 1882	1,859	2,039	876	183	—
» 1883	1,889	2,187	940	194	—
» 1884	1,896	2,302	991	222	1
» 1885	1,806	2,540	1,022	260	2

Från länets landsting har fortfarande utgått 300 kronor om året, som tillsvidare blifvit anslagna för att bereda befrielse från förvaltningsafgift för smärre, af mindre bemedlade personer i anstalten insatta belopp.

Under alla dessa fem år har, utom arfsvinsten, 6 procent räntevinst blifvit tilldelad besparingsfondens samtliga delegare.

Reservfondens behållning utgjorde vid slutet af nedanskrifna år följande belopp:

År 1880	kronor 6,458·86.
» 1881	» 7,426·28.
» 1882	» 8,800·92.
» 1883	» 9,282·24.
» 1884	» 9,965·56.
» 1885	» 10,528·41.

Det extra anslag å 500 kronor som landstinget 1879 beviljade för 5 år till förstärkande af anstaltens reservfond, utbetalades sista gången under år 1884.

Lokalkomitéer för insatsers mottagande finnas anstälde i Lidköping, Skara, Sköfde, Falköping, Hjo, Karlsborg, Forsvik, Hellekis och Vara.

För de *brandförsäkringsinrättningar*, som hafva sitt säte inom länet lemnas redogörelse i bifogade **tabell N:o 7**. Vid jemförelse med tabell N:o 4 i senaste berättelse inhämtas, att af de vid 1880 års slut befintliga på ömsesidighet grundade

brandstodsbolag två, nemligen Gökheims och Sätters sockens brandstodsbolag upphört med sin verksamhet, hvaremot ett: Larfs, Vånga och Vinköls pastorats brandstodsbolag tillkommit och under år 1885 börjat sin verksamhet. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har den 27 september 1884 fastställt stadgar för detta bolag. Enligt dessa stadgar har bolaget icke fatt tråda i verksamhet, förrän försäkringar blifvit tecknade till ett sammanräknadt belopp af minst 4,000,000 kronor, och utgör det högsta beloppet, för hvilket bolaget eger iklåda sig ansvarighet på en risk, 40,000 kronor. Jemförelse mellan nämnde två tabeller gifver i öfrigt vid handen, att Skaraborgs läns brandstodsbolags sammanräknade försäkringsbelopp, som vid 1880 års slut uppgick till 118,585,590 kronor, under femårsperioden stigit till 133,399,450 kronor och således ökats med 14,813,860 kronor, samt att, med allenast ett undantag, försäkringsbeloppen inom samtliga öfriga bolagen i större eller mindre mån ökats, hvarjente ett nytt bolag tillkommit med en försäkringssumma af icke mindre än 4,851,460 kronor.

De försäkringsanstalter, hvilka jemte förutnämnda bolag och föreningar inom länet meddela försäkring mot eldskada, äro äfven nu hufvudsakligen Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet, Städernas Allmänna Brandstodsbolag, Städernas Bolag till försäkring af lösegendom samt aktiebolagen Skandia, Svea och Sverige. Rörande omfånget af dessa försäkringsanstalters verksamhet inom länet är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande emellertid icke i tillfälle att redogöra.

Inom länet finnes icke någon anstalt för meddelande af försäkring mot sjöskador, och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke i tillfälle meddela upplysning i fråga om de *sjöförsäkringsaftal*, som afslutits inom länet.

Sedan under femårsperioden tillkommit två på ömsesidighet grundade *hästförsäkringsbolag* finnas numera inom länet tre sådana försäkringsanstalter, nemligen det i senaste berättelsen omnämnda Skaraborgs läns hästförsäkringsbolag samt Åse och Viste härads och Barne härads hästförsäkringsbolag. För dessa anstalters verksamhet redogöres i följande tabell:

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten började.	3. Influtna försäkringsafgifter eller utdebiterade belopp.	4. Öfriga inkomster.	5. Utbetalda skadeersättningar.	6. Öfriga utgifter.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kronor ansvarighetsbelopp.					11. Anmärkingar. Antal hästar för hvilka ersättning utbetalas.
							tecknadt under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	
Barne härads hästförsäkringsbolag	1883	Kronor. 6,533·12	—	Kronor. 8,012	Kronor. 1,615·40	—	—	463,190	—	—	60	90	70	—
Åse och Viste d:o	1882	15,026·67	816·97	9,580·09	1,190·50	3,672·31	40,881	384,539	—	100	100	—	100	49
Skaraborgs läns d:o	1877	145,139·45	526·34	115,669·67	27,251·88	10,842·86	338,840	2,070,125	140	140	135	160	142	361 ¹⁾
Summa		166,699·24	1,343·31	133,261·76	30,057·78	14,515·17	370,721	2,917,854						410

Andra än nu omnämnda anstalter med uppgift att meddela försäkring mot skada å egendom hafva icke sitt säte inom detta län. I hvad mån befolkningen begagnat sig af utvägen att hos anstalter utom länet taga försäkring mot sådan skada, kan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke uppgifva.

För afslutande af andra *lifförsäkringsaftal* än sådana, som utgöra föremål för länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalts

verksamhet, anlitas hufvudsakligen aktiebolagen Skandia, Nordstjernen, Thule, Victoria och Svea, af hvilka de fyra förstnämnda hafva sitt säte i Stockholm och Svea i Göteborg; hvarjente olycksfallsförsäkringsaktiebolaget Fylgia under femårsperioden öppnat agenturer inom länet. I länets städer finnas agenturer för utländska lifförsäkrings- och olycksfallsförsäkringsanstalter, men Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande saknar anledning

¹⁾ Uppgifterna i kol. 3, 5, 8, 9, 10 och 11 afse endast detta län, men uppgifterna i öfriga kol. både Skaraborgs och Jönköpings län, till hvilket senare län bolaget från och med år 1881 utsträckt sin verksamhet.

antaga, att desammas verksamhet varit af mera afsevärd omfattning.

Länet har fortfarande tre allmänna sjukvårdsanstalter, nemligen i Mariestad, Lidköping och Falköping, alla omfattande särskilda lasarets- och kurhusafdelningar. Med sjukhuset i Mariestad har dessutom fortfarande varit förenad en afdelning för vård af sinnessjuka, och den i senaste berättelse omförmälda, för sådant ändamål afsedda byggnad vid sjukhuset i Falköping har under femårsperioden blifvit fullbordad. Rörande antalet vårdade personer samt sjukvårdsanstalternas inkomster och utgifter meddelas här följande upplysningar:

	Antal personer vårdade å			Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	lasarets- afdel- ningen.	kurhus- afdel- ningen.	Summa.		
<i>Mariestad.</i>					
År 1881	342	49	391	24,830 ³¹	23,563 ⁹²
» 1882	349	34	383	25,614 ⁰⁵	20,564 ⁶⁸
» 1883	309	22	331	21,917 ²⁰	19,589 ⁰³
» 1884	352	24	376	20,743 ⁵²	20,452 ⁹⁷
» 1885	325	21	346	23,263 ⁰³	19,326 ⁹⁴
<i>Lidköping.</i>					
År 1881	254	13	267	19,428 ²⁰	19,791 ⁹⁴
» 1882	240	7	247	22,693 ¹¹	21,930 ⁷⁴
» 1883	299	10	309	22,192 ⁰⁴	18,776 ⁵⁶
» 1884	312	16	328	22,945 ³⁰	24,546 ⁹⁴
» 1885	328	12	340	19,356 ⁶¹	22,144 ²⁴
<i>Falköping.</i>					
År 1881	461	82	543	23,184 ¹⁶	26,782 ⁶²
» 1882	473	64	537	29,403 ⁴⁹	30,659 ⁷²
» 1883	481	74	555	28,534 ⁷⁵	28,136 ⁷³
» 1884	507	59	566	31,675 ⁰³	27,040 ⁷⁶
» 1885	560	50	610	28,865 ⁹⁵	28,659 ²³

Härvid bör erinras, dels att uti antalet af de å Falköpings lasarets-afdelning vårdade personer ingå sinnessjuka, hvilkas antal uppgått år 1881 till 43, år 1882 till 63, år 1883 till 88, år 1884 till 61 och år 1885 till 48, dels ock att af sjukvårdsinrättningens i Mariestad medel bestridas alla utgifter för provinsialläkarnes resor i och för hämmande af venerisk smitta, dels ock att uti utgiftsbeloppen icke ingå kostnaderna för nybyggnader.

Sängarnas antal har utgjort: vid sjukvårdsinrättningen i Mariestad 62, i Lidköping 46 och i Falköping å lasarets- och kurhusafdelningen 53 samt å afdelningen för sinnessjuka 16, tillsammans 69. Legosängsavgifterna hafva varit bestämda för alla åren sålunda: för lasarets- och kurhuspatienter, som begagna enskildt rum 2 kronor, om de tillhört länet, men i annat fall 2 kronor 50 öre; för sådane sjuka, som tillhört annat lasaretsdistrikt och icke varit berättigade till fri vård, 1 krona, då de begagnat allmänna sjuksalarna; för dårhuspatienter 75 öre; samt för alla öfrige sjuka, med undantag af kurhuspatienter, de der njutit fri vård, 50 öre, allt för hvarje dag.

De årliga influtna legosängsavgifternas sammanräknade belopp hafva uppgått:

		<i>Mariestad.</i>	<i>Lidköping.</i>	<i>Falköping.</i>
År 1881 till	kronor	6,690 ⁸⁸ .	5,262 ³⁰ .	7,870 ⁴⁵ .
» 1882 »	»	6,474 ⁷⁷ .	3,970 ²⁸ .	9,891 ²⁵ .
» 1883 »	»	5,870 ⁷⁵ .	5,404 ⁸⁰ .	9,362.
» 1884 »	»	5,735.	5,160 ⁷⁵ .	9,187 ⁵⁰ .
» 1885 »	»	6,420 ⁵⁰ .	6,015 ⁶⁶ .	9,219 ⁵⁰ .

Hvad utöfver influtna legosängsavgifter erfordrats för bestridande af sjukvårdsinrättningarnas årliga utgifter har utgått dels af sjukvårdsavgiften, som för alla åren varit bestämd till 50 öre för hvarje man och 25 öre för hvarje qvinna, hvilken erlagt mantalspenningar, dels ock af särskilda för ändamålet af landstinget beviljade anslag, hvilkas sammanräknade belopp under alla åren uppgått till 25,200 kronor.

Uti skrifvelse den 20 augusti 1881 fäste Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande landstingets uppmärksamhet derå, att omfattande byggnadsföretag redan i den närmaste framtiden måste komma till stånd, såvida länets sjukvårdsinrättningar skulle motsvara de anspråk, som med skäl kunde ställas å dem, samt att, enär dessa företag komme att medföra betydande kostnader, kloket syntes bjuda att i god tid vara betänkt på beredande af utväg till dessa kostnaders bestridande på sådant sätt, att trycket af desamma måtte kännas så lindrigt som möjligt; och som en åtgärd i sådant syfte syntes desto hellre kunna och böra då företagas, som landstinget under flere år varit i den lyckliga ställning att kunna bestrida alla beslutade utgifter utan anlåtande af uttaxering och derjemte förfoga öfver icke obetydande besparade tillgångar, hemstälde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, att landstinget måtte taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån medel borde afsättas för bildande af en fond, afsedd till bestridande af kostnaderna för de vid länets sjukvårdsinrättningar ifrågakommande byggnadsföretag. I anledning häraf beslöt samma års landsting att för framtida ombyggnad af lasarettet i Mariestad samt utvidgning af lasarettet i Lidköping afsätta under tio års tid 20,000 kronor årligen, att för nämnda ändamål särskildt förvaltas, till dess landstinget kunde om medlens användande för angifvet ändamål besluta, och att, i den mån tillgängliga medel ej förslogo till nämnda afsättning, öfverskjutande beloppet skulle uttaxeras efter II artikelns beviljning under benämning »landstingsmedel för sjukvårdsbyggnader». Eders Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 20 januari 1882 medgifvit att landstingets omförmälda beslut finge gå i verkställighet. Sedan härefter nödig utredning försiggått, beslöt 1884 års landsting, att för fullständigt och tidsenligt ordnande af sjukvårdsinrättningen vid Mariestad skulle från länderiet Fredriksberg inköpas fem tunnland jord, gränsande intill stadens planlagda område, samt å denna plats, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af arkitekten A. Kumlien afgifvet förslag, uppföras nytt sjukhus, läkare- och sysslomansboställe jemte nödiga uthusbyggnader; och bemyndigades lasaretsdirektionen att, efter inhemtande af Medicinalstyrelsens godkännande af förslaget till nytt sjukhus, ombesörja arbetet i dess helhet. Detta omfattande företag, för hvilket kostnaden i sin helhet beräknas uppgå till 187,624 kronor 36 öre, påbörjades under år 1885 och antages vara färdigt i slutet af sommaren 1887, så att patienterna då kunna till det nya sjukhuset förflyttas, hvarefter den förutvarande lasaretsbyggnaden, med tomt och tillhörande uthus m. m., kommer att enligt landstingets beslut försäljas.

Den i senaste berättelsen omförmälda *sjukstugan* i Skara, hvarest 20 patienter kunna vårdas, har fortfarande varit för sitt ändamål upplåten, hvarjemte *garvionsssjukhuset* å *Karlsborg* varit tillgängligt för de patienter, som der skolat vårdas.

Angående *Jacquette Du Rietz's lasarets- och fattigförsörjningsinrättning*, hvars lasaretsbyggnad är förlagd vid helsokällan Lundsbrunn, återopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som finnas meddelade uti föregående berättelser. I afseende å densammas inkomstkällor och förvaltning samt omfånget och beskaffenheten af dess verksamhet har icke under ifrågavarande tidrymd inträffat någon nämnvärd förändring.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig att ifråga om *helsobrunnar och badorter* inom länet återopar de upplysningar, som finnas meddelade i föregående berättelser. De mest betydande äro: brunns- och badanstalten vid Lundsbrunn, brunns- och badinrättningen vid Djursätra, samt vattenkuranstalterna vid Mösseberg, i Sköfde och i Hjo. Den i närheten af Varnhems kyrka belägna Himmelskällan har, ehuru läkare ej finnes der anställd, likväl genom sitt natursköna läge och till följd af god tillgång på en för bad särdeles lämplig gyttja kunnat locka ett ganska afsevärdt antal besökande. Enligt tillgängliga upplysningar har antalet kurgäster årligen i medeltal uppgått: vid Lundsbrunn till 800, vid Djursätra till 250, vid Mösseberg till 1,025, i Sköfde till 435, i Hjo till 203 och vid Himmelskällan till 100. Af landstingets medel hafva årligen utgått anslag till belopp af 1,000 kronor för beredande af fria bad för fattige sjuke vid Lundsbrunns lasarett och till belopp af 500 kronor för beredande af fri badkur åt fattige sjuke vid Mössebergs vattenkuranstalt.

Sjukvården inom länet upprätthålles af 6 provinsialläkare, hvilka äro bosatte, en i hvarje af städerna Mariestad, Lidköping, Hjo och Falköping, en i närheten af Naums tingsställe och en i Hofva by, 3 lasaretsläkare samt 2 militärläkare å *Karlsborg*. Derjemte funnos år 1885 inom länet: 1 stadsläkare i Mariestad, tillika militärläkare; 1 stadsläkare i hvarje af städerna Skara och Lidköping; 3 läkare i Sköfde, af hvilka två voro militärläkare; 1 stadsläkare i hvarje af städerna Hjo och Falköping; samt 1 å hemmanet Underbacken inom Mölltorps socken bosatt praktiserande läkare, som tillika är militärläkare. De sålunda tillgängliga läkarne synas i allmänhet vara tillräckliga för behofvet, utom hvad angår Skara och trakten der omkring, för hvilket folkrika område en läkare icke kan anses vara tillräcklig. Töreboda samhällens önskan att få en läkare stationerad inom dess område eller i närheten har icke heller under ifrågavarande tidrymd kunnat uppfyllas.

Såvidt tillgängliga uppgifter utvisa, var *barnmorskornas* antal år 1885 i städerna 17 och å landsbygden 65 eller tillsammans 82, hvilket antal icke kan anses fullt motsvara behofvet.

Djurläkareyrket utöfvades år 1885 inom länet af 1 länsveterinär, 12 andra veterinärer samt lärare och elever vid veterinärinrättningen i Skara.

Inom länet finnas fortfarande nio *apotek*: ett i hvarje af dess sex städer, ett å *Karlsborg*, ett i Hofva och ett i Vara.

Emot *helsovårdsnämndernas* sätt att fullgöra dem åliggande skyldigheter i afseende å sundhetspolisen har icke för sports klander af beskaffenhet att böra i denna berättelse om-

förmålas. Deras verksamhet i öfrigt gifver ej anledning till något särskildt yttrande.

Statistiska Centralbyråns årligen offentliggjorda berättelser innehålla upplysningar beträffande *fattigvården* och hvad dermed sammanhänger. Dessa upplysningar gifva icke anledning till särskildt yttrande i denna berättelse.

I enlighet med den i senaste berättelse uttalade uppfattning, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, såvidt på länsstyrelsen ankommit, sökt gifva helgd åt den i 28 § af gällande fattigvårdsförordning uttalade grundsats, att ingen må för äfventyret af framtida fattigvårdstunga förmenas rätt att välja vistelseort. Benägenheten hos kommunerna att söka från sig utestänga eller aflägsna personer, som befaras blifva i behof af fattigunderstöd, har under ifrågavarande tidrymd åtminstone icke tilltagit.

För att gifva uttryck åt Skaraborgs läns vördnad, tacksamhet och tillgifvenhet för Sveriges nuvarande Konung och Drottning och i den förhoppning att en stiftelse till förmån för vanlottade medmenniskor skulle vara för deras hjertan glädjande, har inom länet gjorts insamling till en fond för vårdande af sinnesslöa, hvilken fond enligt nådigt medgifvande benämnes »Minne af Konung Oscar II:s och Drottning Sofias silfverbröllophögtid den 6 juni 1882.» Genom nådig resolution den 22 december 1882 fastställes stadgar för denna stiftelse, hvars uppgift är vårdande af sinnesslöa, tillhörande Skaraborgs län, synnerligen beredande och anskaffande af ett hem för sådana sinnesslöa, hvilka eljest skulle sakna nödig vård samt antingen icke kunna emottaga någon uppfostran eller redan erhållit sådan i det mått, hvaraf de äro mäktige. Stiftelsen står under tillsyn af en öfverstyrelse, som utgöres af landshöfdingen i länet och biskopen i Skara stift samt ordföranden i länets landsting. Öfverstyrelsen tillsätter på föreskrifvet sätt en styrelse, bestående af fyra för stiftelsens uppgift nitälskande män. Vid 1885 års slut uppgick fondens behållning till 21,347 kronor 43 öre, och voro åtgärder då vidtagna för att kunna anordna ett asyl för sinnesslöa, om än till en början i jemförelsevis ringa antal. Ett sådant asyl öppnades den 1 maj innevarande år å lägenheten Sekestads qvarn nära Ullervads kyrka.

Filosofie doktorn Ludvig Theodor Löfvenskjöld har genom testamente den 11 december 1880 förordnat, att den egendom, som i hans bo finnes i behåll, efter det öfriga legat utgått, skulle anslås till en fond, hvilken till minne af hans moder skulle hafva benämningen »Sophie Löfvenskjölds, född Åkerhielm, uppfostrings-, aktningvärda mödrars och tjenares understödsfond.» Efter testators död har Eders Kungl. Maj:it uppå framställning af domkapitlet i Skara den 13 oktober 1882 fastställt reglemente för denna stiftelse, hvars ändamål är: 1:o) att genom förständig uppfostran af qvinliga tjenare motverka fäfänga, lättja och oduglighet och i stället inplanta allvarlig gudsfruktan, rena seder, flit och arbetsamhet samt duglighet i allehanda inom ett hushåll förekommande förrättningar, och sålunda söka dana skickliga tjenare, som i framtiden kunna blifva dugliga husuödrar, 2:o) att understödja fattiga aktningvärda mödrar, som genom klokhet och sträfsamhet söka väl uppfostra sina barn, och 3:o) att likaledes understödja älderstigna eller sjukliga tjenare, som utmärkt sig för långvarig tjänst på samma ställe och sedan icke kunna utan bekymmer försörja sig. Stiftelsen förvaltas af en utaf domkapitlet utsedd styrelse. Fondens hela behållning med

upplupna räntor utgjorde vid 1885 års slut 112,803 kronor 43 öre, hvaraf voro afsatta till understödsfonden för aktningsvärda mödrar 10,000 kronor, och till understödsfonden för aktningsvärda tjenare 10,000 kronor, räntor oberäknade, samt återstoden till uppfostringsfonden. I det föregående är redan omförmäldt, hurusom styrelsen af sistnämnda fonds medel bestridt kostnaden för underhåll åt frielever vid den i Mariestad inrättade hushållsskola. År 1885 utdelades förste gången af räntorna å de andra två fonderna, 50 kronor till hvarje af tio aktningsvärda mödrar och 25 kronor till hvarje af tjugo aktningsvärda tjenare, hvilka samtliga skola tillhöra Skara stift.

Genom testamente den 21 november 1878 har numera affidna Anna Elisabeth Lidbeck i Lidköping förordnat, att, sedan åtskilliga legat utgått, all hennes öfriga egendom skulle användas till bildande af en fond till inrättande af ett räddningshem eller uppfostringsanstalt inom Lidköpings stad för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunna erhålla ändamålsenlig vård och kristlig uppfostran. Denna anstalts ordnande och förvaltning är genom testamentet anförtrödd åt en styrelse af fem personer, af hvilka två utses af stadsfullmäktige i Lidköping, en af biskopen i Skara stift, en af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande och en af landstinget i Skaraborgs län. Uppsigt öfver medlens användande och anstaltens förvaltning utöfvas af stadsfullmäktige genom

åriligen valde revisorer, hvilka dock ej ega att bedöma sådana frågor, som ensamt röra uppfostringsväsendet. Efter det Anna Elisabeth Lidbeck den 28 oktober 1880 affidit och styrelse i enlighet med testamentet blifvit utsedd, har denna styrelse under år 1882 öfvertagit förvaltningen af de testamenterade medlen, hvilka då uppgingo till omkring 250,000 kronor. Enligt förutsättning i testamentet har styrelsen emellertid funnit lämpligt, att icke genast bringa anstalten till verkställighet, utan lagt räntan till kapitalet, så att fonden vid 1885 års slut ökats till mera än 300,000 kronor. Numera äro förberedande åtgärder vidtagna. för att i den närmaste framtiden påbörja anstaltens verksamhet för sitt människovänliga syftemål.

Tabell N:o 8 lemnar i öfrigt upplysning angående *fromma stiftelser*, stipendii-fonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jämförliga inrättningar inom länet.

I *länets städer*, med undantag af Hjo, utöfvas kommunernas beslutanderätt i ordnings- och hushållsmål af utsedde stadsfullmäktige.

Aktningsvärda bemödanden för utveckling och framåtskridande inom städerna äro väl att märka. Dock förekommer ej beträffande dem något särskildt af vigt att anföra, utöfver hvad som på särskilda ställen i denna berättelse och uti dervid följande tabeller finnes upplyst.

Marieholm i Landskansliet den 31 december 1886.

C. A. SJÖCRONA.

A. M. Bolinder.

H. Amnéus.

Tab. N:o 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1.	2.			5.	6.					11.		12.
	Hemman och lägenheter, upptagna i jordeboken.				Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)		
	Antal.	Mantal.			Antal bruk- nings- delar.	Jord- torp.	Ryttare- soldat- och båtsmans- torp.	Bäck- stugor.	Verk och inrätt- ningar.	Hus i köpingar, villor, kyrkor m. m.	å jordbruks- fastighet.	
Oförmed- lade.		Nu- varande.										
I. Landsbygden.												
A. Kronoegendomar.												
1) Under allmän disposition.												
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	72	68 750	59 000	37	199	—	60	6	2	2 065,100	30,700	
b) Boställen: hemman	363	296 791	248 093	349	424	37	331	10	12	7 082,900	85,500	
d:o lägenheter	77	—	—	41	—	—	—	—	—	88,200	23,400	
c) Hemman	359	276 635 2	195 030	344	275	16	238	7	1	5 734,150	24,000	
d) Jordlägenheter	52	—	—	19	—	—	—	—	10	494,300	929,900	
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Verk och inrättningar	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,500	
g) Jord och byggnader å Karlsborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55,000	2 038,300	
2) Under enskild disposition.												
a) Hemman	19	12 383	9 228	59	8	2	13	5	—	215,500	4,400	
b) Jordlägenheter	743	—	—	492	1	—	19	1	—	725,400	4,000	
c) Fiskerier	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,500	
d) Verk och inrättningar	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91,850	
B. Skatteegendomar.												
a) Boställen: hemman	5	2 750	1 875	5	—	—	2	—	—	46,600	—	
d:o lägenheter	2	—	—	1	—	—	—	—	—	2,800	—	
b) Säterier	77	67 487	60 624	99	225	30	105	13	3	2 616,800	81,200	
c) Hemman	4 138	2 975 281 3	2 320 245 5	15 303	2 808	1 333	2 837	324	558	78 877,920	2 771,150	
d) Jordlägenheter	1 194	—	—	703	—	—	15	3	8	1 461,100	16,100	
e) Fiskerier	7	—	—	—	—	—	—	—	—	1,000	17,400	
f) Verk och inrättningar	79	—	—	—	—	—	—	43	—	—	662,400	
C. Frälseegendomar.												
a) Boställen: hemman	5	2 812	2 812	5	2	1	2	—	—	58,500	—	
b) Säterier och ladugårdar	417	394 562	384 271	563	1 284	17	603	104	14	17 331,000	811,800	
c) Rå- och rörs(insockne)hemman	304	134 937	119 487	279	129	5	69	4	—	3 187,280	6,300	
d) Hemman (utsockne)	2 303	1 616 217	1 303 561 5	4 732	2 328	567	1 250	132	190	41 234,000	983,990	
e) Jordlägenheter	137	0 500	—	91	4	—	2	—	—	337,700	—	
f) Fiskerier	4	—	—	—	—	—	—	—	—	400	15,000	
g) Verk och inrättningar	104	—	—	—	—	—	—	62	—	—	653,900	
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).												
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	898	—	5 251,390	
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	133	—	142,100	
Summa	10,488	5,849 055 5	4,703 677 0	23,122	7,687	2,008	5,546	714	1,820	161,615,650	14,662,780	
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8,287,150	8,188,690	
	Hela antalet nybyggda boningshus 1881—1885.	Mantal.		Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1885.	Verk och inrättningar.	Kyrkor och andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärdet		
		Oförmed- lade.	Nu- varande.		Be- byggda.	Obe- byggda.				å jordar.	å hus och tomter.	
II. Städerna.												
Mariestad	2	—	4	50	120	33	122	4	11	620,700	2 187,800	
Skara	26	—	20	194	137	83	195	4	9	1 003,900	2 543,900	
Lidköping	15	—	16 750	147	182	5	376	8	20	900,600	3 215,500	
Sköfde	22	—	4	74	104	87	202	3	14	650,600	4 086,600	
Hjo	12	—	3 250	96	94	26	173	11	6	456,000	1 070,000	
Falköping	15	—	14	16	212	6	212	4	5	598,300	2 126,300	
Summa	92	—	62	577	849	240	1 280	34	65	4 230,100	15 230,100	
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	1 585,800	

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1.	2.	3.	4. 5. 6. 7.				8.	9.	10.	11. 12. 13. 14.					
			M a n t a l.							Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar.	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.							Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.
Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.														
Kammarherre H. Lilliestierna	Ek ¹⁾	Ek.	—	—	3½	2½	6½	—	—	255,000	3,000	—	258,000		
Hofmarskalken S. Löfvensköld	Fåleberg ²⁾	Hasle.	—	—	—	6½	6½	—	—	169,000	—	—	169,000		
Friherre Alfred von Düben	Hallandsberg ³⁾	Trästena.	—	2	—	3	5	—	—	165,000	—	—	165,000		
Grefve C. A. Spens	Stora Bäckabo ⁴⁾	Friggeråker.	—	—	3½	*1½	4½	1	—	90,100	—	—	90,100		
Fröken Anna Mannerfelt	Trästena ⁵⁾	Bjerka.	—	1	5½	1½	8½	—	—	220,000	—	—	220,000		
Löjtnant C. M. P. Scheffer	Fårdala ⁶⁾	Åsle.	—	—	2½	6	—	—	1	191,000	—	—	—		
		Tiarp.	—	—	—	1	—	—	2	26,400	—	4,800	—		
		Hvarf.	—	—	—	2½	—	—	—	48,000	—	—	—		
		Högstena.	—	—	—	1	—	—	—	18,500	—	—	—		
		Ljunghem.	—	—	—	1	—	—	—	30,000	—	—	—		
							13½	—	—				318,700		
Christian Paco von Härleman, f. d. löjtnant, trafikchef	Asstorp ⁷⁾	Vånga.	—	—	1	½	—	—	—	27,600	—	—	—		
		Qvånun.	—	—	3	—	—	—	—	16,000	—	—	—		
		Sörby.	—	—	—	¾	—	—	—	10,000	—	—	—		
							3½	—	—				53,600		
Enkefru Johanna Fock	Höfrö ⁸⁾	Grolanda.	—	—	1½	7¼	—	—	—	146,500	—	—	—		
		Jäla.	—	—	8	—	—	—	—	166,200	—	—	—		
		Floby.	—	—	7½	—	—	—	2	114,900	—	—	—		
		Göteve.	—	—	1	—	—	—	—	24,000	—	—	—		
		Sörby.	—	—	1½	—	—	—	—	24,500	—	—	—		
							26½	—	—				476,100		
G. W. Pählman Stjernsparre, ingenjör	Ågården ⁹⁾	Råda.	—	—	1½	2¾	—	—	3	133,000	1,200	—	—		
		Rackeby.	—	—	4	¾	—	—	—	136,400	—	—	—		
							8½	—	—				270,600		
Frans Leonard Björnberg	Stora Djupsås ¹⁰⁾	Essunga.	—	—	1	1½	—	—	3	112,900	13,700	400	—		
		Foglum.	—	—	—	1	—	—	—	28,000	—	—	—		
		Åsaka.	—	—	—	—	—	—	—	7,000	—	—	—		
		Malma.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—		
							3¾	—	—				162,500		
		Summa.	3½	3½	42½	41	86½	10	4	2,160,000	17,900	5,700	2,183,600		

¹⁾ Genom förordnande af framlidne kammarrättsrådet Anders Georg Lilliestierna i lifstiden ikläddes egendomen Edö i Nerike den 3 mars 1774 fideikommissnatur, som sedermera med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd öfverflyttades på säteriet Ek med underlydande, hvilken egendom enligt fideikommissstiftelsen bör för all framtid öfvergå till äldste lefvande sonen inom familjen och, om manlig afkomling saknas, till äldsta dottern, samt om fideikommissarien dör barnlös, till närmaste arfvinge.

²⁾ Fideikommisset Fåleberg stiftades den 18 april 1797 af amiralitetsöfverkommissarien Carl Fredrik Löfvensköld till förmån för hans andre son Carl Fredrik Löfvensköld, från hvilken det öfvergick till nuvarande innehafvaren, som derjemte efter sin farbroder, excellensen baron Salomon Löfvensköld, innehar fideikommissegendomarne Källeryd och Nissafors i Småland. Arfsföljden sker från far till son och, om son saknas, inträder närmaste manlige arfvinge såsom fideikommissarie.

³⁾ Fideikommissrätten öfverflyttad från Mellingsholm i Roslagen, hvilken egendom på 1700-talet af Vivica Bonde, född Trolle, skänktes till hennes barnbarn af den yngre Sturesläkten att under fideikommissnatur vara ärftligt så väl på manliga som qvinliga linien inom ätten. Vid senaste innehafvarens år 1875 inträffade död öfvergick fideikommisset till hans qvinliga kusins son, f. ryttmästaren friherre Alfred von Düben på Marielund i Upland.

⁴⁾ Fideikommisssegenskapen, enligt uppgift, flyttad från halfva egendomen Börstorp i Vadsbo härad till Stora Bäckabo, hvilket är afsedt att vara en oförflyttelig egendom, som går i

arf från äldsta sonens äldsta son inom den s. k. Engelholmsgrenen af grefliga ätten Spens.

⁵⁾ Fideikommisset stiftades år 1807 af generallöjtnanten Georg Vilhelm Fock till förmån för hans äldsta dotter, att framgent öfvergå till äldsta dotterns dotter o. s. v. Nuvarande innehafvaren, fröken Anna Mannerfelt, är dotterdotter till första fideikommissinnehafvaren Anna Charlotta Fock i hennes äktenskap med ryttmästaren Johan Gustaf Granfeldt.

⁶⁾ Fideikommisset stiftades år 1788 af fältmarskalken Per Scheffer till förmån för hans kusins son öfverstelöjtnanten Ulrik Theophilus Scheffer och hans hustru, Beata Christina Du Rietz, med föreskrift att egendomen alltid skulle gå i arf inom deras släkt från far till äldste son, så länge någon Scheffer af ätten N:o 1,975 funnes, och sedermera tillfalla äfvidne kaptenen Johan Gabriel von Schantz' äldsta manliga afkomling samt, om denna gren af adliga ätten N:o 1,255 skulle utgå på svärdssidan, återgå till Schefferska släkten på qvinnolinien och, om jemväl denna skulle utslöckna, änyo hemfalla till bemälda von Schantz' qvinliga efterkommande.

⁷⁾ Den 14 november 1751 förordnades af öfverstelöjtnanten Paco Johan Härleman genom testamente, som sedermera af Kungl. Maj:t i nåder godkändes, att hans egendom Forsbacka bruk i Gestrikland skulle efter testators och hans hustrus död delas lika mellan deras fyra söner och äldste sonens andel utgöra ett fideikommiss inom Härlemanska släkten på svärdssidan. Stiftarens sonson, fänriken Christian Albrekt Härleman, bortbytte med nådigt tillstånd den 22 augusti 1774 sitt fideikommiss,

1/4 i Forsbacka bruk, emot Asstorp och fick fideikommissrätten öfverflyttad till sistnämnda egendom.

⁸⁾ Fideikommisset stiftades den 3 november 1752 af öfversten Hans Henrik Fock och går i arf till äldste sonen, hvar efter annan, med rättighet för efterlevande enka att disponera egendomen så länge hon lever och i enkestånd förblifver. Nuvarande fideikommissarien är kammarjunkaren Johan Axel Fock, den fjerde i ordningen från stiftaren i rätt nedstigande led, men fideikommisset innehafves såsom enkesäte af hans moder Gustava Charlotta Arvidsson.

⁹⁾ I testamentariskt förordnande den 15 oktober 1786 föreskref hofmarskalken Axel Magnus Stjernsparre, att egendomen, jemte afräknade lösören, skulle i egenskap af fideikommiss tillfalla hans broder öfverstelöjtnanten Erik Stjernsparre, eller, om han dog barnlös, hans brorsdotter Sofia Petronella Stjernsparre och hennes afkomlingar, med vilkor, om hon trädde i äktenskap, att mannen med sitt adliga namn förenade namnet Stjernsparre. Fideikommisset öfvergick efter henne till hennes dotter Augusta Ulrika Silfversparre-Stjernsparre och genom hennes giftermål med kapten Gustaf Vilhelm Pählman till bemälda makars son, nuvarande innehafvaren.

¹⁰⁾ Fideikommisset stiftades år 1775 af kaptenen Alexander Björnberg och hans fru Lovisa Fleetwood i ändamål att i Björnbergska släkten behålla godset, som borde tillfalla äldsta manliga afkomlingen, hvar efter annan. Sedan stiftaren 1788 barnlös aflidit, öfvergick egendomen först till äldre brodern Johan Fredrik och efter hans sons död utan manlig afkomling till yngre brodern Davids gren.

Tab. N:o 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	S u m m a.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Forsviks aktiebolag	Forsvik med underlydande hemman	Undenäs. Mölltorp.	—	1 1½	1	1½	5	—	—	223,500	—	—	—	281,900
Göta kanalbolag	Riddarhagen, Nolgården och Påfvelstorp	Fågre. Undenäs.	—	—	—	—	—	—	—	37,000	—	—	—	53,000
Lagerfors aktiebolag	Lill-Björstorp och Edet	Lill-Björstorp och Edet	—	—	—	—	—	—	—	16,000	—	—	—	20,000
Moholm-Tidans qvarnaktiebolag	Pulsängen	Bellefors.	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	—	—	20,000
Moholms norrqvarn	Vadsqvarn	Vad.	—	—	—	—	—	—	—	—	60,000	—	—	120,000
Stora qvarns aktiebolag	Moholms norrqvarn	Mo.	—	—	—	—	—	—	—	—	60,000	—	—	120,000
Lunne stora qvarn	Lunne stora qvarn	Götlunda.	—	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	—	10,000
Klagstorps landbruksaktiebolag	Klagstorp	Norra Kyrketorp.	—	2½	1	1½	—	—	3	245,000	13,600	—	—	258,600
		Hagelberg.	—	—	—	—	—	—	—	200,100	—	—	—	200,100
		Sjogerstad.	—	—	—	—	—	—	1	51,000	20,000	—	—	529,700
Mössebergs vattenkurinrättningsaktiebolag	Mössebergs badanstalt	Falköping. Friggeråker.	—	—	—	—	—	—	—	4,000	25,000	—	—	63,400
Aktiebolaget Vretens mejeri	Mejerier	Edåsa.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	—	15,000
		Segerstad.	—	—	—	—	—	—	1	—	800	—	—	800
		Dala.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	—	3,000
		Sköfde.	—	—	—	—	—	—	1	400	4,000	—	—	4,400
		Sventorp.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,700	—	—	1,700
		Hjo.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,300	—	—	5,300
Falköpings kalkbruksaktiebolag	Karleby Uddagården	Karleby.	—	—	—	—	—	—	—	6,900	—	—	—	6,900
Aktiebolaget Vulcan	Tidaholm	Agnetorp.	—	—	—	—	—	—	—	4,900	139,500	—	—	144,400
Aktiebolaget Hakon Brunius & C:o	Kyrkeqvarn	Sandhem.	—	—	—	—	—	—	—	—	30,000	—	—	30,000
Harlingstorps aktiebolag	Härlingstorp	Ving. Lundby.	—	1	3½	1	—	—	—	180,000	3,500	—	—	183,500
			—	4½	—	—	—	—	—	130,000	—	—	—	313,500
Hellekis aktiebolag	Hellekis	Medelplana.	—	—	1	3¾	—	—	1	259,200	20,000	—	—	279,200
		Vesterplana.	—	—	1½	2½	—	—	—	66,000	—	—	—	66,000
		Österplana.	—	—	—	6½	—	—	1	226,900	18,000	—	—	244,900
		Forshem.	—	—	—	½	—	—	1	—	1,500	400	—	592,000
Vesterplana qvarnaktiebolag	Väderqvarn	Vesterplana.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	—	5,000
H. & L. Kylbergs landbruksaktiebolag	5 tunn. jord i Lockgården Österstegården, Gössaäter m. fl. hemman	Österplana.	—	—	—	—	—	—	1	300	—	—	—	300
		Fullösa.	—	—	—	2½	—	—	1	60,000	10,000	—	—	70,000
Aktiebolaget Österång	Nygård m. fl.	Forshem.	—	—	—	5¾	—	—	7	349,800	10,000	—	—	359,800
Aktiebolaget D. Carnegie & C:o	Årnäs	”	—	—	—	—	—	—	13	182,400	17,500	—	—	199,900
		Lugnås.	—	—	—	—	—	—	4	5,200	10,000	—	—	215,100
Mariestads bryggeriaktiebolag	Manilla	Mariestad.	—	—	—	—	—	—	1	2,900	100,300	—	—	103,200
Katrinefors aktiebolag	Katrinefors	”	—	—	—	—	—	—	15	6,100	65,900	—	—	72,000
Mariestads flickskolehusaktiebolag	Tomten N:o 1 Litt. D	”	—	—	—	—	—	—	—	—	22,000	—	—	22,000
Lidköpings mejerier	—	Lidköping.	—	—	—	—	—	—	—	—	33,400	—	—	33,400
Lidköpings bryggeriaktiebolag	—	”	—	—	—	—	—	—	—	—	98,000	—	—	98,000

Tab. N:o 5.

Skaraborgs län.

Tab. N:o 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. 7. F r ä l s e.					11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälseränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Lidköpings tändsticksfabriks- och ängsågsaktiebolag	—	Lidköping.	—	—	—	—	—	1	1,000	137,000	—	138,000	
Lidköpings mekaniska verkstad	—	»	—	—	—	—	—	1	—	51,000	—	51,000	
Lidköpings lysoljeaktiebolag	—	»	—	—	—	—	—	1	—	2,000	—	2,000	
Skaraborgs läns enskilda bank	—	»	—	—	—	—	—	1	—	32,400	—	32,400	
Gas- och fotogenaktiebolaget	1/3 af tomten N:o 53	Sköfde.	—	—	—	—	—	—	—	10,600	—	10,600	
Flickskolans aktiebolag	1 tomt N:o 91	»	—	—	—	—	—	—	—	17,500	—	17,500	
Sköfde mek. verkstads aktiebolag ..	Stadsjord med verkstadsbyggnader	»	—	—	—	—	—	—	5,700	121,000	—	126,700	
Sköfde vattenkuraktiebolag	Stadsjord med derå uppfördt badhus	»	—	—	—	—	—	—	2,600	63,000	—	65,600	
Sköfde fabriksaktiebolag	Frödingsberg	»	—	—	—	—	—	—	2,200	9,000	—	11,200	
Sköfde rådhsaktiebolag	Rådhus	»	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000	
Hjo bryggeriaktiebolag	Hjo bryggeri med jord	Hjo.	—	—	—	—	—	1	3	28,900	28,000	56,900	
Hjo vattenkuranstalt	Badhus med park	»	—	—	—	—	—	—	1	—	70,000	70,000	
Hjo byggnadsaktiebolag	Hotell och villor	»	—	—	—	—	—	—	5	—	54,700	54,700	
Summa			15 3/4	11 1/2	27 1/2	55 1/2	45	42	2,390,800	1,434,200	400	3,815,400	

Tab. N:o 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. 7. F r ä l s e.					11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälseränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Norske undersåten kammarherre B. Stang	Monäs	Södra Fogelås.	—	—	2	3	5	—	1	148,000	400	—	148,400
Danske undersåten Juli Rauert	Källeberg	Mularp. Slöta.	—	—	1 1/2	1 1/2	3 1/2	1	—	125,000	—	—	125,000
» » G. F. Borck ..	Ölanda	Istrum.	—	1/2	2	—	2 1/2	—	1	130,000	5,000	—	135,000
Summa			—	1/2	5 1/2	4 3/4	10 3/4	1	2	417,100	5,400	—	422,500

Tab. No 7.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNAS VERKSAMHET I SKARABORGS LÄN ÅREN 1881—1885.

K. M:s Refrullningshufvudens fonderstiftelser 1881 1885. Skaraborgs län.

6

Tab. No 7.

Skaraborgs län.

41

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten börjat.	3. Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		9. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					10. Eldsvådor, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning		11. Anmärkingar.
							teknadt under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	för endast fast eller endast lös egendom.	för både fast och lös egendom.	
1. Skaraborgs läns brandstods- bolag { Fast egendom Lös egendom	1842	1,159,825 ⁰⁰	5,501 ⁰⁰	985,992 ⁰⁰	134,273 ⁰⁰	—	574,190	133,399,450	20	10	15	20	20	—	693	1)
2. Lyrestads brandstodsförening { Fast egendom Lös egendom	1859	—	—	—	934 ⁷⁷	15,346 ⁹⁶	—	802,170	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Finnerödja d:o { Fast egendom Lös egendom	1862	448 ⁵⁶	—	—	5 ⁰⁰	1,975 ⁰³	—	121,595	10	10	10	10	10	—	—	—
4. Ekby församlings enskilda brandstodsbolag { Fast egendom Lös egendom	1867	212 ⁰⁰	768 ⁰⁰	—	—	2,965 ⁰⁰	—	112,790	5	5	5	5	5	—	—	—
5. Fredsbergs d:o d:o d:o { Fast egendom Lös egendom	1870	6,808 ³²	4,018 ⁶⁶	3,620 ⁰⁰	319 ⁰⁰	16,273 ⁷⁴	44,000	2,835,300	5	5	5	5	5	1	2	3
6. Bellefors pastorats d:o d:o { Fast egendom Lös egendom	1874	2,467 ²⁸	1,313 ⁰⁸	254 ¹³	221 ²⁵	1,527 ¹⁹	11,330	749,220	5	5	5	10	10	—	3	—
7. Fägre d:o d:o { Fast egendom Lös egendom	1874	1,832 ⁵⁵	147 ⁸²	972 ⁵⁰	282 ⁹⁰	1,826 ⁵⁰	20,490	600,480	5	5	10	5	5	—	2	—
8. Götlanda och Flistads sock- nars brandstodsbolag { Fast egendom Lös egendom	1873	1,415 ⁰⁰	1,046 ⁰⁰	2,537 ⁰⁰	244 ⁰⁰	5,249 ⁰⁰	17,660	577,515	10	—	10	—	5	1	—	2
9. Hjalstads pastorats d:o { Fast egendom Lös egendom	1873	2,731 ⁴⁸	96 ⁴³	4,246 ³⁴	107 ⁶⁶	1,129 ⁹⁸	10,000	408,810	10	—	10	5	40	—	4	—
10. Ransbergs sockens enskilda brandstodsbolag { Fast egendom Lös egendom	1874	2,556 ⁰⁰	588 ⁰⁰	780 ⁰⁰	125 ⁰⁰	3,449 ⁰⁰	—	508,180	10	10	10	10	10	—	—	5
11. Broddetorps pastorats d:o d:o { Fast egendom Lös egendom	1873	1,965 ⁸³	86 ⁹⁴	—	150 ⁰⁰	7,715 ⁹²	11,600	402,170	10	10	10	10	10	—	—	—
12. Fogelås brandstodsinrättning, omfattande Fogelås, Fröje- reds och Gredbäcks pastorat samt Hjo landsförsamling ... { Fast egendom Lös egendom	1870	5,942 ³⁷	—	2,029 ⁰⁰	470 ¹¹	10,251 ³²	17,650	1,064,020	10	10	10	10	10	—	7	2)
13. Kyrkefalla sockens enskilda brandstodsbolag { Fast egendom Lös egendom	1870	2,839 ³¹	3,684 ³⁹	1,125 ⁰⁰	273 ⁰⁰	12,447 ⁰⁴	23,190	731,620	10	10	10	—	10	—	1	3)

Tab. N:o 7. (Forts.) BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNAS VERKSAMHET I SKARABORGS LÄN ÅREN 1881—1885.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten börjat.	3. Inflyttna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Beñtliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					11. Eldsvådor, för vilka under 1881—1885 utbetalts ersättning		12. Anmärkingar.
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	för endast fast eller endast lös egendom.	för både fast och lös egendom.	
14. Habo brandstodsbolag, omfattande Habo, Daretorps och Sandhems pastorat och Bjurbäcks socken samt Jerstorps socken i Jönköpings län.....	1848	Kr. 28,446 ⁰⁰	Kr. 354 ⁰⁰	Kr. 3,458 ⁰⁰ 19,172 ⁰⁰	Kr. 1,951 ⁰⁰	Kr. 4,219 ⁰⁰	Kr. 240,000	Kr. 7,658,000	5	15	10	5	5	2	24	18 ⁴⁾
15. Acklinga brandstodsbolag, omfattande Acklinga pastorat samt Dimbo, Ottravads, Kuugslena och Tiarps socknar	1873	6,110 ⁷²	1,185 ⁵⁴	989 ⁰⁰ 972 ⁰⁰	346 ⁰⁰	7,458 ⁰⁰	235,000	2,750,000	5	5	5	5	5	4	4	1
16. Hångsdala o. Hvalstads brandstodsbolag, omfattande Hångsdala, Hvalstads, Yllestads och Asaka pastorat.....	1874	4,634 ⁵⁰	848 ²²	7,001 ⁰⁰	1,249 ⁴⁰	—	—	2,433,860	5	5	5	6	—	—	—	6 ⁵⁾
17. Lekåsa pastorats brandstodsbolag.....	1870	2,236 ⁰⁰	5,275 ⁰⁰	5,913 ⁰⁰	642 ⁰⁰	10,886 ⁰⁰	86,920	2,127,810	—	—	—	—	—	1	1	4
18. Ryda och Skarstads pastorats samt Longs sockens brandstodsbolag.....	1873	3,734 ⁰⁰ 3,554 ⁰⁰	—	3,209 ⁰⁰ 1,400 ⁰⁰	863 ⁰⁰	17,958 ⁰⁰	—	2,446,895 2,170,895	—	—	—	—	—	7	13	20
19. Bärebergs m. fl. socknars brandstodsbolag, omfattande Viste härad med undantag af Bjerby socken, Ås socken och en del af Sals socken i Åse härad samt en del af Essunga socken i Barne härad.....	1870	6,205 ⁰⁰ 8,065 ⁸⁵	3,515 ⁶⁵	13,389 ⁹⁴	2,038 ⁹²	14,598 ³⁷	225,600	5,472,340	—	—	—	—	20	7	—	9
20. Särestads brandstodsbolag, omfattande pastoratet af samma namn och Karaby socken	1870	2,160 ⁰⁰	2,621 ⁰⁰	3,535 ⁰⁰	1,303 ⁰⁰	4,059 ⁰⁰	390,145	2,555,970	10	—	—	—	—	3	—	8
21. Bitterna församlings enskilda brandstodsbolag.....	1873	2,031 ³⁴	1,754 ³⁸	— 38 ⁹¹	127 ⁰⁰	8,332 ³¹	964,850	964,850	10	10	—	10	—	—	1	—
22. Larfs, Vånga och Vinköls brandstodsbolag.....	1885	—	10,159 ⁷⁵	3,408 ⁰⁰ 5,761 ⁸⁰	—	445 ⁸³	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Summa	—	1,258,249 ¹¹	43,724 ⁸⁶	1,073,518 ⁸⁷	146,371 ⁸⁴	148,211 ⁴⁸	7,805,755	177,071,800	—	—	—	—	—	—	—	787

Anmärkingar:

¹⁾ Räkenskapsåret räknas från och till den 1 augusti. Ansvarighetssumman utgjorde den 1 augusti 1885 139,917,900 kr. — ²⁾ Brandstodsåret räknas från och till den 14 mars och gäller uppgiften således till samma dag år 1886. — ³⁾ Räkenskapsåret omfattar kalenderår. —

⁴⁾ Såväl försäkrings- som räkenskapsåret slutar den 1 mars, hvadan uppgiften afser tiden till den 1 mars 1886. — ⁵⁾ Räkenskapsåret räknas från 14 mars.

Tab. N:o 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I SKARABORGS LÄN ÅR 1885.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
A. Å landsbygden.								
1. Flobergiska donationsfonden.	Att hjälpa fattiga och flitiga skolbarn, födda i Hofva socken.	P. G. Floberg, veterinärläkare.	1879 ²⁰ ₁	6	30	500	Pastor och skolråd i Hofva.	
2. Clarsbergiska fonden.	Räntan utdelas till fattiga enkor inom Hofva socken.	Helena Clarsberg, enkefru.	1826 ⁶ ₁₂	10	45	1,000	Kommunalnämnden.	
3. Ramsayska fonden.	Räntan tillägges kapitalet, tills samma fördubblats, hvar efter räntan utdelas till fattige.	Allan Ramsay, landbrukare.	1882 ⁶ ₂	—	—	168 ³⁶	D:o.	
4. Salmeniska fonden.	Premier till skolbarn.	A. M. Salmenius, handlande.	1856 ²⁴ ₇	—	30 ³⁰	426 ⁴⁷	Skolrådet.	
5. Hasle sjuk- och spar-kasseförening.	Sjuk- och begravningshjelp.	Åtskilliga personer inom Hasle socken.	1882 ²³ ₄	5	140 ⁷⁵	1,130	Skolläraren J. A. R. Ödman.	
6. Hagelstenska skolpremie-fonden.	Räntan utdelas såsom premier åt fattiga skolbarn.	Fru Märta Hagelsten.	1765 ⁹ ₁₂	—	—	—	Skolrådet i Fägre socken.	
7. Santessonska d:o.	D:o.	B. H. Santesson, kommerseråd.	1813 ⁹ ₁₁	—	—	150	D:o.	1)
8. A. och Br. Troselii d:o.	D:o.	A. och Br. Troselius, landtbrukare.	1863	—	—	200	D:o.	1)
9. Maria Jonsdotters d:o.	D:o.	Maria Jonsdotter.	1866	—	—	150	D:o.	1)
10. Bondeska grafkassan.	Användes till underhåll af Bondeska grafkoret i Fägre.	G. Bonde, bergsråd.	1765 ¹⁶ ₅	—	18 ⁴⁶	—	Kommunalnämnd. i Trästena.	2)
11. Bondeska gåfvomedlen.	Ersättning för gamla familjporträtt.	Grefve Bonde å Säfstaholm.	1866	—	—	216	Pastor i Fägre.	3)
12. Jonssonska fonden.	Räntan användes till sjuke, som behöfva anlita badorter.	E. Jonsson, landtbrukare.	1876 ¹⁴ ₁₀	14	605	10,573 ⁶⁶	Kommunalnämnden i Fägre.	4)
13. Gullbergiska fonden.	Till Fägre fattige.	A. Gullberg.	1866 ²⁶ ₁	—	—	195 ⁴⁶	D:o.	4)
14. Understöd åt sinnes- och kroppssjuka fattiga personer.	Angifves af stiftelsens namn.	L. Bergendahl, ryttmästare.	1877 ¹ ₁₀	16	352	5,182	Egaren af Ryholm, pastor och komm.-nämnd i Beateberg.	4)
15. Småskoledonation.	Till aflöning åt småskolelärarinnor.	Densamme.	1877 ¹ ₁	—	—	6,614	Pastor i Bellefors.	5)
16. Skoldonation.	Till skolväsendet.	G. Sture, öfverste.	1821	—	—	4,500	Skolrådet i d:o.	
17. Prosten Fischers donation.	5 % ränta tilldelas fattiga skolbarn, 1 % lägges till kapitalet.	Prosten Fischer i Bellefors.	1861 ³⁰ ₁₀	29	100	1,911	D:o d:o.	
18. Hagelbäckska donationsfonden.	Understöd åt fattiga och flitiga skolbarn.	Prosten A. H. Hagelbäck.	1760	—	—	622 ²⁵	Pastor i Hjalstad.	
19. Beckmanska d:o.	Hälften af räntan utdelas till fattiga enkor, hälften till fattiga skolbarn.	M. Beckman.	1827 ²⁵ ₆	66	80	1,650	Densamme.	
20. Apelqvistska donationen.	Understöd åt fattige i Hjalstad.	C. Apelqvist, mönsterskrifvare.	1876 ²³ ₁₀	2	9	421 ⁷⁰	Densamme.	
21. Undénska donationsfonden till Undenäs socken.	Understöd till så många fattiga och nödställda personer inom församlingen, som deraf kunna underhållas, helst enkor med flere barn.	Anders Undén, handlande i Stockholm.	1837 ²¹ ₂	81	600	10,000	Pastor och kyrkovårdar i Undenäs.	
22. Lilliehöökiska donationsfonden till Undenäs socken.	Till inköp af biblar eller nya testamenten åt nattvardsungdom.	W. Lilliehöök, hofjunkare.	1860 ¹⁴ ₁₀	75	30	500	Pastor i Undenäs.	
23. Rödholmska donationsfonden till Undenäs socken.	Till församlingens skolväsende, helst slöjdskolor för qvinlig ungdom.	C. E. Rödholm, v. pastor och doktor.	1859 ²⁹ ₄	—	568	17,060	Pastor och kyrkovårdar i Undenäs.	
24. Bånges donationsfond till Undenäs socken.	Till församlingens fattige; för inköp af böcker åt fattiga skolbarn; till dem som lida brandskada.	Johan Bänge, komminister.	1830 ²⁷ ₇	—	153	728	D:o d:o.	
25. Forsviks bruks och mekaniska verkstads sjuk- och begravningskassa.	Att vid behof till medlemmarne lemna sjukhjelp samt vid dödsfall begravningsunderstöd.	Arbetare vid Forsviks verkstad.	1872 ⁸ ₃	16	214 ⁵⁰	3,878 ⁷⁸	En styrelse, bestående af en ordf. och 4 ledamöter.	6)
26. Forsviks hundramannaförening.	D:o d:o.	D:o.	1875 ²⁴ ₃	22	598 ⁸⁸	130 ⁵⁰	En ordförande, en kassaförvaltare.	7)
27. Tacksambetsfonden.	Räntan tillfaller skolkassan.	Okänd.	Okänd	1	3	50	Pastor å Karlsborg.	
28. Siggelkovska donationen.	Årligt understöd till fattig enka.	Siggelkov.	—	1	3	50	Pastor i Ransberg.	
29. Billqvistska donationen.	Utdelning till kysk brud.	Billqvist.	—	1	14	233 ³³	Densamme.	
30. Spindlerska julgåfvofonden.	Räntan utbetalas vid hvarje jul till 6 af de mest behöfvande och välfrejdade fattige i Händene socken.	Gustaf Spindler, tomtegar.	1868 ¹ ₃	6	30	500	Kommunalstämmodföranden i Händene socken.	

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.
				Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.			
31. Spindlerska donationsfonden.	Räntan utdelas 2 gånger årligen till 6 välfredade fattige och värlösa, helst enklor inom Händene socken, med företrädesrätt för sådana å Horshaga.	Gustaf Spindler, tomtegar.	1837 ¹⁰ / ₁₂	5	30	500	Kommunalstämмоordföranden i Händene socken.	
32. Biskop Weidemanns fond.	Understöd åt fattiga blinda och döfstumma.	Ture Weideman, biskop.	1821 ²⁷ / ₅	4	99 ³⁸	1,403	V. pastor och kyrkovårdar i Åsaka socken.	
33. Beckmanska gåfvo-fonden.	För beredande af vård åt fattige i Åsaka.	A. F. Beckman, biskop, och hans hustru.	1882 ¹ / ₅	20	120	2,000	V. pastor och kyrkoråd i d.o.	
34. Wettermanska fonden.	Till fattige, särskildt från Ranåkers rote.	Fru Malin Wetterman.	1867 ⁷ / ₁₂	10	30	530	Pastorsembetet i d.o.	
35. Norénska fonden.	Till understöd åt fattige vid Ranåkers egendom.	A. Norén, auditör.	1868 ² / ₁₂	4	30	500	Kommunalnämnden i d.o.	
36. Sven Svenssons donation.	D:o d:o till fattige i Qvännum.	Sven Svensson, mjölnare.	1859 ²⁸ / ₉	20	10	166 ⁶⁷	Fattigvårdsstyrelsen i Qvännum.	
37. Flobergiska donationen.	Till understöd åt fattige i Floby socken.	Sven Floberg, guld- och silfverarbetare.	1834 ¹⁶ / ₉	73	975	22,666 ⁶⁷	Prosten N. M. Stenholm i Floby.	
38. Otterska donationsfonden.	Till Floby kyrka.	Erik Otter, länsman.	1807 ²⁸ / ₂	3	10	12,000	Ordföranden i Händene sockens kommunalnämnd.	
39. Lybeckerska donationen.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Baron C. Lybecker, major.	1782 ¹⁵ / ₇	16	10	166 ⁶⁷	Jungs sockens skolråd.	
40. D:o d:o.	D:o d:o.	Densamme.	1784 ⁵ / ₄	10	10	166 ⁶⁷	Marums d:o d:o.	
41. D:o d:o.	D:o d:o.	Densamme.	1773 ³ / ₅	9	11 ⁵⁰	191 ⁶⁷	Härlunda d:o d:o.	
42. Anders Perssons donation.	Till böcker åt fattiga skolbarn.	Anders Persson.	1829 ¹² / ₁₁	6	3	50	Jungs skolråd.	
43. Jungnerska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	A. Jungner, prost.	1881 ³¹ / ₁₁	8	30	528	D:o d:o.	
44. Fläderbomska d:o.	Fattiga barns undervisning och bespisning.	J. Fläderbom, expeditionskronofogde.	1842 ¹⁵ / ₇	25	71 ⁴⁰	1,190	Edsvära d:o d:o.	
45. Katarina Isaksdotters d:o.	D:o d:o.	Katarina Isaksdotter.	1879 ² / ₁	9	30	500	D:o d:o d:o.	
46. Frigellska d:o.	Till nya testamenten åt nattvardsbarn.	Obekant.	Obekant	6	2 ⁵⁰	41 ⁶⁷	Pastor i Vinköl.	
47. Krigsmanskassau.	Till fattiga soldatenkor i Vinköl.	D:o.	D:o	1	6	100	Densamme.	
48. D:o.	D:o d:o i Marum.	D:o.	D:o	1	2 ⁵⁰	41 ⁶⁷	Densamme.	
49. Bjerkanderska fonden.	Räntan tillfaller skolkassan i Härlunda.	Bjerkander, prost.	D:o	—	—	33 ³³	Pastor i Härlunda.	
50. Flobergiska donationen.	Till fattiga, flitiga skolbarn i Edsvära.	P. G. Floberg, länsveterinär.	1881 ²⁰ / ₄	11	30	500	Skolrådet i Edsvära.	
51. Häradshöfding J. Svalanders premiefond.	Uppmuntran åt fattiga, för inhemtande af undervisning hågade skolbarn i Gökheims pastorat.	J. Svalander, häradshöfding.	1864 ² / ₄	27	9	150	Kommunalordf. i Gökheims s:n.	
52. Petterssonska donationen.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Johannes Pettersson.	1880 ² / ₁	Räntan lägges till kapitalet och utdelas ej, förrän den uppgår till 100 kr.	—	770 ²⁰	Prosten N. M. Stenholm i Floby.	
53. Lindgrenska d:o.	Till nytt orgelverk i Trevattna kyrka.	Johan Lindgren, possessionat.	1861 ¹ / ₁₁	Räntan lägges till kapitalet, intill dess orgelbyggnaden företages.	—	4,699 ²⁷	Pastor och kyrkovårdarne i Trevattna socken.	
54. Häradshöfding J. Svalanders premiefond.	Premieutdelning till skolbarn i Ving.	J. Svalander, häradshöfding.	1864 ² / ₅	18	9	150	Skolrådsordföranden i Vings socken.	
55. Mörck-Lejonstolpeska donationsfonden.	Till medikamenter åt fattiga sjuka.	Carl Otto Mörck, auditör.	1804 ¹¹ / ₃	2	15	250	Pastor och kyrkovård i Ving.	
56. Sandalska donationen.	Inköp af stearinljus till julottan.	J. G. Sandal, hofrättsnotarie.	1849 ²⁵ / ₁₁	—	3	50	Pastor i Ving.	
57. Sven Svenssons donation.	Hjelp till fattiga.	S. Svensson i Jung.	1859 ²⁸ / ₉	20	10	166 ⁶⁷	Fattigvårdsstyrelsen i Qvännum.	
58. Thunbergiska fonden.	Premier till skolbarn.	Enkeprost. Hel. Thunberg.	1793 ⁸ / ₃	—	4 ⁵⁰	En frälseränta af Höra stommen 4 ⁵⁰	Skolrådet i Hjerpås.	
59. Sylvénska premiefonden.	D:o d:o.	—	—	—	6	100	D:o d:o.	
60. Sylvénska flickalöjds-skolefonden.	Lön till lärarinna i slöjdskola.	Fröknarne Sylvén.	1877 ²⁸ / ₄	—	100	2,000	D:o d:o.	
61. Jonas Kjellbergs donation.	Utdelning af lifsmedel till Storebergs åldrige fattige.	Grossh. Jonas Kjellberg.	1873 ⁵ / ₂	20	100	2,000	Storebergs egare och pastor i Tådene.	
62. Kjellbergiska fonden.	Bibringande af undervisning i slöjd.	Densamme.	1873 ⁵ / ₂	—	—	2,500	Styrelsen för Tådene slöjdskola.	
63. Forsbladiska donationen.	Att lemna understöd åt s. k. "pauvres hontenx".	Prosten L. M. Forsblad.	1881 ³ / ₁₀	4	240	6,000	Pastor och kyrkorådet i Tådene.	
64. Baggeska folkskolefonden.	Till kläder och spisning åt de fattigaste och belöning åt de flitigaste barn i Mellby socken.	Godsegaren V. L. Bagge.	1884 ¹⁹ / ₁₁	34	200	4,130	Skolrådet och donator, så länge han lever.	
65. Jacqueline Du Rietz' lasarett och fattigförsörjningsinrättning vid Lundsbrunn.	Att åt 30 st. sjuka och fattiga personer vid inrättningen årligen lemna kostnadsfri vård, läkemedel, kost och läkarehjelp medan de begagna bad och brunnsdrickning i 28 å 30 dagar.	Öfverstekammarjunk. m. m. greve Gustaf Piper.	1816 ¹⁰ / ₉	—	—	—	Landshöfdingen i länet, biskopen i Skara stift, kyrkoherden i Husaby pastorat och 2 af K. Maj:t i nåder förordnade ståndspersoner i orten.	
66. Siggelkovska undervisningsdonationen.	Understödda fattiga skolbarn vid deras skolgång.	Prosten Siggelkov.	1819 ¹⁹ / ₁₁	—	9	155	Pastor i Österplana församl.	

67. Siggelkovska fattigdonationen.	Understödja fattige.	Prosten Siggelkov.	1819 ¹⁰ / ₁₁	2	4	66 ⁶⁷	Ordf. i Österplana kommunalnämnd.
68. Barnkrubbekassan.	Understödja fattiga barn vid deras skolgång.	Prosten A. Frimansson.	1863 ¹² / ₇	Ingen	—	184	Skolrådet i Österplana.
69. Ramsay-Arbinska donationsfonden.	Sjukvård och läkarehjelp.	F. löjtn. A. v. Arbin.	1857 ¹³ / ₁₀	6	257 ⁷⁶	8,225 ⁹⁰	Komm.-nämnden i Medelplana.
70. Siggelkovska undervisningsdonationen.	Att understödja fattiga skolbarn.	Prosten G. Siggelkov.	1819	—	6	97 ²⁵	Pastor och kyrkovårdar i Kestads socken.
71. D:o fattigdonationen.	D:o fattiga.	Densamme.	1819	2	2	33 ³³	Ordf. i komm.-nämnden i d:o.
72. Posseska donationen.	Aflöning af skollärare och understöd åt fattiga skolbarn vid Hellekis skola.	Fröken Louise Posse, Hellekis.	1825	8	180	3,000	Skolrådet i Medelplana.
73. Jonas Hårds d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn vid Hellekis skola.	Jonas Andersson Hård.	1860 ¹ / ₅	12	60	1,000	D:o d:o.
74. Ljustonden.	Julljus.	Densamme.	1872 ¹ / ₃	—	12	200	Kyrkorådet i d:o.
75. Ramsay-Arbinska fonden.	Att bereda sjukvård åt fattiga af arbetsklassen.	F. löjtn. A. v. Arbin.	1866 ⁸ / ₈	12	202 ⁴⁰	11,430	Kommunalnämnden i Fullösa.
76. Cleanderska donationen.	Understödja fattige, ej fattighjon.	Afl. enkeprostinn. Cleander.	1836 ¹⁴ / ₄	—	—	—	Komm.-styrelsen i Holmestad. ⁹⁾
77. Sven Johanssonska d:o.	D:o 6 fattiga och bräckliga.	Sven Johansson i Abberud.	1875 ¹³ / ₁₂	6	60	1,000	D:o d:o.
78. Thilska fattigfonden.	D:o fattiga.	Afl. assessor Per Thil.	1848 ¹ / ₃	5	19 ⁴³	1,010 ⁴²	Kommunalstyrelsen i Ledsjö. ¹⁰⁾
79. Strömhjelmiska d:o.	D:o d:o.	Afl. öfverstelöjtn. Ström-hjelm.	1787 ⁸ / ₁₂	5	6	100	D:o d:o.
80. Markbergiska d:o.	D:o d:o.	Trädgårdsmästaren Nils Markbergs enka Eva Olofsdotter.	1860 ¹⁷ / ₁₀	5	12	200	D:o d:o.
81. Österängs och Helledals skyddsörening.	Att grunda en kassa för olycksfall af djur och sjukdomsfall å menuskor.	—	—	—	—	—	— ¹¹⁾
82. Rådbergiska fonden till fattiga stenhuggares barn.	Att understödja fattige stenhuggares barn.	Afl. sjökaptanen Emanuel Rådberg, Torpelund.	1866	—	30	600	P. J. Andersson i Boo.
83. Rådbergiska fonden.	Aflöning åt lärarinna vid flickskolan å Torpelund.	Densamme.	—	—	300	5,000	—
84. Åbergiska fonden.	Understöd åt medellösa personer, så väl äldre som yngre, utan afseende å beviljad allmänt fattigunderhåll.	Enkefru Maria Åberg och Anna Åberg.	1879 ¹¹ / ₁	8	103 ⁴⁰	1,200	Komm.-nämnden i Kyrkefalla.
85. Medellösa kvinnors fond.	Årliga räntan å fonden, 3,000 kr., fördelas mellan fattiga kvinnor i Kyrkefalla socken.	Friherrinnan Augusta Fock.	1880 ¹⁰ / ₁	12	170	3,086 ⁶⁵	Ryttmästaren Nils Fock på Ruder.
86. v. Zweigbergkiska donationsfonden.	Fattiga barns uppfostran.	Lovisa, Anna och Fredrika v. Zweigbergk.	—	7	129	1,500	Pastor och kommunalnämnden i Kyrkefalla.
87. Broddeliska gåvofonden N:o 1.	Tillhandahållandet af mat åt fattiga skolbarn. Med möjligt öfverskott beklädas sådana medellösa barn, som utan försummelse besökt skolan.	Grosshandlare L. J. Broddelius.	1863 ⁹ / ₇	40	30	500	Broddetorps pastorats kyrko- och skolråd.
88. D:o d:o N:o 2.	Årliga räntan användes till aflöning åt en lärarinna, hvilken 2 å 3 timmar om dagen sommartiden undervisar i en syskola för flickor inom församlingen.	Densamme.	1863 ⁹ / ₇	—	290 ³⁰	5,000	Broddetorps pastorats kyrkoråd.
89. Jonas Olofsson i Segerstad Ramsg. och hans hustrus donation.	Att bereda uppmantran åt mindre bemedlade flickbarn och bräcklige gossar att begagna den inom länet bildade lifrättestalten.	Brita Andersdotter.	1873 ¹⁷ / ₁₁	—	—	330 ³³	Kommunalstyrelsen i Segerstad.
90. Löfströmska fonden.	Årliga räntan användes till underlättande af fattiga barns inom pastoratet skolgång.	Fonden utgöres af efterskänkt danaarf efter afl. skolläraren i Dala H. Löfström.	1866 ¹⁹ / ₆	—	—	—	Kommunalnämndernas inom Dala pastorat ordförande.
91. Stenstorps husbondeförening.	Att bereda åldrige tjänare lifränta.	D:r Åke Belfrage.	1881 ³ / ₄	—	—	—	Donator.
92. Hadelinska fonden.	Årliga räntan tillfaller Vellinge kyrka att till dess förnödenheter användas.	Johan Hadelin, assessor i K. Kammarkollegium.	1734 ³ / ₃	—	—	1,500	Kyrkoherden i Vellinge.
93. J. A. Larssons donation.	Understöd åt fattiga, som ej tillhöra fattigvården.	J. A. Larsson, hemmansägare.	—	—	90	1,500	Kyrkoherden i Luttra.
94. Brissmanska d:o.	Till behöfvande i Dimbo pastorat.	A. Brisman, d:o.	1882 ¹⁴ / ₄	9	38	768 ⁶⁷	Pastor och kommunalnämnd.
95. Jonssonska fattigkassan.	Understöd till behöfvande i Korsberga socken.	Jonas Jonsson, d:o.	1885 ³ / ₆	—	—	500	Kommunalnämnden i Korsberga.
96. Rydellska legatet.	Till understöd åt fattiga.	—	1849 ⁷ / ₁	—	90	1,500	Pastor och kyrkovårdar i Yllestad, Vistorp och Näs.
97. Carl Adolfsdonationen.	Premie åt skolbarn i Dimbo.	A. J. Millqvist, d:o.	1877 ¹³ / ₄	80	50	1,000	Skolrådet. ¹²⁾
98. Lilliehöökiska d:o.	Till fattige i Vistorp.	Lilliehöök.	1792 ¹ / ₁	—	9	150	Pastor.
99. Lagerbergiska d:o.	Underhåll åt fattiga barn.	C. J. Lagerberg.	1848 ²⁰ / ₂	—	39	849	Kyrkostämman i Acklinga s:n.
100. Brissmanska d:o.	Räntan användes till mat och kläder åt fattiga skolbarn.	A. Brissman, hemmansägare.	1881 ⁷ / ₄	72	200	4,000	Skolrådet i Dimbo.
101. Boströmska fonden.	Underhåll åt fattiga skolbarn.	N. J. Boström, godsegare.	1869 ¹⁰ / ₁₂	—	24	849	Kyrkoherden i Vellinge.
102. Slöjdfonden.	För skolbaras undervisning i slöjd.	Knut Wijkmark, d:o.	1884 ³⁰ / ₁₂	—	—	536	Densamme.
103. Myriska d:o.	För skolväsendet i Daretorps pastorat.	P. Myra m. fl.	1805	—	—	13,654	Densamme.
104. Hästbrätiska donationen.	Understöd åt fattiga skolbarn.	M. Gustafsson, hemmansäg.	1844 ³⁰ / ₁₁	17	47	1,128	Kyrkorådet i Habo. ¹³⁾
105. A. Rudbecks stiftelse.	D:o.	M. Rudbeck, friherre.	1811 ¹ / ₁	—	24	400	Skolrådet i Hvalstad.
106. A. Petterssons donation.	Till folkskolan i Vättak.	A. Pettersson, hemmansäg.	1876 ¹⁶ / ₁₂	—	60	1,142	D:o i Vättak.
107. Ulrika Andersdotter d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Ulrika Andersdotter, d:o.	1843 ⁵ / ₃	—	1	16 ⁶⁷	Pastor i Vistorp. ¹⁴⁾
108. Jon Svenssonska fonden.	Fattiga barns uppfostran.	Jon Svensson, d:o.	1876 ¹⁵ / ₉	28	480	9,905	Egarne t. Fröjereds herregård.
109. Juhliniska d:o.	Bidrag till aflöning åt skollärare i Fröjered.	M. Juhlin, brukspatron.	1810 ¹⁷ / ₃	1	300	1,371	Egarne till Fröjereds och Svenstorps egendomar. ¹⁵⁾
110. Gyllensvärdiska d:o.	Skolnärntningen i Korsberga socken.	B. M. Gyllensvärd, öfverjägare.	1844 ¹⁹ / ₁₂	1	90	Spanmål 127 tr 26 kappar. 1,500	Skolrådet i Korsberga.
111. Rudbeckska donationen.	Lönebidrag till skolläraren.	A. Rudbeck, friherre. hofmarskalk.	1816 ⁵ / ₇	1	200	50 tr alun.	D:o i Dimbo. ¹⁶⁾

Tab. No 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.
				Utdelning år 1885	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885.			
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
112. Invaliddkassa.	Af räntan understöd åt fattige sjuke.	(Obekant, men trol. genom	—	—	—	831	Kommunalnämnden i Hömbs socken.	17)
113. Arbetskassa.	D:o d:o.	gåfvor och frivilliga bidrag.	—	—	—	1,278		
114. Lindbergska donationen.	Bostad och underhåll åt åldrige skollärare, som till församlingens belåtenhet skött sitt kall samt deras enkor.	J. Lindberg, godsägare.	1862 ³ / ₄	—	—	—	Kommunalstyrelsen.	18)
115. A. Petterssons d:o.	Till Vättaka kyrkas behof.	A. Pettersson, hemmanseg.	1876 ¹⁸ / ₁₂	—	60	1,000	Pastor och kyrkovårdar. Konungens betallingshafvande i länet enligt pastors uppgift.	19)
116. Hadelinska fonden.	Räntan till Vellinge kyrka.	Joh. Hadelin, assessor i K. Kammarkollegium.	1734 ³ / ₅	—	—	1,500		
117. Millqvistska donationen.	För Dimbo kyrkas behof.	A. J. Millqvist, landtbrukare.	1880 ¹⁸ / ₁₁	—	—	1,394	Kyrkorådet. Pastorsembetet i Ryda.	20)
118. Sven Petterssonska d:o.	Att reparera och underhålla fattiges och sjukliges bostadshus.	S. Pettersson, hemmanseg.	1881 ²⁸ / ₅	1	30	1,000		
119. Donationen för blinda och döfstumma.	Att understödja blinda, döfstumma eller eljest vantottade barn vid deras vård i lämplig anstalt eller andra behöfvande.	C. J. Sundberg, kyrkoherde.	1883 ³⁰ / ₄	18	57	1,000	D:o d:o.	
120. Adlerstjernaska fonden.	Till fattiga skolbarn.	Landshöfding v. Langes fru Elsa Adlerstjerna.	1769 ³⁰ / ₄	8	4	66'67	Pastor i Tengene.	
121. Silviska donationen.	Att understödja skolväsendet i Tuus församling samt lemna hjälp till fattiga skolbarn.	Prosten Jonas Silvius.	1762 ¹⁹ / ₉	—	—	3 mantal, oeml. 1 mtl Hofgården, 1 mtl Sveng., 1 mtl Berg samt ett magasin innehållande spannmål.	Kurator för stiftelsen herr direktören och riddaren Ivar Kylberg.	21)
122. Minne af konung Oscar II:s och drottning Sofias silfverbrölloppshögtid den 6 Juni 1882.	Vårdande af sinnesslöa, tillhörande länet.	Åtskilliga invånare inom länet.	1882 ⁶ / ₆	—	—	21,347'43	Landshöfdingen, biskopen och ordföranden i landstinget samt en af dem utsedd styrelse.	
123. Sophie Löfvenskjöld, född Åkerhielm, uppfostrings-, aktningvårda mödrars o. tjenares understödsfond.	Att dana skickliga tjenare m. m.	Fil. d:r L. Th. Löfvenskjöld.	1880 ¹¹ / ₁₂	30	1,000	112,803'43	En af domkapitlet utsedd styrelse.	
124. G. M. Sagers understödsfond.	Dels understöd till nu lefvande personer, hvars fader eller moder vid personens födelse var donators underhafvande, dels understöd till fattiga skolbarn från Nykyrka, Sandhem, Habo, Bottnaryd, Bjurbäck och Mulseryd.	Kammarherre R. Sager och stallmästare E. Sager.	1881 ²¹ / ₃ och 1883 ¹⁸ / ₉	—	652	2,227'04	Ordföranden i Nykyrka kommunalnämnd.	
			Summa	—	1,113	12,215'96	450,453'47	
B. I Mariestads stad.								
1. Sundströms stipendiifond.	Understöd åt lärjungar vid lagre elementarläroverket.	A. L. Sundström.	1874 ⁷ / ₈	2	100	2,000	Kyrkoherden och komministern i Mariestad.	
2. Flybergiska fonden, utgörande Trilleholms säteri i Ullervads socken.	Fattiga barns i Mariestad uppfostran.	Olof Flyberg, garfvere.	1796 ⁹ / ₁₀	41	1,875	Se kol. I. Taxer. värde 36,500 kr.		
3. Carl Peter Bergmans fond.	Stipendier åt 2 obemedlade ynglingar.	Carl Peter Bergman, handl.	1861 ¹³ / ₆	2	295	5,000	Läroverkskollegium. D:o.	
4. Gustaf Löfvenskjöldas stipendiifond.	Stipendier åt 3 sediga och behöfvande ynglingar.	Ludvig Löfvenskjöld, fil. d:r.	1870 ²⁵ / ₅	3	81	1,525		
5. Knös-Carlénska premiefonden.	Utdelning af räntan som premier.	N. Carlén, prost.	—	—	—	83'20	D:o.	
6. C. J. Malmstens premiefond.	Räntan utdelas till en lärjunge i 5:te klassen af läroverket, som visat goda framsteg i matematik.	C. J. Malmsten, f. d. statsråd.	1880 ⁵ / ₁	1	25	500	D:o.	
7. Sundströmska gåfvofonden.	Räntan utdelas till obotligt sjuke handlande, eller, om sådana ej finnas, till enka efter handlande eller handtverkare, eller derest ej heller sådana obotligt sjuka finnas, till andra fattiga i staden.	Carl Gustaf Sundström, handlande.	1869 ³ / ₃	3	180	3,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
8. Carl Peter Bergmans donationsfond.	Understöd till ålderstigna, för anständighet och redbar lefnad kända ståndspersoner eller fäder- och moderlösa barn efter dem, hvilka sakna förmåga och nödväg till uppehälle.	Carl Peter Bergman, handlande.	1861 ³⁰ / ₆	5	300	5,000	D:o.	
9. Borgerskapets enskilda pensionskassa.	Understöd åt behöfvande borgare, deras enkor och barn.	Borgerskapet.	1849 ²⁷ / ₁₀	21	995	22,558'16	En styrelse, bestående af 24 borgare.	

10. Georg Northmans donationsfond.	Understöd åt pauvres honteux inom staden. Till bestridande af utgifterna för stadens fattigflickskola.	Georg Northman, handlande.	1851 ¹⁰ ₁₀	15	330	5,000	Pastor och borgmästare.
11. Sorbonska donationsfonden.	För lönetillökning åt läraren vid stadens folkskola. Räkntan användes till bestridande af kostnader för uppfostran och vård af fattiga barn under 16 år samt till understöd åt pauvres honteux.	J. H. Sorbon, handlande.	1851 ¹ ₂	38	1,800	30,000	Fattigvårdsstyrelsen.
12. Löfvenskjäldska fonden.	Årliga räntan användes till underhållet af en frisång å Mariestads lasarett för verkligt behöfvande sjuke.	Fröken Augusta Löfvenskjäld, herr Ch. E. Löfvenskjäld, doktor Ludv. Löfvenskjäld.	1877 ⁹ ₁₀	6	139 ⁰⁵	4,354 ⁶⁵	Lasarettensdirektionen.
13. Mariestads lasarettsfond för tillfällig hjälp.	⁹ / ₁₀ af årliga räntan användes till gåfvor i penningar eller persedlar åt fattige, som vårdas å lasarettet, förnämligast då de derifrån utskrifvas, och ¹ / ₁₀ lägges till kapitalet.	Enkefru Josefina Sager, född Schönherr, andre sekreteraren C. D. R. Sager och underlöjtnanten J. E. M. Sager.	1880 jan.	1	5	4,195	D:o.
Summa			—	138	6,275 ⁰⁵	122,216 ⁰¹	

C. I Skara stad.

1. H. K. H. prins Gustafs förening för vård af varnlösa och vanvårdade barn inom Skaraborgs län.	Att bereda vård och uppfostran åt sådana barn mellan 9 och 16 års ålder.	De personer, som från början ingått såsom ledamöter i föreningen.	1847 ¹³ ₄	12	612	12,600	En styrelse bestående af 5 personer.
2. Sibergska fonden.	Understöd till fattiga enkör i Skara stad.	Anders Siberg, superkarg.	1841 ¹⁰ ₂	28	600	10,000	Magistraten och stadens prestskap.
3. Skara handelsförenings pensionskassa.	Understöd åt behöfvande handelsidkare samt deras enkör och barn.	Stadens handelsidkare.	1868 ³¹ ₇	1	165	6,197 ⁰⁹	En styrelse bestående af 5 personer.
4. Skara handtverksförenings sjuk- och understöds-kassa.	Sjuk- och begravningshjälp till stadens handtverkare och andra näringsidkare.	Stadens handtverkare.	1870 ²⁴ ₁	19	115	2,131 ⁵²	En styrelse bestående af 5 handtverkare.
5. G. Spindlers understödsfond.	Understöd till medellösa enkör efter borgare i Skara stad.	Gustaf Spindler, tomtegar.	1868 ¹ ₅	9	156	2,600	5 genom stadsfullmäktige utsedde borgare.
6. Skara arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.	Understöd åt föreningens medlemmar.	Medlemmar i föreningen.	1877 ¹⁶ ₅	5	91 ²⁶	2,355 ⁰²	En styrelse bestående af 5 personer.
7. Jungbladiska stiftelsen.	Understöd åt fattiga prestenkör i Skara stift.	H. Jungblad, teol. dokt.	1832 ⁶ ₅	3	180	3,000	Konsistorium i Skara.
8. Cleanderska d:o.	Understöd åt fattiga döttrar till eklestiastike tjänstemän inom Skara stift.	N. Cleander, prost.	1818 ²⁰ ₁	6	180	3,000	D:o.
9. Kjernerska d:o.	Understöd åt fattiga prestenkör eller prestdöttrar, hvilkas män eller fäder vid sin död innehaft ordinarie presttjänst inom Skara stift.	C. Kjerner, prost.	1877 ¹⁶ ₂	3	180	3,000	D:o.
10. Frondellska d:o.	Understöd åt fattiga prestdöttrar inom Skara stift.	J. Frondell, kyrkoherde.	1803 ¹⁷ ₃	6	100	1,866 ⁶⁷	D:o.
11. Mamsell M. C. Wallins donation.	Årliga räntan skall utbetalas till 12 förtjente och behöfvande lärjungar vid Skara högre allm. läroverk.	Mamsell M. C. Wallin, Göteborg.	1869 ¹⁴ ₉	12	1,493 ⁹⁴	17,293 ²⁶	Skara läroverkskollegium.
12. Lektor F. E. Fagerströms matematiska premiefond.	Årliga räntan skall, efter 2 uppgifna ännu levande personers död, utdelas såsom matematiskt premium åt en yngling i någon af Skara läroverks 2 högsta klasser.	F. E. Fagerström, lektor.	1876 ¹⁷ ₁	2	174 ⁶⁷	3,000	D:o.
13. H. K. H. hertig Oscar Carl Vilhelms stipendiifond.	Årliga räntan utdelas till en lärjunge vid Skara högre allm. läroverk, som tagit afgångsexamen.	H. M. konung Oscar II.	1880 ¹⁸ ₅	1	200	4,366 ⁴⁴	D:o.
14. Lidbeckska stipendijfonden.	Årliga räntan utdelas till studerande vid Skara högre elementarläroverk.	Mamsell Anna Lisa Lidbeck.	1878 ²¹ ₁₁	8	1,496 ⁶⁰	26,575 ²⁵	D:o.
15. Abelins stipendium.	Understöd åt studerande vid Skara läroverk.	C. Abelin, inspektor.	1765 ¹ ₀	7	55	916 ⁶⁷	Konsistorium i Skara.
16. Anderssonska d:o.	D:o	J. Andersson, fil. mag.	1867 ²⁶ ₃	3	233 ⁷⁷	3,896 ¹⁶	D:o.
17. Bjerkeniska d:o.	D:o	E. Viktorin, enkefru.	1770 ⁵ ₁₂	1	12 ²⁵	—	D:o.
18. Billmarkska d:o.	D:o	J. Billmark, professor.	1797 ² ₀	5	30	500	D:o.
19. Brissmanska d:o.	D:o	H. Brissman, enkefru.	1773 ¹¹ ₈	20	64 ⁷⁵	1,075	D:o.
20. Johan Gabriel Carléns d:o.	D:o	E. Carlén, enkefru.	1876 ⁹ ₇	1	165	3,000	D:o.
21. Flobergska d:o.	D:o	S. Floberg, guldsmed.	1834 ¹⁶ ₀	2	135	2,250	D:o.
22. Hagelbeckska d:o.	D:o	A. Hagelbeck, prost.	1784 ²⁵ ₂	2	26	475	D:o.
23. Hentzellska d:o.	D:o	J. Hentzell, grosshandlare.	1806 ¹ ₃	8	396	6,600	D:o.
24. Hofviska d:o.	D:o	S. Hof, lektor.	1765 ² ₅	1	24	—	D:o.
25. Jungbladiska d:o.	D:o	B. Jungblad, teol. dokt.	1808 ¹² ₆	3	255	4,500	D:o.
26. Laudblomska d:o.	D:o	L. Laudblom, prestman.	1826 ²⁵ ₄	4	120	2,000	D:o.
27. Lars Svenssonska d:o.	D:o	L. Svensson, bonde.	1861 ¹¹ ₂	2	60	1,000	D:o.
28. Lugnerska d:o.	D:o	F. Lugner, domk.-sysseloman.	1774 ² ₂	2	15	250	D:o.
29. Norénska d:o.	D:o	A. Norén, auditor.	1873 ⁷ ₄	1	90	1,500	D:o.
30. Ottoniska d:o.	D:o	O. Ottonius, kyrkoherde.	1816 ¹⁰ ₇	3	45	750	D:o.
31. Posseska d:o.	D:o	C. H. Posse, excellens.	1839 ²⁶ ₆	2	120	2,000	D:o.
32. Rosellska d:o.	D:o	J. Rosell, kyrkoherde.	1737 ³ ₆	1	43 ¹⁵	802 ⁵⁴	D:o.
33. Rydbergska d:o.	D:o	M. Rydberg, handlande.	1813 ⁶ ₆	2	180	3,600	D:o.
34. Scherpingska d:o.	D:o	S. Scherping, enkefru.	1813 ³⁰ ₁₂	3	183	3,050	D:o.
35. Setterbergska d:o.	D:o	J. Setterberg, prestman.	1778 ²⁵ ₅	2	15 ⁵⁹	275	D:o.
36. Siggelkovska d:o.	D:o	J. Siggelkov, prost.	1812 ¹² ₃	42	153	2,550	D:o.
37. Thunberg-Beroniska d:o.	D:o	H. Thunberg, född Beronius.	1810 ²² ₃	1	122 ¹⁷	—	D:o.
38. Thunbergska d:o.	D:o	Densamma.	1806 ¹⁶ ₁	6	38 ³⁵	500	D:o.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSER, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
39. Weidemanska d.o.	Understöd åt studerande vid Skara läroverk.	T. Weideman, biskop.	1825 ⁹	1	45	750	Konsistorium i Skara.	
40. A. Winbomska d.o.	D:o d.o.	A. Winbom, prost.	1796 ^{23 6}	1	20	166 ⁶⁷	D:o.	
41. J. Winbomska d.o.	D:o d.o.	J. Winbom, professor.	1825 ^{11 5}	1	30	500	D:o.	
42. Öjebomska d.o.	D:o d.o.	J. Öjebom, kyrkoherde.	1799 ^{27 7}	2	10 ⁹²	162 ⁰⁶	D:o.	
43. Carlénska d.o.	Understöd åt studerande från Skara läroverk af Vestgöta nation i Uppsala och Lund.	J. Carlén, teol. dokt.	1871 ^{4 1}	2	180	3,000	D:o.	
44. Forsbladiska d.o.	D:o d.o.	L. Forsblad, prost.	1869 ^{2 3}	1	120	2,000	D:o.	
45. Morellska d.o.	D:o d:o samt åt en adjunkt vid Skara läroverk.	P. Morell, rektor.	1805 ^{23 7}	6	240	4,000	D:o.	
		Summa	—	213	8,972 ⁴²	150,054 ³⁵		
D. I Lidköpings stad.								
1. Sundblom-Ekebladiska donationen.	Räntan utdelas i allmän fattigvård.	Mamsell Anna Magdalena Sundblom och grevinnan Ebba M. Ekeblad.	1821 ^{26 4}	—	60	1,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
2. Chölerska donationsfonden.	Räntan anslås till 2 fattiga flickor, öfver 20 år, af prestestånds- eller borgareföräldrar, hälften till hvardera.	Mamsell Petronella Chöler.	1851 ^{7 2}	2	240	4,000	Kyrkorådet.	
3. D:o d.o.	Samma ändamål som nästföregående.	Densamma.	1867 ^{13 3}	2	120	2,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
4. Bergmanska donationen.	Räntan utdelas i allmän fattigvård.	Handlanden Carl Bergman.	1861 ^{30 6}	—	90	1,500	D:o.	
5. A. P. Särmarks pensionsfond.	Ärliga räntan användes till understöd åt s. k. bättre klassens obemedlade, äldre eller bräcklige och välfredade personer, tillhörande Lidköpings stads samhälle.	Förre handlanden A. P. Särmark och hans hustru Carolina Sofia Särmark, född Härnqvist.	1865 ^{5 10}	27	1,368 ¹⁵	31,175 ⁹¹	Stadsfullmäktige.	
6. Kylanderska donationsfonden.	Af räntan utdelas årligen i medio af juni och december 25 kr. till hvardera af 12 torftiga enkor eller föräldralösa fruntimmer i Lidköping öfver 50 år gamla, af borgare- och den arbetande klassen.	Apotekaren och riddaren M. Kylander.	1866 ^{22 12}	12	600	10,000	Borgmästare och råd samt pastor i Lidköping.	
7. Lidköpings köpmannafond.	Räntan utdelas åt aktningvärde och behöfvande medlemmar af köpmannaståndet eller deras närmaste anhöriga.	Lidköpings handelssocietet.	1873 ^{1 5}	4	200	3,754 ⁶⁴	Stadsfullmäktige.	
8. Lidköpings barnhus.	Föräldralösa barns vård och uppfostran.	Grefve Magnus Gabriel de la Gardie.	1675 ^{7 3}	42	1,700	4,082 ³¹	Borgmästaren och kyrkoherden i Lidköping samt en syssloman.	25)
9. Tollska donationen.	Räntan utdelas årligen såsom premium åt en eller två lärjungar vid allmänna läroverket.	Carl Gustaf Toll (yrket obekant).	1802 ^{2 12}	1	150	25	Rektorn i Lidköping.	
10. Apelqvist-Mellinska donationen.	Räntan utdelas årligen till flitige, behöfvande lärjungar vid läroverket.	Rektor J. F. Mellin och stadskommisistern J. P. Apelqvist.	1802 ^{13 2}	—	6	100	Pastor och borgmästare i Lidköping.	
11. Kjerneriska donationen.	Räntan utdelas till 3 lärjungar vid läroverket, med 6 kr. till hvardera.	Prosten i Örslösa Constans Kjerner.	1867 ^{1 5}	3	18	300	Läroverkskollegiet i Lidköping.	
12. Gustaf Lidbecks slöjdskolefond.	Ärliga räntan användes till bidrag för uppehållande af en slöjdskola för barn.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1875 ^{29 12} 1878 ^{21 11}	—	—	8,000	En af stadsfullmäktige i Lidköping tillsatt styrelse för slöjdskolan.	26)
13. Werner-Wennbergska donationen.	Räntan utdelas årligen till lärjungar vid Lidköpings läroverk.	Teckningsläraren H. Werner och handlanden E. A. Wennberg, båda i Lidköping.	1877 ^{13 4}	3	6	100	Rektorn i Lidköping.	
14. Fröken Charlotte Pählmans barnhusfond.	Räntan utdelas till två behöfvande barn, till dess de kunna försörja sig sjelfva.	Fröken Charlotte Pählman.	1877 ^{22 12}	2	110	2,673 ⁸⁵	Kyrkorådet i d.o.	27)
15. Schougskadonationsfonden.	Räntan utdelas årligen till de fattigaste och mest värtade barn i Lidköpings folkskola.	Grosshandl. och ridd. J. P. Schoug i Lidköping.	1879 ^{6 12}	—	30	514 ⁵⁰	Skolrådet i Lidköping.	28)
16. Lidrothska donationen.	Förbättrande af lärarnes vid Lidköpings allmänna läroverk löner.	Grosshandl. i Stockholm Anders Lidroth.	1769 ^{2 10}	2	30	500 ⁵⁰	Drätselkammaren i d.o.	29)
17. Ekströmska donationen.	Af räntan erhåller rektor 100 kr. och en kollega 100 kr.; återstoden, 70 kr., utdelas till premier åt större eller mindre antal lärjungar vid läroverket.	Grosshandlaren eller källarmästaren Henrik Ekström i Stockholm.	1842 ^{16 12}	45	270	4,766 ⁷²	Kyrkorådet i Lidköping.	30)
18. Kylanderska donationsfonden.	Räntan å 13,000 kr. tillfaller lasarettsläkaren i lönetillägg; öfriga räntor användas till underhåll å lasarettet af fattige sjuke från Lidköpings stad.	Apotekaren och riddaren Mathias Kylander i Lidköping.	1864 ^{11 3}	1 1	780 49 ⁹²	13,000 4,614 ⁵⁰	Lasarettsdirektionen i d.o.	
19. Richertska d.o.	Icke någon särskild bestämmelse, men stiftarens brorson har i skrifvelse uttalat den önskan, att sjuksäng måtte lemnas åt fattige från grannskapet af Trufve.	Expeditionssekreteraren och kommandören J. G. Richert.	1864 ^{27 7}	—	—	1,908 ⁵¹	D:o d:o.	31)

20. Fika Lidbecks d:o.	Räntan tillfaller ett gift obemedladt välfrejdadt fruntimmer inom Lidköping i dess lifstid.	Mamsell Fika Lidbeck.	1874 ¹² 1	1	90	1,500	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.
21. Lidbeckska stiftelsen.	a) Årliga hyresafgiften för tomterna under nr:is 7 och 8 i gamla staden, efter afdrag af 600 kr., anslagna till underhåll och utskylder, utdelas till understöd åt gamla, fattiga och sjuka mamseller, som äro födda och bosatta i Lidköping eller en längre tid derstädes varit bosatta, helst af handelsklassen och med företrädesrätt för personer af stiftarinnans släkt. b) Årliga räntan användes till understöd åt 10 välartade och behöfvande lärjungar vid allmänna läroverket i Lidköping, helst af stiftarinnans släkt. c) Årliga räntan användes till $\frac{2}{5}$ såsom premier åt folkskolebarn och till $\frac{3}{5}$ såsom bidrag till kläder åt fattiga folkskolebarn. d) Årliga räntan af 2,000 kr. användes till understöd åt fyra gamla fattiga enkor af handverksklassen i Lidköping, och räntan af 450 kronor tilldelas såsom understöd två gamla sedesamma tjenstepigor i samma stad. e) Årliga räntan af 4,000 kronor användes till kostnadsfri vård å lasarettet vid Lidköping af en obemedlad person från staden eller landet. f) Årliga räntan af 2,500 kronor användes till bespising af gamla fattiga inom Lidköping årligen den 3 december, stiftarinnans begrafningsdag.	Mamsell Anna Elisabet Lidbeck.	1878 ²¹ 11	25	2,850	—	Stadsfullmäktige. ³²⁾
				10	600	10,000	Samtliga lärare vid läroverket efter omröstning.
				—	300	5,000	Skolstyrelsen och lärarne, under stadsfullmäktiges uppsigt.
				6	147	2,450	Kyrkoherden i Lidköping, under stadsfullmäktiges uppsigt.
				3	279 ²⁴	4,003 ⁶⁸	Lasarettsdirektionen, under stadsfullmäktiges tillsyn.
				205	153 ⁷⁵	2,500	Fattigvårdsstyrelsen, under stadsfullmäktiges uppsigt.
22. Lidköpings räddningshem.	Uppfostringsanstalt för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartiga, och ej inom eget hem kunna erhålla ändamålsenlig vård och kristlig uppfostran.	Mamsell Anna Elisabet Lidbeck.	1878 ²¹ 11	—	—	—	Till inrättande af denna anstalt, som ännu ej börjat sin verksamhet, har stiftaren donerat en viss del af sin kvarlåtenskap. Fonden uppgick den ³¹ 12 1885 till 305,035 kr. 50 öre. Dessutom finnes 3 tunnland 14 kappland jord, taxeringsvärderad till 2,000 kronor. Stiftelsen förvaltas af en styrelse, bestående af fem personer, af hvilka två utses af stadsfullmäktige i Lidköping, en af biskopen i Skara stift samt en af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande och en af landstinget i Skaraborgs län.
23. Rektor Nils Wennerstens donation.	Löneförbättring till tjenstgörande ordinarie collega scholæ eller andre lärare vid Lidköpings läroverk.	Rector scholæ Lidcop. emerit. Nils Wennersten.	1846 ¹² 6	—	—	—	En direktiou, bestående af kyrkoherden, komministern, rektor, stadsläkaren och apotekaren i Lidköping. ³³⁾
			Summa	—	397	10,099 ⁵⁶	479,505 ¹²

E. I Sköfde stad.

1. Jubileifonden.	Premier vid elementarskolan.	Af stadens invånare hop-samlade vid föreningens jubileifirande.	1864 ⁴ 11	6	30	500	Elementarskolans kollegium.
2. Knut Esselii stipendiifond.	D:o d:o.	Ingeniör Knut Esselius.	1876 ²² 9	1	6	100	D:o.
3. J. L. Backmans d:o.	D:o d:o.	Landtbr. J. L. Backman.	1876 ²⁹ 10	1	20	400	D:o.
4. Pariserkörfonden.	D:o d:o.	Öfverskott vid en fest för Uppsala studentsångförenings Pariserkör vid dess besök i Sköfde.	1878 ¹⁵ 7	1	15	420 ⁵³	D:o.
5. Rådbergska donationen.	Räntan användes till understöd af högst 5 kronor åt fattiga inom Sköfde stad.	Rådmanen Teodor Rådberg.	1853 ¹ 10	30	150	3,000	Stadens fattigvårdsstyrelse.
6. Sparrschölds d:o.	Räntan användes till förmån för sex fattiga inom staden.	Fröken Charlotta Elisabet Sparrschöld.	1861 ²⁸ 9	6	57	950	D:o d:o. ³⁴⁾
7. Levinska fonden.	Understöd åt behöfvande borgare eller deras enkor.	Förre borgmästaren, sedermera häradsb. C. G. Levin.	1842 ¹⁸ 8	1	25	500	D:o d:o.
8. Richerts donation.	Skola för obemedlade flickor.	Lagmannen G. B. Richert.	—	—	—	Tomt; tax.v. 200 kr.	Styrelsen för skolan.
			Summa	—	46	303	6,070 ⁵³

F. I Hjo stad.

1. Hjo stads slöjdskola för flickor.	Att bereda tillfälle till undervisning i qvinlig huselöjd.	Magister J. Andersson från Lund.	1873, aug.	31	560	11,477 ⁷³	Stadens drätselkammare jemte särskild af staden utsedd styrelse.
2. Sediga barns fond.	Att årligen utdela till ett antal sediga och fattiga barn en fullständig beklädnad.	Onämnd person.	1876 ³ 10	14	106 ¹⁷	1,769 ⁴⁹	Stadens borgmästare och drätselkammaren.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
3. Magister Johan Anderssons donationsfond.	Att bereda premier och understöd åt deraf förtjente behöfvande lärjungar vid pedagogien.	Magister J. Andersson från Lund.	1857 ²⁰ / ₃	11	150	2,783.38	Skolkollegium.	
4. Abraham Jachæi d:o.	Årlig tillökning af skolläraens lön med 75 kronor och årlig utdelning af 15 kronor till premier eller böckers inköp för flitige och sedige ynglingar i Hjo skola.	Klockaren i Fogelås Abraham Jachæus.	1832 ⁶ / ₈	8	90	1,904.18	D:o.	35)
5. Förhoppningarnes fond.	Räntan utdelas årligen till sådana från skolan afgångne ynglingar, som genom sedighet, flit och förvärfvade kunskaper gjort sig af uppmuntran och understöd förtjente.	Medlemmar af Hjo samhälle.	1861 ⁵ / ₆	6	30	606.67	D:o.	
		Summa	—	70	936.17	18,541.45		
G. I Falköpings stad.								
1. Falköpings allmänna läroverks stipendiifond.	Stipendier åt fattige och genom flit och välförhållande utmärkte lärjungar vid läroverket.	—	—	—	—	257.62	Läroverkskollegiet.	
2. Hjortska donationskassan.	Att i mån af behof utdelas till sådana välfredade personer inom samhället och förnämligast enkör och oförsörjda döttrar inom s. k. borgareståndet, som väl äro i behof af understöd, men ej anses höra till den egentliga fattigvården.	Mamsell Beata Katrina Hjorth.	1868 ¹⁵ / ₁₀	10	762	13,300	En styrelse af 5 personer.	
		Summa	—	10	762	13,557.62		
Anmärkingar:								
<p>¹⁾ Räntan af dessa fonder har under femårsperioden ej utdelats, enär R. Dickson årligen skänkt 500 kr. till premier åt skolbarn. Fonderna hafva alltså fått tillväxa och utgjorde vid 1885 års slut 1,562 kr. 17 öre. — ²⁾ Hvad som ej åtgår till grafunderhållet, tillfaller Trästena fattige. — ³⁾ Får växa med ränta på ränta tills vidare. — ⁴⁾ Får ej användas förrän kapitalet uppgått till 500 kr. — ⁵⁾ Förräntas tilldess afkomsten räcker till aflöning. — ⁶⁾ Medlem under 20 år betalar 1.50 pr år, d:o öfver 20 år 3 kr. pr år. Inträdesafgift för yngling under 20 år 1.50, d:o från 20 till 30 år 3 kr., d:o från 30 till 40 år 6 kr., d:o från 40 till 50 år 10 kr. — ⁷⁾ Inträdesafgift för medlem under 20 år 75 öre, d:o d:o öfver 20 år 1.50. Sjuk medlem under 20 år erhåller 1 öre pr dag af hvarje delegare, d:o öfver 20 år 2 öre pr d:o af d:o. — ⁸⁾ Ingen stiftelseurkund. Fonden är antagligen skänkt af afidne prosten O. Sylvén. — ⁹⁾ Ingen upplysning har erhållits angående sista utdelningen och stiftelsens nuvarande storlek. — ¹⁰⁾ Af räntan utdelas årligen ¹/₃ och ²/₃ lägges till kapitalet. — ¹¹⁾ Upplysning, huruvida denna stiftelse ännu eger bestånd, saknas. — ¹²⁾ Premierna utgjordes af böcker, i värde högst 1 kr, lägst 25 öre till hvarje barn. — ¹³⁾ Halfva räntan lägges till kapitalet. — ¹⁴⁾ ¹/₃ af räntan lägges till kapitalet. — ¹⁵⁾ Spanmålen 25 t: 7 kappar råg och 102 t: 19 kappar hafre. — ¹⁶⁾ Årliga räntan utgår i form af naturaprestationer till ett värde af omkring 200 kronor; donationen in-tecknad i egen-domen Oltorp. — ¹⁷⁾ Röntorna användas gemenligen till allmänna fattigvården. — ¹⁸⁾ Donati-onen består af ³/₃₂ mtl Herrstorp, som innehafves af Lovisa Fröding och tillfaller församlingen efter hennes död. Tax.v. 1,600 kr. — ¹⁹⁾ Ursprungliga donationen utgjordes af 1 mtl Hadäng Backgården, 1 mtl Hadäng Skattegården, 1 mtl Torp, ¹/₄ mtl Hadäng Vestergården i Vellinge socken, ¹/₂ mtl Torp Norregården på Visingsö och ¹/₂ mtl Dalby i Södermanland. Under tidernas lopp försålde hemmanen och fonden förskingrades på obekant sätt, så att den nu utgör blott 1,500 kronor. Räntan, 75 kr., erhålles årligen från Konungens Befallningshafvande samt utlånas till-sammans med kyrkans andra medel af pastor och kyrkovårdar. — ²⁰⁾ Ursprungligen 1,000 kr.; räntan skall läggas till kapitalet, tills det uppgår till 2,000 kr. — ²¹⁾ Fastigheternas tax.v. upp-går till 74,000 kr. — ²²⁾ Består till en del af frälseräntor i spanmål, som lösas efter markegång. — ²³⁾ Består af frälseräntor, till en del i spanmål, som lösas efter markegång. — ²⁴⁾ Består af frälseräntor, till en del i spanmål, som lösas efter markegång. — ²⁵⁾ Fonden uppehålles af till barnhuset ansagna kronotonde, utgörande 103 t: 18 kappar, jemte kollekt från en del försam-lingar inom Lidköpings och Barne fögderi. Genom anstaltens försorg vårdas och uppfostras fattiga barn, intilldess de uppnått 16 år. — ²⁶⁾ Fonden utgöres af dels 5,000 kr. enligt gåfvobref den ²⁹/₁₂ 1875, dels ock 3,000 kr. på grund af testamente den ²¹/₁₁ 1878. — ²⁷⁾ Fonden i dess nu-varande skick är stiftad uppgifne tid eller den ²²/₁₂ 1877. — ²⁸⁾ Stiftelsen gjord på gifvarens och hans hustrus guldröllopsdag. — ²⁹⁾ Fonden bibehålles alltid oförändrad vid ursprungliga beloppet. Rektor och 1 kollega erhålla årligen af räntan 15 kronor vardera. — ³⁰⁾ Räntan sedan 1846 på oförmälda sätt kommit läroverket till godo. — ³¹⁾ Ursprungliga fonden utgjorde 1,000 kronor, som genom besparade räntor vuxit till ofvanstående belopp. — ³²⁾ Understödsbeloppet må årligen ej understiga 50 kr. eller öfverstiga 200 kronor. Hyran utgjorde 3,450 kr., hvaraf till fastig-heternas underhåll m. m. enligt testamentet årligen utgå 600 kronor. Tax.v. 53,000 kr. — ³³⁾ Länderiet Kristinelund om 3 tunnland 18 kappland disponeras af »2:e läraren» vid Lidköpings allmänna läroverk. — ³⁴⁾ Beloppet har ingått bland understöd, som lemvas från allmänna fattig-vården. — ³⁵⁾ 75 kronor disponeras af statsverket, sedan läraren fått löneförhöjning.</p>								

Stockholm 1887. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.